

AKSIONI KUNDËR DHUNËS DHE NDËRTIMI I PAQES

MBAMENDJA E SHPIRTIT

Tregime

OJQ AKSIONI KUNDËR DHUNËS DHE NDËRTIMI I PAQES

Projekti: Ballafaqimi me të kaluarën në Kosovë

MBAMENDJA E SHPIRTIT

Tregime

PRISHTINË, 2015

*Falënderojmë të gjithë ata/ato që kontribuan në dokumentimin e së kaluarës në librin
“Mbamendja e shpirtit”*

Botues: OJQ Aksioni kundër dhunës dhe Ndërtimi i Paqes (ANP)

Redaktore: Emine Ismajli

Përkthimi në gjuhën shqipe: OJQ ANP

Lektura dhe korrektura: OJQ ANP

Krijimi i konceptit dhe identitetit vizual të librit: Emine Ismajli

Pikturat, fotografitë dhe dokumentet:

Pjesëmarrësit e projektit “Ballafaqimi me të kaluarën në Kosovë”

Ilustrimi i kopertinës: Emine Ismajli

Faqosja: Ilir Berisha

Shtypi: Shtypshkronja KOHA Print

Tirazhi: 700

OJQ Aksioni kundër dhunës dhe Ndërtimi i Paqes

Rr. Idriz Seferi 23

60000, Gjilan

Republika e Kosovës

Tel: +381 280 329 926

Mob: +377 44 211 895

E-mail: anp_kos@yahoo.com, info@anp-ks.org

www.anp-ks.org

ISBN 978-9951-8925-0-6

Copyright©2015, OJQ Aksioni kundër dhunës dhe Ndërtimi i Paqes

---

Të gjitha të drejtat e rezervuara. Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të përkthehet, riprodhohet ose të transmetohet në çfarëdo forme apo me çfarëdo mjeti, elektronik (CD-ROM, Internet, etj.) ose mekanik, duke përfshirë fotografi, regjistrimin ose çfarëdo ruajtje të informacionit apo sistem rikthimi, të tanishëm ose të shpikura më pas, pa lejen paraprake në të shkruar nga OJQ ANP.

Përmbajtja

Parathënie.....	5
Unë	7
Plagët e së kaluarës	9
Kemi vetëm një jetë.....	15
Qyteti im.....	21
Familja Mirena-martire e luftës së fundit në Kosovë	23
Pasqyra.....	39
Pranverë e gjakosur.....	42
Pa fjalë	69
Ndarja.....	71
Dora e zezë	73
Djali që nuk e njeh babën e vet	77
Të jetosh në ankth.....	90
Heshtja e frikës	95
Informimi në kohë të vështira	101
Dy bukë.....	103
Zgafella.....	107
Rrugëtimi drejt shpresës	109
Ringjallje.....	113
Aksioni kundër dhunës dhe Ndërtimi i Paqes (ANP).....	125

Koha nuk i shëron plagët

Parathënie

Botimi i librit me tregime “Mbamendja e shpirtit” është pjesë e projektit “Ballafaqimi me të kaluarën në Kosovë,” të realizuar nga OJQ Aksioni kundër dhunës dhe Ndërtimi i Paqes. Të kthehesh në të kaluarën do të thotë të ecësh prapë nëpër rrugën që ke kaluar njëherë...Kujtimet na vërshojnë dhe zgjojnë emocione të ndryshme varësisht nga ajo që e kujtojmë. Çdo ballafaqim është i vështirë, por dhemb edhe më shumë kur flasim për kohën e luftës, vuajtjet dhe mënyrën e mbijetesës.

Në tetor të 2014 kemi filluar punën në projekt duke përzgjedhur gjashtëmbëdhjetë individë në mesin e 150 të tjerëve, të cilët kishin aplikuar për të marr pjesë në projektin “Ballafaqimi me të kaluarën në Kosovë”. Numri i madh i të interesuarve na bëri të kuptojmë që ballafaqimi në mënyrën e duhur është i shumëpritur.

Grupi i përzgjedhur përbëhet nga individë të vendeve të ndryshme të Kosovës, të cilët dallojnë për nga mosha, etniciteti, feja, profesioni, gjuha etj. I kemi ndarë me grupin tregimet tona sado të dhimbshme që kanë qenë, duke krijuar “hapësirën e sigurt” që të gjithë të shprehen lirshëm. Tani në formë të shkruar, këto tregime do t’i ndajmë edhe me ju.

Në librin “Mbamendja e shpirtit” ka shtatëmbëdhjetë tregime nga e kaluara e çdonjërit prej pjesëmarrësve të projektit. Duke pasur parasysh që çdo herë kemi rezistencë ndaj të kthyerit mbrapa në kohë dhe duke ditur ndjeshmërinë e temës së ballafaqimit me të kaluarën, kemi përdorur shtegun e artit në punën tonë, ngase emocionet shprehen më së lehti përmes artit.

Tregimet janë përjetime personale. Çdonjëri e ka mënyrën e vet të të rrëfyerit. Dikush rrëfen vetëm përmes pikturës (pikturat janë punuar gjatë punëtorive të OJQ ANP-së), dikush përdor pak fjalë dhe pikturën, ndërsa ka edhe të tjerë që tregimin e kanë dokumentuar edhe me fotografi dhe dokumente të asaj kohe për të cilën flitet.

Përbrenda një tregimi janë edhe shumë tregime të tjera, disa të heshtura e disa përveç që flasin për vetveten, na rrëfejnë edhe tregimet e njerëzve tjerë të dashur, të afërmve, miqve, fqinjëve me të cilët jetojnë në rrugën apo lagjen e njëjtë. Kemi përkujtuar të gjithë ata që nuk janë më, e të cilët i kemi njohur. Kujtimet nuk vdesin kurrë.

Në libër bashkë me tregimet e shkruara janë të paraqitura edhe tregimet vizuale. Flasin më shumë se që njeriu mund ta thotë me fjalë. Plagët e së kaluarës nuk kurohen me heshtje. Duhet të flasim, të tregojmë, të bisedojmë për të gjitha ato që kanë ndodhur. Procesin e ballafaqimit me të kaluarën në Kosovë duhet ta përdorim në mënyrë konstruktive.

EMINE ISMAJLI

UNË

Shenjtëria

Ime

E

Veshur

Në

Dritë

Ec

Shtigjeve

Të

Amshueshmërisë

Dashuria

Brenda

Meje

Zgjon

Dashurinë

Te

Të

Tjerët

Dhe

Së

Bashku

Sjellim

Paqe

EMINE ISMAJLI

“Plagët e së kaluarës”

Agim Rexhaj
Prizren

PLAGËT E SË KALUARËS

Rruga ku unë jetoja quhej “Bulevardi i Rinisë”. Të rinjtë e kësaj rruge që në vitet e 90-ta organizonin protesta kundër regjimit serb. Ngrinin dy gishta lartë dhe brohorisnin duke kërkuar liri dhe të drejta si të gjithë popujt e tjerë.

Jetoja në një familje shumë anëtarëshe, në atë kohë ishim gjashtë vëllezër dhe prindërit. Në mars të vitit 1997 u kthyen përsëri protestat. Tre vëllezërit e mi më të mëdhenj ishin pjesëmarrës aktiv në protesta, mirëpo erdhi momenti kur e kuptuan që kjo kërkonte një sakrificë më të madhe. Atëherë ata kishin vendosur që t’ju bashkëngjiteshin shokëve të tyre, të cilët ishin në radhët e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës. Unë në atë kohë isha 10 vjeç, në klasë të tretë dhe detyrat e shtëpisë, të cilat m’i jepte mësuesi, më ndihmonin ata për t’i bërë. Një ditë kur u ktheva prej shkollës ata nuk i gjeta në shtëpi. I pyeta prindërit se ku ishin, por ata nuk më treguan, ngase as ata vetë nuk kishin ndonjë informacion të saktë rreth tyre. Nga ai moment unë fillova të shqetësohem dhe të mërzitem shumë. Pas disa ditëve më në fund e kuptova se ku janë, i dëgjova prindërit duke biseduar dhe dukeshin shumë të shqetësuar për djemtë e tyre, të cilët ishin shumë të rinj në moshë. Në fillim nuk mund t’ju besoja veshëve të mi! Për ta vërtetuar i pyeta prindërit, por ata si zakonisht nuk deshën të më tregojnë asgjë, mirëpo kësaj here insistova dhe pas shumë pyetjeve të mia më në fund më treguan, por më thanë të mos flasë asgjë me askënd, bile as me hijen time. Në lagjen tonë jetonin edhe disa familje serbe, kështu që ne duhej të ruanim këtë fshehtësi, ngase po ta kuptonin fqinjët tanë serbë, që vëllezërit e mi ishin pjesë e ushtrisë do të na lindnin probleme shumë të mëdha. Tërë kohën prindërit na porosisnin që po të na pyeste ndokush ku i kemi vëllezërit, të themi që kanë shkuar në kurbet për të punuar.

Më, 6 maj 1998, vëllezërit e mi ishin regjistruar pjesëtarë të UÇK-së: Hysni Rexhaj i lindur më, 23 prill 1977, ishte 21 vjeç, Sadri Rexhaj, i lindur më, 20 tetor 1978 ishte 20 vjeç, dhe Bekim Rexhaj, i lindur më 28 maj 1980 ishte 17 vjeç. Unë personalisht ndjehesha shumë mirë dhe më shoqëronte një ndjenjë e krenarisë, edhe unë doja që t’ju bashkëngjitesha atyre në luftë, por isha shumë i vogël. Në ato momente jetoja me dëshirën që t’i takoja ata por, kjo ishte pothuajse e pamundur. Një ditë kuptova që babushi ndonjëherë shkonte për t’i vizituar ata dhe unë kërkoja me këmbëngulje që të më merrte edhe mua për t’i parë.

Një ditë babushi e dëgjoi lutjen time dhe më mori edhe mua për t'i vizituar vëllezërit. Atë ditë isha fëmija më i lumtur në botë. Shkuam në fshatin Peqan të Suharekës dhe aty takuam Sadriun, më pas shkuam një fshat më lartë dhe aty u takuam me Bekimin. Në atë kohë unë isha arkatar i klasës. Më kishin ngarkuar të mblidhja paratë për revistën shkollore "Pionieri", por unë me ato para të klasës, pa i treguar askujt, i bleva tre pako cigare, dhe kur m'u dha rasti t'i takoja vëllezërit, iu dhashë fshehtas nga një pako cigare, përveç Hysniut, të cilin atë ditë nuk mundëm ta takonim, sepse ndodhej në një fshat shumë të largët për ta vizituar.

Ishte janari i vitit 1999, kur ne pranuan një lajm rrëqethës, një lajm që në vete kishte shumë emocione dhe ndjenja të përziera, në njërën anë u gëzuam që të tre vëllezërit ishin gjallë, ndërsa në anën tjetër ishte një ndjenjë e hidhur dhe e dhimbshme për të gjithë familjen kur morëm vesh për plagosjen e vëllait të madh Hysniut. Citoj Hysninë lidhur me ngjarjen në fjalë: "Më 14 janar 1999, ishim urdhëruar nga Shtabi i Përgjithshëm për ta kryer një aksion, mirëpo gjatë rrugës kishim hasur në pritë të armikut. Distanca ishte shumë e vogël, ishim aq afër, sa që nuk patëm kohë as të mendonim sesi të vepronim...U dëgjuan të shtëna, por Zoti nuk kishte thënë që unë të vdisja atë ditë. Mbi tridhjetë plumba ishin vërsulur drejt meje, por fati deshi që të godisnin automatikun tim, dhe të gjithë ata plumba më morën jo më shumë se dy gishtat e dorës së majtë. Jam rrëzuar pavetëdije përtokë, nga tërë ajo forcë që kishte goditur automatikun tim. Automatiku ishte dëmtuar, mua më kishin dërguar në spitalin ushtarak të Zonës Operative të Pashtrikut, ku isha kuruar nga mjeku Agim Hazrolli, gjë e cila është dokumentuar në librin e tij më shënime nga lufta "Monografia", faqe 98..."¹

---

¹ Fejza, Dr. Hajrullah dhe Dr. Agim Hazrolli, Spitali ushtarak i Zonës Operative të Pashtrikut, Monografi, Prishtinë 2009, 98

Në fotografi është dora e Hysni Rexhës pas amputimit të dy gishtave

27 mars 1999, Dita e Bajramit, ishte dita kur ne u dëbuam nga shtëpitë tona, e gjithë lagjja u braktisë dhe ne u futëm në radhët e kolonave për në Shqipëri. Por, ne dolëm nga kolona. Unë, dy prindërit, vëllai i katërt dhe i vogli, si dhe gjyshja 86 vjeçe, e cila jetonte me xhaxhain tim, por në kohë të luftës mbeti me ne, pasi që na kishin dëbuar nga shtëpia jonë dhe nuk kishim ku tjetër të shkonim, vendosëm të strehohemi në një shtëpi të panjohur, e cila gjendej në një paralagje të qytetit të Prizrenit. Shtëpia ishte e madhe dhe kishte një oborr me kopsht të bukur dhe lule të ndryshme. Nuk kishte asnjë familje tjetër afër nesh dhe dukej si vend i sigurt në këto kohë të vështira. Aty u vendosëm dhe qëndruam deri më, 10 qershor 1999. Filluam të adaptoheshim me jetën e re. Lindja e diellit për ne ishte një ditë e re, në të njëjtën kohë e trishtë, por e lumtur, edhe pse ishte luftë në tërë vendin. Ditët i kalonim duke i ujitur lulet, duke pastruar kopshtin dhe duke luajtur me dy vëllezërit e mi. Kur perëndonte dielli lumturia zbehej, fillonte të dominonte dhe të mbyste heshtjen frika, e cila sillej

vërdallë në vendin tim. I mbyllnim të gjitha dyert dhe dritaret, e ndiznim një qiri, kështu që drita e qiririt dhe e televizorit rrinin të mbyllura brenda shtëpisë duke u kacafytur përherë me heshtjen tonë.

Ditët filluan të bëhen të mërzitshme... Unë me vëllezërit herë pas here eksploroni shtëpinë e re për të larguar rutinën. Një ditë hasëm në një pako me fotografi dhe filluam t'i shikonim të gjitha një nga një... Gjetëm edhe disa fotografi të shkollës fillore "Ibrahim Femi", që ishte shkolla e lagjes sonë. Në mesin e fotografive tjera, gjetëm edhe fotografitë e klasës së vëllezërve tanë Hysniut dhe Bekimit. Nga ato fotografi kuptuam që jemi duke qëndruar në shtëpinë e mësueses Nexhime, e cila kishte qenë mësuesja e vëllezërve të mi. Ato fotografi na kthyen në fytyrat tona një mërzi të madhe, pasi që kishte muaj që nuk kishim marrë ndonjë lajm për vëllezërit tanë, por kur i shihja fytyrat e tyre në ato foto, gjithnjë të buzëqeshura dhe gazmore më vinte një fije shprese, ishte ajo shpresa që mund të lindte vetëm thellë në zemrën e një fëmije të pafajshëm, të cilin e kishte marr malli për të parë fytyrën e vëllezërve të vet, të cilët po luftonin që ai një ditë të frymonte në liri.

Ditët po kalonin, rezervat e ushqimit po mbaronin, ankthi i pritjes po rritej... Nuk e dinim se kur do t'i vinte fundi kësaj pasigurie. Një ditë kureshtja më shtyri të dal nëpër shtëpitë e lagjes për të kërkuar ushqim, dhe u gëzova shumë kur në një shtëpi gjeta rezerva të mjaftueshme për ta shtyrë me to edhe një "copë" kohë të mjerimit. U gëzova shumë dhe me atë entuziazëm u nisa me vrap për në shtëpi. Duke u kthyer kam goditur një hekur me këmbë dhe jam rrëzuar, sa që më është ndalur fryma nga dhimbja, por për fat kjo nuk zgjati dhe u ngrita në këmbë. Shkova tek prindërit dhe u tregova për gjërat që kisha gjetur. Pastaj shkua bashkë me babushin dhe vëllanë, me një karrocë dore, të cilën e mbushëm me gjëra ushqimore, kishte: keçap, majonez, makarona, miell, sheqer, kripë, shampona, e gjëra të tjera, siç dukej ishin gjëra ushqimore, të cilat familjet i kishin rezervuar për kohë të tilla, por që nuk kishin arritur t'i merrnin me vete. Një natë duke i dëgjuar lajmet në gjuhën shqipe, raportuesi i lajmeve Mustafë Muçaj, na dha një lajm shumë të gëzueshëm, një lajm që e kishim pritur me muaj të tërë, një lajm që e ktheu lumturinë dhe e largoi frikën përgjithmonë. Lajmi thoshte që në mëngjesin e së nesërme forcat e NATO-së do të hynë në Kosovë. Atë natë nuk kishim gjumë në sy, u përshëndetëm me frikën e luftës përgjithmonë, duke e pritur kështu lindjen e diellit dhe ardhjen e NATO-së.

Të nesërmen, më 12 qershor 1999, dolën të gjithë përveç gjyshes për të pritur NATO-në. Në mes të turmës nga një makinë që kaloi afër nesh nga xhami i saj u dëgjua një zë që bërtiti: "Oooo, Baci Gani, Hysninë e ki në Tusuz!" (Tusuzi

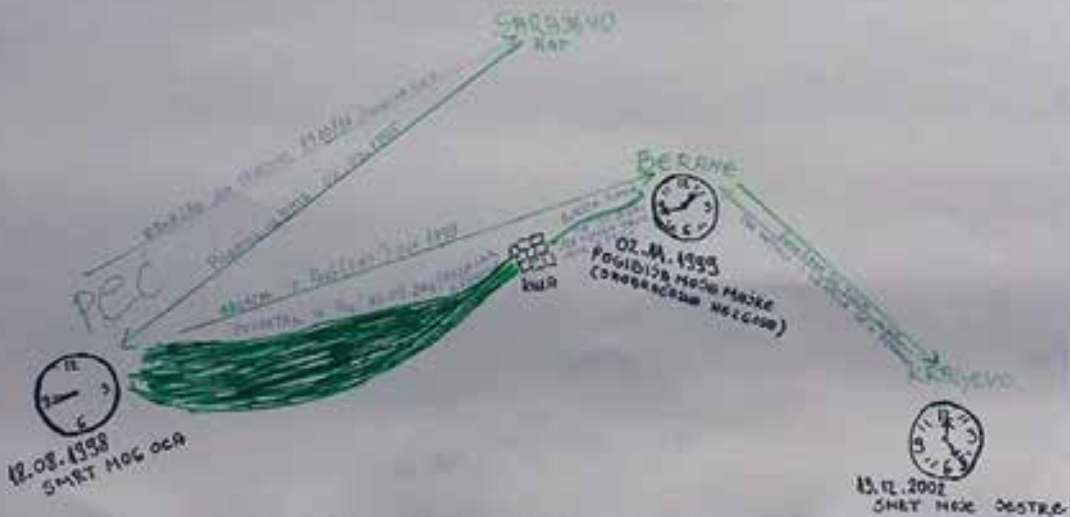
është një lagje në Prizren, ku kishte qenë edhe shtabi i UÇK-së). Hysninë nuk e kam takuar që nga koha kur është larguar për të shkuar në Ushtrinë Çlirimtare të Kosovës. Kemi shkuar në Tusuz ku jemi takuar me te... Unë posa e kam parë kam filluar të qaj nga gëzimi, nuk më janë ndalur lotët një kohë të gjatë, kam qajtur pa pushim duke shikuar dorën e tij të majtë, e përqafoja, e puthja në faqe, qaja dhe qeshja në të njëjtën kohë, gjithnjë më përcillnin emocionet e përziera. Nuk qëndruam shumë aty, sepse Ai ishte i zënë me punë të tjera. U larguam nga aty dhe zbritëm në qytet ku kishte këngë e valle dhe ku njerëzit festonin lirinë. Po atë ditë u kthyem në lagjen Arbana, për ta vizituar shtëpinë tonë. E gjithë lagja ishte e zbrazët, bari ishte rritur gjithandej, ndërsa unë vrapoja si i çmendur nga gëzimi, më dukej sikur e gjithë lagja ishte e imja.

Ne u vendosëm sërish në shtëpinë tonë. Përsëri filloi të mbushej lagja, filluan të ktheheshin fqinjët tanë. I pritnim me gëzim, ndërsa unë mezi prisja të shihja shokët e mi që vinin dita-ditës nga Shqipëria. Më në fund erdhën të gjithë dhe u takova me ta... Ishin momente shumë të lumtura të jetës sime, që nuk do t'i harroj kurrë. Ne u bëmë përsëri bashkë, edhe vëllezërit u kthyen, i dorëzuan armët, rrobat e ushtrisë dhe që nga ajo kohë filloi një jetë e re për ne.

AGIM REXHAJ

PUT ŽIVOT - SMRT

Verica Lazović
K. 10. 2014 ucinig

“Rrugëtimi”

Verica Lazović
Pejë

KEMI VETËM NJË JETË

Jam e lindur më, 02.09.1961 në Pejë. Kam jetuar me prindërit, motrën dhe vëllanë derisa nuk shkova për studime në Sarajevë.

Vitin shkollor 1980/81 kam regjistruar Akademinë e Lartë Pedagogjike, drejtimi mësim klasor. Pas përfundimit të akademisë jam martuar, po ashtu në Sarajevë. Kam lindur vajzën më 20.12.1985-tën.

Kur filloi lufta në Bosnjë në vitin 1992, shumica e popullatës nuk mund të besonte që lufta “do të vinte” edhe në Sarajevë. Personalisht, kam qenë e bindur që kjo nuk do të ndodhte, ngase kishte shumë martesë të përziara, vëllazërime, marrëdhënie farefisnore, kumbari...Psika ime nuk mund të pranonte diçka të tillë.

Edhe pse kam jetuar në ndërtesën pranë së cilës faktikisht ka qenë e vendosur barrikada e parë, në rrugën e Lubjanës, të gjitha i kam parë sikur të ndodhnin në ndonjë film. Megjithatë...pas kësaj vijnë tri vite me granatime, uri, mërdhirje... Në banesën time ishte -17°C, pa ujë, pa rrymë, thjeshtë mund të thuhet –luftë e vërtetë për mbijetesë. Përveç tërë kësaj, aq shumë kam parë vdekje, sa që tani me kalimin e viteve kam filluar ta vlerësoj më shumë JETËN.

Pak para përfundimit të luftës, më saktë më 02.02.1995, unë dhe vajza ime dolëm nga Sarajeva (në shkëmbim - një ushtar musliman është ndërruar për ne dyjat). U ktheva në Pejë tek prindërit e mi.

Biletat e para 20 viteve

U bëra REFUGJATE në vendin tim të lindjes. Madje ashtu më thërrisnin edhe disa kushërinj më të largët. Për ta isha BOSHNJAKE dhe refugjate, megjithëse mua kjo nuk më pengonte. Zyrtarisht isha person i zhvendosur.

Të dhënat për personin refugjat/e dhe karta e identitetit të refugjatis

Tre apo katër muaj na u nevojiti mua dhe vajzës sime, që të mësohemi, të bëjmë gjumë të qetë, pa granatime, që kur të ngritemi në mëngjes mos ta kemi të ftohtë, të hamë bukë të freskët, që sërish të kemi tri shujta si para fillimit të luftës.

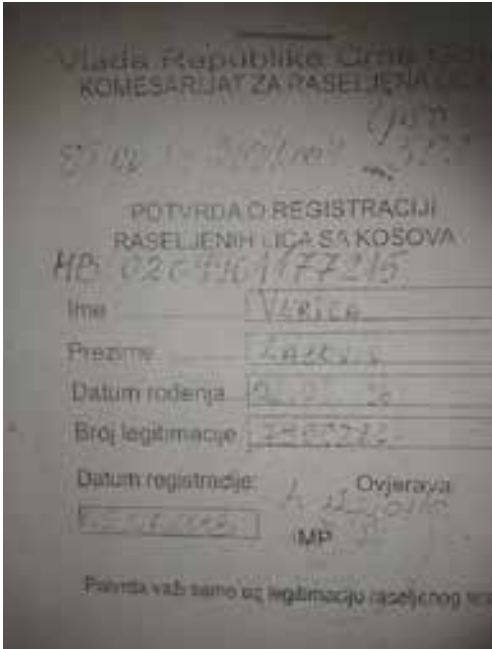
Vini re: Gjatë luftës të gjithë ata që i kam njohur në rrethin tim, kanë ngrënë një herë në ditë, dhe atë: verës në orën 16.00, ndërsa dimrit në 17.00-18.00. Natyrisht, nëse kishin çfarë të hanë, ajo lihej për fëmijë.

Ishim disa që jepnim gjak, për të marrë një çokollatë të vogël, më kujtohet edhe emri i saj, OvoKat, një lëng të vogël dhe gjysmë kilogrami groshë, këto i çonim në shtëpi fëmijës/fëmijëve tanë.

Nuk ishte e lehtë të mësohesh që vetëm të hapësh frigoriferin dhe... ushqimi ishte aty.

Megjithatë, rrallë herë diçka e mirë mund edhe të zgjas gjatë. Vërejta që diçka po ndodhë, mirëpo nëna nuk desh të më tregonte asgjë. Pas marrjes me

këmbëngulësi në pyetje, nëna më tregoi që babai ishte i sëmurë, dhe që duhej të operohej në Beograd. Atëherë filloi agonia jonë. Kërkimet, operacioni dhe vdekja e babait më 19.08.1998.

Certifikatë e regjistrimit të personave të zhvendosur nga Kosova

Ishte humbje e madhe për ne. Unë mendoja që asnjë ditë më nuk do të jetoja pas shkuarjes së babait tim. Këtë humbje të parë në familjen e ngushtë unë e përjetova sikur të ishte fundi i botës.

Pas kësaj vjen lufta në Kosovë, në maj të 1999 vajzën time e dërgova te gjyshja dhe axha në Sarajevë, motra shkoi me fëmijë në Berane, nëna dhe vëllai mbetën në Pejë, e unë më 09.06.1999 shkova në Serbi, endesha nga një kushëri te tjetri duke menduar se çfarë të bëj dhe ku të shkoj.

Në Serbi zyrtarisht isha person i zhvendosur, e jozyrtarisht refugjate.

Aty madje e mora vesh që jam refugjate dhe “shiptare” (emër përçmues) e Kosovës. Më thanë haptas që askush nga Kosova nuk është i mirëseardhur.

Rreth një muaj asgjë nuk dija për nënën dhe vëllanë. Pas një muaji më lajmëruan që kishin dalur nga Peja dhe pritej të vinin në Mal të Zi.

Ndërkohë, motra e cila ishte vendosur te kushërinjtë në Berane, më kërkoi që t’ia siguroja transportin për Krlevë (axhën e kishim atje), ngase ajo për shkak të sëmundjes së saj multiple skleroza ishte e lidhur për spital dhe për banja.

E vendosa në Krlevë dhe shkova në Berane, ngase nuk kisha ndonjë dëshirë të madhe për të qëndruar në Serbi. Në Berane njësoj, zyrtarisht isha person i zhvendosur, jozyrtarisht refugjate, dhe atë me theks të veçantë në atë që nuk jemi të dëshiruar, ngase ishim “shiptarë” nga Kosova. Askund e mirëpritur.

Nënën dhe vëllanë e takova në gusht në Podgoricë. Në fund të muajit shtator erdhën në Berane. Jetuam së bashku deri më 02.11.1999 kur nëna shkoi në Podgoricë për të marrë barërat për motrën time dhe pas kësaj pritej që ajo dhe vëllai im të shkonin në Krlevë te motra.

Nëna ishte nisur për Berane rreth orës 07.00 - 08.00 heret në mëngjes, në orën 13.45 e kishte goditur një veturë në vendkalimin për këmbësorë në Podgoricë.

Neve na lajmëruan që gjendej në spital, në gjendje të rëndë pasdite rreth orës 16.00.

Lajmin e kam pranuar me mosbesim të madh. U nisëm me veturë me miq për Podgoricë. Rrugës u kthyem në Kolashin ku jetonte vëllai i nënës me familje dhe babai i nënës sime, 90 vjeç, i cili gjithashtu kishte dalur më vonë nga Peja. Unë dhe daja biseduam, më tha që priste të vinin edhe dy vëllezërit tjerë nga Serbia dhe se do të shihemi në Podgoricë, në spital tek nëna ime.

Ende më kujtohet mjaft mirë, që kur u përshëndeta me dajën dhe u nisa për te vetura një fqinj i dajës e thërriste dajën dhe bërtiste “Rada vdiq!” Kam humbur vetëdijen për disa sekonda apo edhe një minutë. U nisëm për Podgoricë.

Kur arritëm në mbrëmje nuk na lanë që ta shohim deri në mëngjes, derisa ta përfundonim obduksionin.

Atë që e kemi përjetuar unë, vëllai dhe dajat të nesërmen, nuk ia kisha dëshiruar as armikut. Duke filluar që nga sjellja e panjerëzishme e stafit të spitalit e deri te sjellja e familjes së vrasësit ndaj nesh.

Madje kanë pasur fytyrë që të na ofrojnë para për të mos e rënduar vrasësin, sepse sapo kishte dalur nga burgu që kishte shtypur një djalë të ri. Natyrisht që ne as që deshëm të dëgjonim për këtë, ishim të hidhëruar. As edhe një ditë nuk është përgjigjur për vdekjen e nënës sime.

Më vonë kam dëgjuar që babai i vrasësit të nënës sime ishte diku në pozitë.

Sa i përket “VRASËSIT TË NËNËS SIME” kështu do ta quaj gjithmonë, sepse nuk mund ta quaj ndryshe personin e papërgjegjshëm, i cili ulet pranë timonit dhe si furi vozit rrugëve duke mos menduar që mund ta vras dikë. Nuk kishte të drejtë të voziste me shpejtësi të madhe dhe të TEJKALONTE NË VENDKALIMIN PËR KËMBËSORË. NJË PERSON I TILLË PËR MUA GJITHMONË DO TË JETË NJË VRASËS. Ky VRASËS nuk kishte të drejtë të bënte një gjë të tillë, nuk kishte të drejtë t’ia merrte jetën nënës sime në moshën 66 vjeçe, e cila ishte plotësisht e shëndetshme. Ai nuk kishte të drejtë që të bënte që brenda 14 muajve pas vdekjes së babait tim të humbas edhe nënën time.

Policia në Podgoricë e mbajtën të mbyllur vetëm për një natë. Më vonë fare nuk lamërohej në gjykimet e caktuara dhe konstatimi i gjyqtarit ishte përafërsisht kështu: E dëmtuara Verica Llazoviq iu përgjigj thirrjes së GJYKATËS, derisa policia “nuk veptoi sipas urdhërit” që ta sjellë N.N. në gjykim. Ai kurrë nuk u gjykua, është e qartë që prisnin që rasti të vjetërohej, sepse e kishte babanë në pozitë.

Në fund, sigurimi na dha një kompensim, që natyrisht ai kompensim kur nuk mundet të zëvendësoj NËNËN time.

E morëm nënën dhe e varrosëm në Berane.

Dy apo tre vite pas vdekjes së nënës më vdiq gjyshi. Atë e varrosën në Kolashin.

Pas gjyshit më vdiq daja më i vjetër, e varrosën në Beograd.

Pastaj në vitin 2003 më vdiq motra, 47 vjeçe, e varrosëm në Kralevë, edhe pse dëshira e saj më e madhe ishte që të kthehej në Pejë dhe aty të vdiste.

Në atë periudhë i morëm mbetjet mortore të axhës tim, i cili ishte pushkatuar në Pejë.

Edhe një nga viktimat e shumta të pafajshme të luftës.

Në vitin 2004 vdes daja më i ri dhe e varrosin në Kolashin.

Pas tërë këtyre vdekjeve në familjen e ngushtë, sinqerisht, fillova të mendoj për jetën time dhe jetën në përgjithësi.

Dëshira për t'u kthyer në Pejë dita-ditës vinte duke u rritur. Kam parë dhe kam ndier në lëkurën time shumë gjëra të këqia në jetë, dhe nuk isha e gatshme që njerëzit më të këqij se unë, njerëzit me shumë paragjykime, me nënqeshje të më quajnë refugjate etj. Zyrtarisht ishim persona të zhvendosur në Serbi dhe Mal të Zi, e jozyrtarisht vetëm refugjatë dhe "shiptarë" nga Kosova.

Në njëfarë mënyre u "fiksova" pas idesë që të kthehem në Pejë, dhe kur të vij koha për të vdekur të më varrosin pranë babait tim.

Dëgjova që disa njerëz vinin rregullisht në Pejë dhe vendosa të nisem edhe unë.

Më mundonte vetëm një gjë, në Pejë nuk kisha askë nga familja, dhe kjo nënkuptonte që do të jem vetëm.

Megjithatë, e dija që prindërit më kishin "lënë vend" dhe nuk u gabova.

Në shtator të vitit 2006 e vendosa. Mora taksi në Berane dhe erdha drejt në banesën e prindërve të mi, e cila ishte plotësisht e demoluar. Qëndrova për drekë te fqinjët, dhe pata përshtypjen sikur isha te prindërit e mi, e pastaj shkova për të fjetur te kumbara im. Kështu që, një kohë vija dhe shkoja çdo të dytën ditë, derisa nuk u paraqita në Podgoricë për t'u kthyer. Zyrtarisht jam "kthyer" më 17.05.2007 dhe banesa më është adaptuar.

Që nga atëherë jetoj dhe punoj në Pejë dhe e them sinqerisht që në asnjë moment nuk jam penduar që jam kthyer.

Çdo ditë i falënderohem Zotit që jam kthyer në qytetin tim të lindjes dhe që jam e rrethuar me njerëz të mrekullueshëm. Kam kolegë, miq, kumbarë të mrekullueshëm dhe në asnjë moment nuk ndihem e lënë pas dore.

Do të doja të kem fuqi që të bëjë që të gjithë njerëzit në botë të flasin me gjuhë të njëjtë, të jenë të barabartë, të mirë, të shoqërueshëm, të sjellshëm, të lumtur, me gjendje të njëjtë ekonomike, dhe të vdesin vetëm në mënyrë të natyrshme në pleqërinë e thellë, e jo nga lufta dhe sëmundja, sepse O NJERËZIT E MI, A THUA VALLË KUR DO TA KUPTOJMË QË KEMIVETËM NJË JETË?!

“Gjakova, 1999”

Dafina Cana
Gjakovë

QYTETI IM

Të kthehesh në kohë, shumë vite prapa, tek një pjesë e jotja që është mbyllur, apo më mirë të them që unë e kam mbyllur, duke mos dashur të gërmojë tek humnera që fshih kujtimet më të errëta, nuk më duket aspak e thjeshtë.

Periudha e vitit 1999, më kthen shumë vite prapa tek lufta e Kosovës, tek më del përpara një vajzë e padjallëzuar, që mendohej të jepte shpjegim se pse populli i saj ishte viktimë e një lufte aq të ashpër, dhe pse po shihte aq shumë ligësi të ndodhnin rreth saj.

Po mendohem, teksa fshij pluhurin e këtyre kujtimeve, që ishin lënë për një kohë të gjatë në harresë, t'ju rrëfej historinë time rreth luftës së fundit në Kosovë.

Nocioni “luftë” më shpie menjëherë tek pamja e tymosur nga zjarri i madh, që po shkrumonte vendin tim.

Zjarri ka qenë akti i parë i dhunës që kam parë gjatë luftës, dhe për të qenë e singertë, edhe tash rrëqethem kur e kujtoj...

Një vajzë e vogël, e cila rëndom shihte nga dritarja diellin që nxente, në pranverën e 1999-tës, papritmas pa dicka tjetër që po digjte e po kthente në pluhur e hi gjithçka, bashkë me ëndrrat dhe shpresat e popullit...

Tek sot, ajo vajzë që ishte ndier aq e pafuqishme dhe e pambrojtur, ka kuptuar se është mjaft e fortë për të përballuar një traumë të tillë.

Ka punuar që atë përjetim ta kthejë në forcë dhe beson fuqishëm që do të jetë krahu i mbështetjes për shumë njerëz, të cilët akoma nuk e kanë tejkaluar këtë përjetim të dhimbshëm.

Sot, ajo vajzë ka kuptuar rëndësinë e profesionit që kishte zgjedhur “rastësisht” dhe të qenit zëri i forcës së tjetrit, duke bërë çmos për të “çrrënjosur” traumat e njerëzve dhe duke i fuqizuar ato dhe ata që të ndjekin ëndrrat e tyre.

DAFINA CANA

“Familja Mirena”

Hysni Shala
Prishtinë

FAMILJA MIRENA-MARTIRE E LUFTËS SË FUNDIT NË KOSOVË

Diku para 200 apo më shumë viteve nga fshati Mirenë, i cili gjendet në Komunën e Lipjanit, shpërngulet një familje, e cila vendoset në fshatin Hade në Komunën e Obiliqit. Në këtë fshat familja rritet dhe zgjerohet, dhe nga kjo familje rreth vitit 1953, Sylejman Mirena me familje të vet shpërngulet në fshatin Mirash, ku qëndrojnë për një kohë të shkurtë, e më pastaj përfundimisht në vitin 1962 vendosen në fshatin Nakaradë në Komunën e Fushë Kosovës.

Fshati Nakaradë gjendet në veri të Fushë Kosovës dhe lagja e Mirenëve shtrihet përgjatë hekurudhës, gjegjësisht në anën e majtë të hekurudhës nga drejtimi Fushë Kosovë–Mitrovicë.

Tani në këtë fshat nga kjo familje është një lagje e tërë. Sylja kishte pesë djem, Zymerin, Zenunin, Xhaferin, Muharremin, Beqirin dhe vajzën Mehremen.

Të gjithë ishin të martuar dhe kishin fëmijë. Fëmijët i shkollonin dhe shumica nga ta janë me profesion inxhinierë të makinerisë, të elektro-teknikës apo të xehëtarisë, për arsye se vendi

ku jetonin ishte afër dy mihjeve sipërfaqësore dhe Termoelektranës (KEK), kështu që mundësia për t'u punësuar ishte më e madhe dhe ofronte perspektivë në të ardhmen.

Në përgjithësi kjo ishte një familje e shkolluar, me virtyte të larta morale dhe njerëzore. Tek të gjithë mbretëronte një harmoni familjare. Ishin njerëz të urtë, të qetë, të bekuar nga Perëndia dhe të bekuar ranë martirë për lirinë që gëzojmë ne sot.

Lufta në Kosovë filloi më, 28 shkurt të vitit 1998, pas sulmit të forcave serbe në fshatrat Likoshan dhe Çirez në Drenicë.

Edhe pse gjatë luftës në Kosovë nga regjimi serb, ushtria dhe policia paramilitare serbe u dëbuan rreth 800.000 mijë shqiptarë, kjo familje ishte e vendosur të qëndronte në trojet e veta, në Kosovën autoktone.

Më 24 mars 1999, Aleanca Veriatlantike NATO filloi me bombardime të përditshme në caqet ushtarake serbe, me përkrahjen tokësore të UÇK-së. Po këtë ditë nga paramilitarët serbë u ekzekutua Mehdi (Muharrem) Mirena, i lindur në vitin 1955.

Pa u bërë një muaj nga vrasja e Mehdiut, më, 21 prill të vitit 1999, paramilitarët serbë dhe fqinjët në mënyrën më barbare dhe çnjerëzore hynë në lagjen e Mirenëve dhe mblodhën të gjithë burrat e familjes Mirena.

Fillimisht para shtëpisë së tij me armë zjarri plagosin në këmbën e djathtë Nazif Mirenën, pastaj të gjithë burrat e familjes Mirena i urdhërojnë dhe i detyrojnë me dhunë që të hypin në një kamion. I morën me vete për të mos i kthyer më të gjallë...

Këta janë burrat e familjes Mirena, të cilët i morën atë ditë:

	Emri	Emri i babës	Mbiemri	Data e lindjes	Data e rrëmbimit	Data e varrimit
01	Idriz	Zenun	Mirena	03/08/1952	21/04/1999	06/10/2006
02	Hakif	Zenun	Mirena	01/01/1955	21/04/1999	06/10/2006
03	Nazif	Zenun	Mirena	01/07/1961	21/04/1999	06/10/2006
04	Nezir	Zenun	Mirena	01/01/1964	21/04/1999	06/10/2006
05	Mentor	Idriz	Mirena	10/02/1973	21/04/1999	06/10/2006
06	Veton	Idriz	Mirena	24/02/1974	21/04/1999	06/10/2006
07	Ismet	Zymer	Mirena	13/06/1945	21/04/1999	28/07/2006
08	Hilmi	Xhafer	Mirena	01/01/1950	21/04/1999	06/10/2006
09	Fehmi	Xhafer	Mirena	01/01/1955	21/04/1999	06/10/2006
10	Hamdi	Xhafer	Mirena	01/01/1957	21/04/1999	06/10/2006
11	Bedri	Muharrem	Mirena	05/03/1965	21/04/1999	28/07/2006
12	Zeqir	Muharrem	Mirena	01/01/1967	21/04/1999	28/07/2006
13	Sami	Muharrem	Mirena	01/03/1971	21/04/1999	28/07/2006
14	Avni	Beqir	Mirena	15/05/1975	21/04/1999	06/10/2006
15	Arben	Beqir	Mirena	19/08/1979	21/04/1999	06/10/2006
16	Sokol	Qazim	Rama	1945	21/04/1999	28/07/2006

Sipas të dhënave të gjithë ishin meshkuj të moshës nga 19 vjeç deri në 59 vjeç, që ishte më i moshuari në këtë familje.

Paramilitarët serbë i ekzekutuan të gjithë meshkujt e familjes Mirena.²

Identified as: i identifikuar si: Identifikovan kao:	Nazif (Zenun) Mirena	Ba07-122T
Municipality where body was found, cause of death: Komuna ku eshte gjetur trupi, shkaku i vdekjes Opština gde je telo pronađeno, uzrok smrti	Batajnicë - Serbi Plagë me armë zjarri në kokë, trup dhe në pjesën e poshtme të këmbës së djathtë	

Pas ekzekutimit, trupat e pajetë të meshkujve të familjes Mirena varrosen në fshatin Pomozotin, në Fushë Kosovë. Kriminelët e regjimit të Millosheviqit i zhvarrosin trupat e pajetë të tyre dhe i dërgojnë në Batajnicë, në Serbi.

² Pjesë nga dokumenti zyrtar Certifikata e Identifikimit lëshuar nga UNMIK Departamenti i Drejtësisë me datën 30.08.2005).

Krimi i këtij regjimi ndaj popullatës autoktone shqiptare, është një krim kundër njerëzimit. Bëhej riviktimizimi i viktimave, i trupave të pajetë, dhe riviktimizimi përsëritej...

Pasi që morën meshkujt, të gjitha gratë dhe fëmijët e familjes Mirena i dëbuan nga Kosova, ndërsa pasurinë e tyre të luajtshme dhe të paluajtshme e shkatërruan dhe dogjën.

Pas përfundimit të luftës filluan sfidat tjera për familjarët e familjes Mirena... Kjo familje nga lufta doli me shumë humbje dhe me pasoja shumë të mëdha. Humbën gjashtëmbëdhjetë anëtarë meshkuj dhe humbën gjithë pasurinë që kishin krijuar me vite. Pas përfundimit të luftës u kthyen në vendin e tyre të lindjes, në fshatin Nakaradë. Filluan një jetë të re pa kulm mbi kokë dhe pa më të dashurit e tyre .

Këto gra dhe fëmijë kishin dy fronte të hapura, në njërin anë kërkonin burrat/ baballarët e tyre, ngase nuk dinin asgjë për fatin e tyre, dhe në anën tjetër merreshin me rindërtimin e shtëpive të tyre, që fëmijët mos të mbesin në ambientin e hapur pa kulm mbi kokë.

Populli shqiptar njihet edhe për solidaritetin e vet të madh, kështu që në periudhën e rindërtimit kishte edhe solidarizim në vepër.

Mirëpo, fronti më i vështirë që këto gra dhe këta fëmijë duhej të përballonin ishte kërkimi i burrave, djemve dhe baballarëve të tyre, të cilët ishin marrë nga shtëpitë e tyre më, 21 prill të vitit 1999, nga paramilitarët serbë. Kjo ishte sfida më e vështirë për ta.

Kërkimi për gjetjen e burrave të tyre filloi nga rrugët institucionale, private,

kudo. Ishte kërkim i vështirë, i rëndë dhe me shumë dhimbje. Madje me vite ishte i kotë, u detyruan të protestonin edhe në rrugë.

Për këto gra dalja në protesta ishte shumë e vështirë. Linin në shtëpi fëmijët e vegjël dhe dilnin në rrugë për të kërkuar familjarët e tyre. Kishte raste kur ishin të detyruara t'i marrin me vete fëmijët dhe së bashku me ta të qëndrojnë në rrugë duke protestuar me ditë të tëra.

Kjo grua në foto është Nurije Mirena, një grua, një nënë, një gjyshe që kërkon të dijë për fatin e burrit të vet Idriz Mirenës, dhe të dy djemve të saj, Mentorit dhe Vetonit.

Djali i saj Mentori ishte i martuar dhe kishte një vajzë me emrin Zanita, e cila ishte vetëm disa muajshe kur kriminelët morën babanë e saj. Kjo vajzë kurrë në jetën e saj nuk do të mund të kujtoj as dashurinë, as përqafimin dhe as ledhatimin e babait të vet. Ishte vetëm disa muajshe në atë kohë, tepër e vogël për të mbajtur mend...

Këto protesta për kërkimin e të zhdukurve vazhduan me vite. Ndërkohë derisa protestat vazhdonin, familjarët ishin të obliguar të jepnin mostra gjaku që përmes ADN-së të bëhej identifikimi i mundshëm i trupave të pajetë të më të dashurve të tyre, që kohë pas kohe i kthenin nga Serbia.

UNITED NATIONS
United Nations Interim
Administration Mission
in Kosovo

NATIONS UNIES
Mission d'Administration
Intérimaire des Nations Unies
au Kosovo

DNA Certificate
Certifikata e ADN-së
Office on Missing Persons and Forensics
Zyra për Persona të Zhdukur dhe Mjekësi Ligjore

Case No / Rasti Nr: **Ba07-122T**
MPU 2000-057052

Name / Emri #: **Nazif (Zenun) Mirena**

Name and Relationship of Blood Donors
Emri dhe afërsia familjare e dhuruesve të gjakut

Bashkëshortja:	Sherife Mirena
E bija:	Miranda Mirena
E bija:	Saranda Mirena
Nëna:	Shehida Mirena

Results / Rezultati

ICMP (International Commission on Missing Persons) has provided results of matching bone and blood samples through DNA analysis.

ICMP (Komisioni Ndërkombëtar për Persona të Zhdukur) ka arritur gjër tek rezultati me krahasimin e mostrave të eshtrave dhe të gjakut përmes analizës së ADN-së.

The results obtained are:
Rezultatet e arritura janë:

The DNA results were obtained from the listed bone and family reference blood samples. The DNA results obtained from the bone or tooth sample were consistent with the listed familial relationship.

Rezultatet e ADN-së janë arritur nga mostrat e eshtrave dhe mostrat referente të gjakut nga anëtarët e familjes. Rezultatet e ADN-së të arritura nga mostrat e eshtrave ose diëmbëve përputhen me ato të familjarëve të listshëm.

Mr J Baraybar
Head Of the Office on Missing Person and Forensics
Z. J. Baraybar
Kryesues i Zyres për Persona të Zhdukur dhe Mjekësi Ligjore

UNITED NATIONS
United Nations Interim
Administration Mission
in Kosovo

NATIONS UNIES
Mission d'Administration Intérimaire
des Nations Unies au Kosovo

UNMIK

OFFICE ON MISSING PERSONS AND FORENSICS

IDENTIFICATION CERTIFICATE
CERTIFIKAT E IDENTIFIKIMIT
POZYVEDA IDENTIFIKACIJE

Municipality: Kosova Opština:	PRISHTINË	MPU Number: MPU Numri MPU Broj	2000-050052
Identified as: Identifikuar si Identifikovan kao:	Nazif (Zenun) Mirena		Ba07-122T
Municipality where body was found, cause of death: Kosova ku është gjetur trupi, shkak i vdekjes Opština gde je telo pronađeno; uzrok smrti	Batajnicë – Serbi Pitagë me armë zjarri në kokë, trup dhe në pjesën e poshtme të këmbës së djathtë		
Date and place of disappearance: Data dhe vendi i zhdukjes: Datum i mesto nestanka	21.04.1999 Nakaradë – Fushë Kosovë		
Date when body was found: Data kur është gjetur trupi Datum pronalaznja tela	09.12.2002		
Estimated date of death: Vlerësimi i datës së vdekjes Procenjeni datum smrti	Para 19.12.2002		
Place of burial: Vendi i varrimit Mesto sahrane	Fushë Kosovë		
Gender: Gjendja Pol	Mashkull		
Date and Place of Birth, or estimated age: Datëlindja dhe vendi lindja Datum i mesto rođenja	01.07.1961 Dobrasellë – Fushë Kosovë		
Marital Status of deceased (if known): Gjendja martesore e të ndjerit Bračno stanje umrlog (ako je poznato)	I martuar		
First name and surname of the marital partner (incl. Maiden name), - (if known) -: Emri dhe mbiemri i bashkëshortit/-es Ime i prezime bračnog druga	Sherife Mirena		
Father's name: Emri i babës Ime oca	Zenun Mirena		
Mother's name (incl. Maiden name) Emri i nënës Ime majke	Shehida Mirena		
Address of residence: Adresa e vendbanimit Adresa prebivališta	Ulpinna II/1 - Prishtinë		

In: Në U	Prishtinë
Date: Data Datum	30.08.2005

Signature of OMPF representative:
Nënshkrimet i përfaqësuesit të ZPZHML-së
Potpis predstavnik OMPF

Sipas dokumenteve zyrtare më datën 09.12.2002, gjenden trupat e pajetë të familjes Mirena në Batajnicë, në Serbi.

Batajnica (BA07): Varreza masive ndodhej brenda parametrave të qendrës sportive dhe rekreative, 300 metra nga Danubi dhe rreth një kilometër në jug të Beogradit-në rrugën e Batajnicës. Vendi ku ndodhet varreza është mbrapa poligonit të gjuajtjes të qendrës sportive, 2 metra në të majtë në anën veriore, në afërsi të Batajnicës 05. Hapësira e përgjithshme është 10 x 3 metra. Trupat së bashku me artikujt e rrobave dhe gjërat e gjetura janë ruajtur në tunel, në afërsi të qendrës policore sportive dhe rekreative “13 Maji”.³

Nga viti 2002 deri në vitin 2005 nuk ishte bërë identifikimi gjegjësisht deri më datën 30.08.2005.

Identifikimi i trupave të pajetë bëhet duke bërë krahasimin e mostrave të ADN-së të marrura nga familjarët, nga nënat, gratë dhe fëmijët e tyre, me mostrat e marrura nga eshtrat e trupave të pajetë.

Pas më shumë se shtatë vite nga masakra, që i ishte bërë familjes Mirena, të premtën, më, 6 tetor 2006, në shkollën fillore “Selman Riza”, ishin mbledhur familjarë, miq, shokë, kolegë e qytetarë nga vende të ndryshme për të pritur Martirët e Lirisë, të cilët u sollën nga pjesëtarët e TMK-së. Në këtë ceremoni ishin edhe udhëheqësit e asaj kohe, kryeministri Agim Çeku, kryeparlamentari Kolë Berisha, kryetari i Komunës së Fushë Kosovës Skender Zogaj, Ahmet Isufi (AAK), Fatmir Limaj (PDK) si dhe shumë personalitete të tjera.

3 Martinsen, Josef, What Happened in Kosovo 1998-1999 – A Documentation (2010), Syress Forlag, Oslo, Norway, ISBN 978-82-91224-50-3, 370

<http://kosovotriology.com/wordpress/wp-content/uploads/2014/01/Albanian-edition-What-Happened-in-Kosovo.pdf>

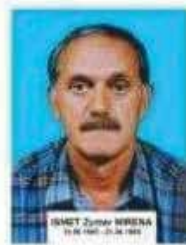
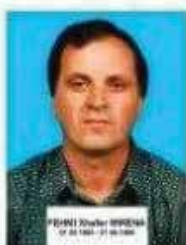
Këta martirë i vranë, varrosën dhe zhvarrosën për t'i dërguar në Serbi, e cila i mbajti atje vite me radhë...Në këtë ditë me lot në sy iu dhanë lamtumirën e fundit.

Sot këta martirë prehen të qetë në tokën e tyre, me bindjen se dëshmorët, martirët, dhe të gjithë të rënë për liri, do të jenë Emblema e Shtetit të Kosovës.

*Gjaku juaj u shndërrua në dritë
dhe liri të përjetshme*

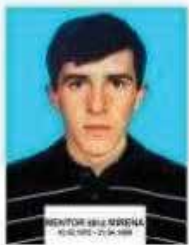

*Ju përkujtojmë me Krenari në
familja Mirena dhe e mbarë Kosova*

I përjetshëm do të mbetet kujtimi për ju...

LAVDI

Si fëmijë dhe si i rritur kam kaluar shumë kohë në familjen Mirena, në fshatin Nakaradë. Zakonisht pushimet e mia verore, dimërore dhe festat e ndryshme i

kaloja në këtë familje. Ishte kënaqësi e veçantë për mua të jem në mesin e tyre. Çdoherë jam ndier i lumtur dhe i respektuar.

Vërtetë kaloja shumë kohë te halla ime, në familjen e të ndjerit Zenun Mirenës. Zenun Mirena ishte i martuar me Shehidën, e cila ishte motra e Kamer Shalës, babait tim. Djemtë e vrrarë të saj ishin nipat e mi.

Shehide Shala Mirena ishte një bijë Boletini. U lind në fshatin Akrashticë, në komunën e Vushtrrisë. Ishte vajza e madhe e Islam e Rahime Shalës.

U martua me Zenun Mirenën dhe krijuan një familje të mrekullueshme. Ata kishin pesë djem, Izetin, Idrizin, Hakifin, Nazifin, Nezirin dhe vajzën Hanifen. Izeti me familje jetonte në Prishtinë, po ashtu edhe vajza Hanifja ishte e martuar në Prishtinë. Djemtë Hakifi, Nazifi, Neziri dhe Idrizi me dy djemtë e tij, Mentorin dhe Vetonin, u rrëmbyen në shtëpitë e tyre dhe u vranë gjatë luftës. Më, 15.02.2005 ndërroi jetë halla ime, Shehide Shala Mirena. Shpirti i saj i trazuar shkoi në botën e amshueshme me mallin për djemtë e për nipat e saj , me mallin e përqafimit dhe fjalëve të ngrohta të tyre.

Këta ishin nipat e mi nga i pari në foto Hakif Mirena, Nazif Mirena, Nezir Mirena dhe Idriz Mirena me dy djemtë e tij Mentorin dhe Vetonin.

Zenun Mirena Shehide Shala Mirena					
Izet Mirena Sabrije Mirena	Idriz Mirena Nurije Mirena	Hakif Mirena Shemsije Mirena	Nazif Mirena Sherife Mirena	Nezir Mirena Lumnije Mirena	Hanife Mirena Xhevdet Thaqi
Fatmir Mirena Afrim Mirena Arsim Mirena Belkim Mirena Kadrush Mirena Fikrije Mirena	Ekrem Mirena Mentor Mirena Imartuar me Zylen dhe kishite vajzen Zanita Veton Mirena Astrit Mirena Fisnik Mirena Zylfije Mirena	Safet Mirena Burim Mirena Kreshnik Mirena	Miranda Mirena Shpend Mirena Eroll Mirena Saranda Mirena	Enkeleda Mirena Kushtrim Mirena Gentiana Mirena Erolind Mirena	Teuta Thaqi Mursele Thaqi Shkendije Thaqi Marson Thaqi Dafina Thaqi

Në varrezat e dëshmorëve dhe martirëve në Fushë Kosovë ka dhe dëshmorë dhe martirë të tjerë të varrosur, mirëpo ka edhe varreza që ende presin trupat e pajetë të atyre, që ende nuk janë gjetur. Presin të kthehen e të prehen në tokën e tyre .

HYSNI SHALA

“Pasqyra”

Milan Vulović
Leposaviq

PASQYRA

Vetë fjala pasqyrë të kujton një pjesë të orendive së cilës ia ngulim sytë në fillim të ditës. Në këtë kontekst e kam titulluar edhe punimin tim, sepse me të vërtetë shikohen e mira në të keqen, plusi në minus, drita në anën e errët...Nëse shikojmë të kaluarën tonë, pa marr parasysh në cilin kontekst të jetës sonë, do të na shfaqet në formë të të rrahurave të zemrës që ngrisin gjoksin tonë lartë-poshtë.

Në punimin tim pikërisht këtë dhe jam përpjekur ta paraqes, një peizazh të njëjtë ku në anën e majtë me ngjyra të gjalla është paraqitur shtëpia në sfond me natyrën, bjeshkën dhe diellin të cilin e kujtojmë për shkëlqimin e tij të bukur dhe të ngrohtë.

Në anën tjetër, anën e djathtë të pikturës dominojnë tonet e errëta, shtëpia mezi shihet nga gërmadhat, natyra është zhdukur dhe nuk e ndiejmë ngrohtësinë dhe dritën e diellit.

Së pari më shkoi mendja që pikturën ta titulloj vorbulla, ngase mu në mes është paraqitur një vorbull, tornado që krijohet me ndeshjen e të nxehtit me të ftohtin ashtu si në të vërtetë krijohen stuhitë në natyrë, stuhi të cilat marrin jetën e personave të dashur: familjes, miqve, shokëve...

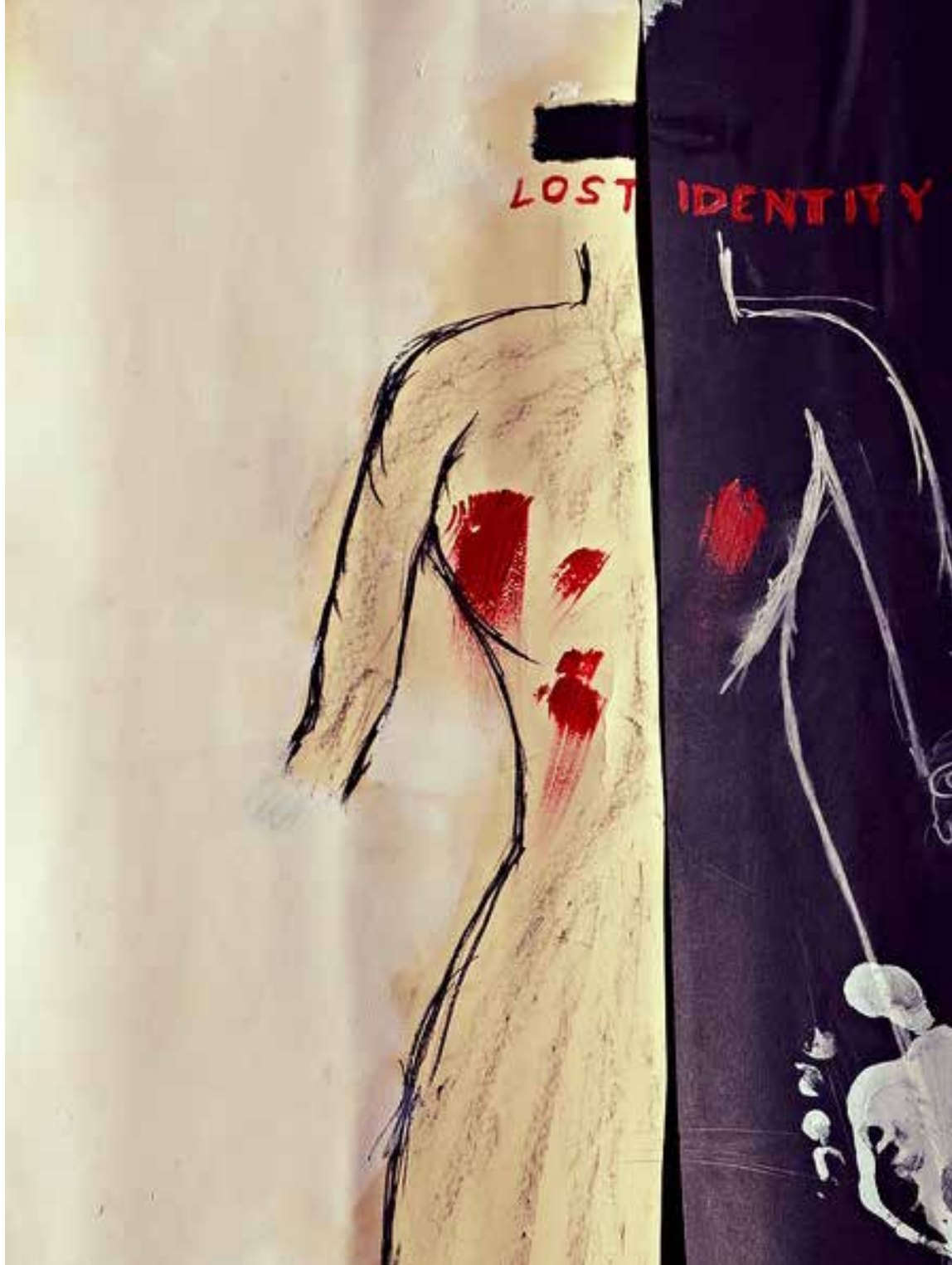
MILAN VULOVIQ

“Pastasel, 1999”

Flora Dulaj
Polluzhë, Rahovec

“Identiteti i humbur”

PRANVERË E GJAKOSUR

Në luftën e fundit unë isha vetëm shtatë vjeçe, megjithatë kujtimet e asaj kohe nuk më duken as të turbullta e as të largëta. Këto rrëfime mbesin sa të rëndësishme, aq edhe të mpleksura në kujtesën e çdokujt që kalon nëpër ato, dhe dhembin thellë për secilin nga ne. Përjetimet janë të lidhura ngushtë me jetën e secilit, është e dhimbshme kur rrëfimet e fëmijërisë t'i shndërrojnë në rrëfime të tmerrit, me të cilat do të udhëtosh tërë jetën në kujtesë me atë që ndodhi. Dhe asgjë nuk mund të rrëfëhet siç ishte, ngase kishte gjëra që mendja e njeriut si perceptonte që mund të bëheshin, andaj rrëfimi im sot mund të jetë shumë i mangët në krahasim me emocionin e asaj kohe, por ka dëshmi që ngelin të pashlyera e ato janë: kujtimet, pasojat dhe ata që i humbëm.

Ishte shtator i vitit 1998, kur forcat e armatosura serbe kishin filluar granatimet nga kodra e Becit, një fshat në afërsi të qytetit të Gjakovës, nga kodra e tij mund të mbaje nën vëzhgim gjithë fshatrat nga ana jonë. Pritej që më datën 02.09.1998 të kishte sulme si në: Polluzhë, Kramovik, Çifllak, Dejn, Ratkoc, e shumë fshatra përreth nesh. E kujtoj që atë ditë nga pasditja kemi filluar të mbledhim gjësendet tona, kishim ngarkuar shumë gjëra, thuajse s`do të ktheheshim kurrë ose sikur të ishim të sigurt që vetëm ato do të na mbetnin neve, mes tyre dhe kujtime fotografish, dhe ca gjëra që ne i shihnim më me vlerë për t'i marrë. Sa absurde që ishte, si mund të zgjedh njeriu mes kujtimesh se çfarë të marrë e çfarë të lë, por kjo po bëhej pa dashjen e asnjërit nga ne. Pak para orës katër të mëngjesit, të datës 3 shtator, ishim ngarkuar në traktor, gjyshi im, Islam Dulaj, atë kohë rreth 65 vjeç po na dërgonte në malin Osoja, një vend malor i fshatit tim Polluzhë, që gjendej pak kilometra larg shtëpisë sime, ende e kam shumë të freskët atë rrugëtim. Na duhej të kalonim një rrugë të vështirë, nga ato që shfrytëzoheshin për punë fshati, por, ende nuk njihnim të vështirat e tjera që do të na rëndonin edhe më shumë. Në mal takuam një mori njerëzish nga fshati ynë, pjesa tjetër e fshatarëve ishin strehuar në ndonjë anë të afërt malore. Atë natë ishin boshatisur rreth 100 shtëpi të fshatit, tërë zbardhjen e mëngjesit e kishim pritur aty, turma njerëzish, traktoresh, veturash, njerëz që kërkonin një vend në mal për t'u strehuar. Dëgjoheshin rënkime nga më të ndryshmet, mallkime për atë që po na bëhej pa të drejtë, e lloj-lloj gjërash tjera, që ta futnin frikën në palcë. Nuk ishte momenti për të bërë llogari për atë që po bëhej, e vetmja gjë, tek e cila të vente mendja, ishte nëse do të jetoje edhe një ditë më shumë!

Nga familja ime ishim njëmbëdhjetë fëmijë, nga mosha nëntë e deri në dy vjeç, foshnja shtatë muajshe dhe bashkë me ne edhe gjyshi dhe nëntë femra nga familja jonë. Gjithçka po i ngjante një gjëje të pabesueshme, të flije në mal, në baltë, pa ushqim, të rrethuar me rrezikun, se dije ç'po bëhej, duhej vetëm të prisje, ngase mënyra për të vepruar ndryshe ishte e pamundur aq sa ishte e vogël mundësia që të mbijetonim.

Atë ditë kishim qëndruar në mal dhe natën do ta kalonim po aty, dëgjonim gjatë tërë kohës krisma nga larg, i ndienim hera-herës më afër nga forca e krismave dhe granatimeve që po vinin. Tërë dita dhe nata e 3 shtatorit kishte qenë një ferr në vete, duhej forcë për të qëndruar, e në momente të tilla forca jepej vetëm nga Zoti.

Në të zbardhur të ditës së datës 4 shtator 1998, trupat e armatosura serbe kishin filluar të digjinin fshatin. Ne ishim ende në mal, ngase aty e ndienim vetën kinse më të sigurt, ishte një përrua që ishte në thellësi të malit dhe gjatë ditës ne qëndronim poshtë tij, dëgjonim të shtëna, granatime... Po atë ditë në mëngjes kishte ardhur një polic lokal nga Gjakova, bashkëpunëtor i ushtrisë serbe, i cili na kishte thënë të kthehemi në fshat ose do të hymë e t'ju vrasim të gjithëve në male, por ne kishim vazhduar të qëndronim aty ku ishim. Mbaj mend që në atë vend ishte një i plagosur, që mbante të veshur diçka të bardhë, me sa kujtoj dhe po mundohej të mbahej me plagët që kishte, deri në çastet e fundit ishte aty me ne. Më vonë kisha dëgjuar që iu kishte shpëtuar disi serbëve, dy ditë kishte qëndruar ashtu i plagosur duke u fshehur në mal, por kishte mbijetuar. Ne kishim vazhduar të qëndronim aty, edhe pse ishim në ankth, e dinim që diçka do të ndodhte atë ditë, na paralajmëruan. Aty nga ora dhjetë e paradites kanë ardhur një grup ushtarësh serbë, të armatosur dhe me tanke, nuk di në ishin policë, ushtarë apo paramilitarë, por dukej që kishte nga të gjithë, nuk mund ta bëja atë kohë dallimin nëse ishin ushtarë të rregullt apo nga ata që i quanin paramilitarë, e që për këta të fundit thoshin që ishin ata që bënin punët më të pamëshirshme. Mbaj mend që njëri prej tyre i zhveshi gjyshit pallton, me një qeshje që mbante gjithë ironinë e botës, për t'i thënë që s'ishte për të, por për babanë e tij. Gjyshi hezitoi t'ja jepte, atëherë më kujtohet, që e kapi për qafe dhe dhunshëm ia zhveshi, aq larg shkante loja e pistë e tyre.

Nga ora dhjetë deri në dymbëdhjetë ne kemi lëshuar malet, të përcjellur me trupat e ushtrisë serbe, të cilët ishin të armatosur në çdo anë, tanket na percillnin nga para dhe pas, turma ishim në mes, donin të na dërgonin në një lëndinë, që në fshat e quajmë Bruk, një vend afër varrezave të fshatit. Na duhej të ecnim me mundim të madh në këmbë, ngase ishte një mal dhe duhej t'i ngjiteshim, ishim

të molisur, por ose duhej të ecje ose po të ngelje mbrapa do të vrisnin ose do të shkilnin me tanket e tyre. Kishte edhe nga ata që gjunjëzoheshin nga lodhja, ashtu duhej të ecnin në gjunjë ose nuk do të jetonin më. Ne posa po largoheshim nga malet ku ishim, çdo gjëje që kishim me vete po i vihej flakë, por askujt si bënte për ato që digjeshin, e rëndësishmja ishte të shpëtoje, ngase asgjë nuk ishte më me vlerë se të jetoje.

Me të arritur në lëndinë na kanë ndarë në disa kolona, burrat në një anë e fëmijët e gratë në anën tjetër. Aty kemi qëndruar disa orë ashtu në këmbë, kishte lloj-lloj fjalësh që luteshin për shpëtim, dikush po thoshte se Zoti na kishte harruar, dikush bërtiste që t' mos merrnim asgjë nga duart e ushtrisë serbe, as ujë për të pirë ngase mund të ishte me helm, s' dihej ç' po ndodhte këtu... Më kujtohet kur para kolonës në të cilën qëndroja unë, ishte një ushtar serb, i zeshkët e me një fytyrë të dobët, i cili shumicën e kohës qante, se kuptoja se pse qante. Ç' mëshirë mund të kishte një person që po ju rrinte me armë drejtuar një turme, në të cilën shumica ishin fëmijë?! Kjo tingëllon si kundërshtim mes të ndierit dhe të vepruarit, megjithatë nuk e kuptoj as sot pse imazhi i atij personi më kujtohet shumë pastër. Nga aty meshkujt do t'i ngarkonin në një kamion për t'i dërguar në Prizren, ku më pas do të rrëfenin që janë rrahur në mënyra shumë brutale dhe çnjerëzore. Aty kishin qëndruar rreth tre ditë rresht, e disa prej tyre ishin dërguar në burgun e Kralevës e Nishit.

Mes të gjithë meshkujve në kamione ishte dhe gjyshi im, i cili kujtoj që kishte zbritur nga kamioni, se kuptoja se çka i thonin në gjuhën e tyre, por shihej që ishte moment tensioni mes gjyshit dhe tyre, e urdhëronin të hipte në kamion bashkë me pjesën tjetër të meshkujve, por gjyshi kishte arritur disi t'iu shpëtonte. Pjesën tjetër të popullatës na mbajtën deri në orët e mbrëmjes, të lirë na lanë vetëm pasi që u errësua. Më kujtohet që duke u kthyer në këmbë rrugës së fshatit pashë që gjithçka po digjej, diçka kishte filluar të digjej më herët, e diçka tani, ishte zymti e tmerr, një pamje e cila nuk mund të harrohet.

Me të hyrë në oborr të shtëpisë sonë, pamë që po digjej gjithçka, mbaj mend që kam qarë shumë atë moment, si dukej vonë i kishin vënë zjarrin ngase furia e zjarrit ishte e madhe në ato çaste, po digjej më shumë se shtëpia jonë, ngase aty po zhdukeshin pjesë nga jeta jonë, kujtimet tona, e çdo gjë tjetër.

Nga aty kemi vazhduar pak metra larg shtëpisë sonë në një lëndinë për të fjetur. Ishim mbi 100 persona, po flinim në qiell të hapur, nga të gjitha anët flakë e tym, me aromat që të tndonin nga djegia e kafshëve e gjërave të ndryshme, por nuk ishte momenti që të mendonim për rehatinë, e rëndësishme ishte që ishim ende, aty. Më pas na u bashkua babai im, për të cilin nuk dinim në ishte gjallë.

Në mesnatë filloi një shi i furishëm, është dashur të lëmë atë vend dhe pjesën tjetër të natës të kalonim në ndonjë pjesë të shtëpive më pak të djegura. Dhe e nesërmja ishte të rifilloje nga asgjëja. Atë natë kishim dy të rinj, të vrarë nga radhët e UÇK-së. Ishin Afrim Bajraktari dhe Shani Hoti nga fshati jonë. Gjatë asaj kohe deri më 13 shtator në fshat do të kishim rreth 1000 refugjatë.

Më 20 shtator 1999, në fshat ka pasur urdhër nga ushtria serbe për dorëzim armësh, ose siç e quanin ata çarmatosje e UÇK-së. Na u kërcënuan. Mbaj mend që në shtëpinë tonë erdhi një person që e quanin Jovanoviq, rreth të dyzetave apo edhe më shumë, kërkonte armë dhe mori dy nga armët që mbanim në shtëpi. Kishte pyetur në kishte këtu ndonjë nga UÇK-ja. Ishte frikësuese mënyra sesi të futeshin në shtëpi, por tani më ishim mësuar të jetonim me të papriturat dhe frikën. Nga kjo datë e tutje nuk ka pasur më sulme, kishte vazhdimisht vëzhgime nga forcat serbe, kishte “rifilluar” një jetë, sado e zymtë, ne duhej të vazhdonim të jetonim.

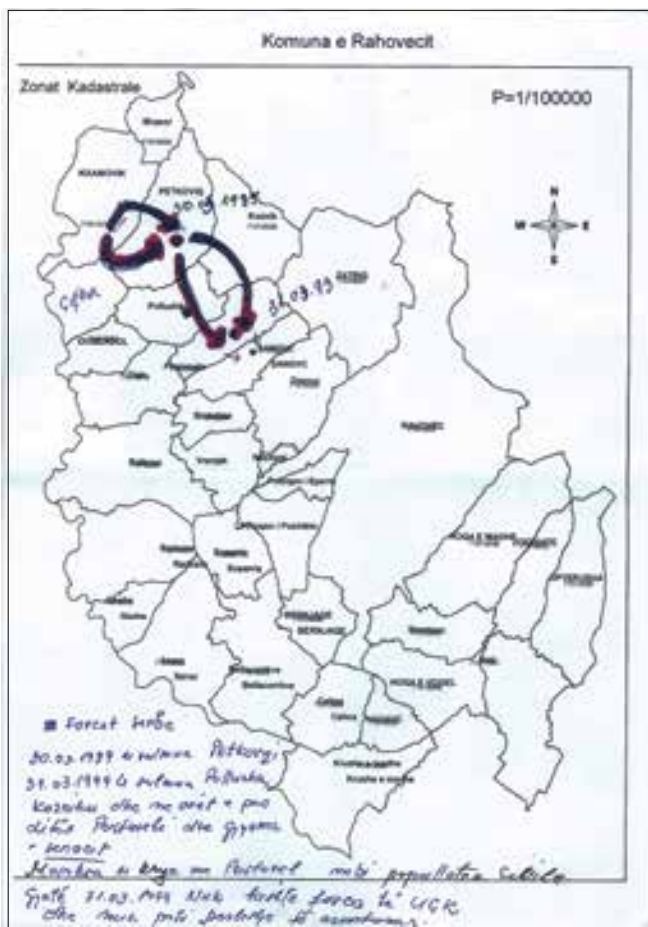
Nga kjo kohë e deri para 24 marsit të 1999-tës ka qenë një “paqe”, të cilën as nuk ia vlen ta quash të tillë. Me vështirësi të madhe mbijetonim, dhe jeta ishte e mangët në çdo kuptim të saj.

PASTASEL, 1999

...Dhe gjithçka tjetër filloi nga 20 mars e tutje të vitit 1999-të, kur forcat serbe u stacionuan në pikat nga të cilat mbanin gjithçka nën kontroll si p.sh. Kramoviku, që ishte fshat pak kilometra larg nesh, nga i cili nuk na lanë më të qetë.

Më 30.03.1999 fillon një periudhë tjetër edhe më mizore sesa ajo që e përjetuam herën e parë dhe që mori shumë jetë me vete.

Forcat serbe të shënuara me shigjetë të kuqe

30.03.1999 u sulmua fshati Petkoviq

31.03 u sulmua Polluzha, Kozniku dhe në orët e pasditës Pastaseli dhe gjysma e Senocit

Masakra u krye në Pastasel mbi popullatën civile gjatë 31.03.1999

Gjatë 31.03.1999 nuk kishte forca të UÇK-së dhe nuk pati përkrahje të armatosur

Më atë datë nga fshati Polluzhë jemi nisur në drejtim të fshatit Pastasel, kishte refugjatë nga shumë anë si: Klina, Kramoviku, Çifllaku, Guri i Kuq e shumë fshatra përreth. Nga ora 10.00 e ditës së 30 marsit kemi lëshuar fshatin dhe jemi strehuar në shtëpinë e burrit të hallës sime, Fadil Krasniqit. Atë natë të 30 marsit kemi qëndruar aty, të nesërmen ushtria dhe paramilitarët kanë sulmuar fshatrat përreth nesh dhe fshatin tonë, për të ardhur edhe në Pastasel ku ishim një shumicë e njerëzve. Disa nga familjarët si gjyshërit e mi kishin mbetur në fshatin tonë. Gjyshi rrëfen që i kishin plaçkitur, kishte pasur shkrepje armësh, por jo vrasje, aty ishte plagosur vetëm fqinji ynë, Murat Dulaj. I kishin pyetur se a e dinin ku është Smolica, fshatarët iu kishin thënë po, e meqë e dini atëherë nga andej shkoni për Shqipëri, sepse ky vend nuk ju takon juve. Gjyshi rrëfen që i kishte dëgjuar disa eprorë me gradë të lartë që po u jepnin urdhëra ushtarakëve që kur të shkoni në Pastasel, vritni kë të gjeni, pas torturave të ndryshme aty, ata kishin ikur në drejtim të fshatit Pastasel me mendimin, që turma që linin pas të largohej për Shqipëri. Nga ora dy e mesditës së 31 marsit forcat serbe kanë lënë fshatin Polluzhë për t' u nisur në drejtim të fshatit Pastasel.

Më pas gjithçka vazhdon nga aty ku isha unë, në luginën që më pas do të quhej Lugina e vdekjes, e shumë e shumë sinonime të tjera që ngjallte ai vend me atë që ndodhi. Në luginë kanë qenë afër 3000 persona, nga: Polluzha, Çifllaku, Senoci, Kozniku, Kramoviku, Guri i Kuq, Zatriqi, Komuna e Klinës, Komuna e Pejës, Komuna e Malishevës, mes të cilëve kishte gra, fëmijë, pleq, të rinj. Ata u pozicionuan në disa anë, dhe nga të gjitha anët na kishin nën kontroll neve që ishim aty. Shumica nga ne ngrinin lecka të bardha në shenjë dorëzimi, mbaj mend që ata mbanin të maskuar fytyrën në mënyra të ndryshme. Si mund të dal jashtë kontrollit të vetes njeriu, të çoroditet në atë masë?

Ndytësia e pamjes së tyre të jepte kuptimin që aty s'kishte asgjë nga njerëzorja. Torturë, brutalitet, vrasje, masakrime, gjëra që s' mund t' i mendoje që njeriu mund t' ia bëj njeriut! Mbartnin në vete një kënaqësi të hakmarrjes...

Afër meje mbaj mend nënën time, e cila alivanosej herë pas here. Ishte lodhje, jo vetëm fizike por edhe psikike. Pastaj kujtoj një djalosh të ri, i cili kishte veshur rroba femre për të mos rënë në sy që ishte mashkull, ngase burrat po i ndanin nga një anë, kurse ne po na bënë rresht dhe gjithsecili duhej të kalonte nëpër "sytë" dhe kontrollin e tyre, për t' u vërtetuar nëse ishim për ta kaluar kufirin mes jetës dhe vdekjes, e të kaloje atë "kufi" duhej të ishte femër, fëmijë, ose një person me aftësi të kufizuara, ndryshe s' kaloje. Kishte britma kur i ndanin familjarët, vuanim teksa i rrahnin në sytë tanë, dhe e mundimshmja e tërë kësaj ishte që nuk besonim që ata do të linin të gjallë ata që po i merrnin, dhe ashtu edhe ndodhi.

Nga aty po ashtu kujtoj që kam parë në kolonë të meshkujve burrin e hallës sime, Fadil Krasniqin (36 vjeç) të cilin po e rrihnin në sytë tanë, e në sy të familjes së tij, e i cili më pas u vra e u masakrua në mënyrë të tmerrshme në atë luginë. Pasi na kontrolluan të gjithëve me radhë, dhe na përcaktuan kush duhet të shkojë e kush të mbetet, që nga pasditja lamë atë luginë me urdhër të forcave serbe. Me largimin tonë kishin filluar vrasjet e të gjithë meshkujve aty, ishin 106 të vrarë, në ditën e fundit të marsit të asaj pranvere të gjakosur. Ne vazhduam rrugën nëpër male e ecëm shumë kilometra në këmbë për tu strehuar në fshatin Ratkoc. Atë natë kemi qëndruar tek një familje, e qëndrimi aty ishte tejet i vështirë, aq shumë persona kishte në dhomë sa që mezi mundje të merrje pakëz oksigjen. Na kishte kapluar frikë e madhe dhe nuk e dinim a i shpëtuan vdekjes...Në të vërtetë, gjithçka po bëhej çdo herë e më rraskapitëse dhe më e mundimshmja e kësaj ishte që s`dinim ç`bëhej me pjesën tjetër të familjes, gjyshërit, hallën, babanë, ku ishin dhe a ishin ende të gjallë?!

Atë ditë të 31 marsit 1999-të, ishin vrarë e masakruar nga fshati im Polluzhë, Xhafer Berisha, 71 vjeç, Veli Berisha, 63 vjeç, Zaim Morina, 19 vjeç, Naim Morina, 50 vjeç, Ramadan Dulaj, 56 vjeç!

Në mëngjesin e datës 1 prill 1999-të, gjyshi kishte gjetur një mënyrë për të ardhur në Ratkoc, nga aty rreth 40 persona do të niseshim me të për në Stacion të Policisë, që në atë kohë ishte nën komandën e një malazezi të quajtur Rada. Gjyshi e njihnte dhe më parë, ashtu siç e njihnin e gjithë ajo anë, disa insistonin të mos shkonin aty, por gjyshi donte të kërkonte një llogari prej tij. Me të arritur aty na u shtua frika, gjithandej ushtarakë të armatosur, vajza e xhaxhait tim që ishte një foshnje pak muajshe qante pa ndarë, një polic serb po i ofronte armën tek koka e foshnjes dhe thoshte, le të pushoj ky fëmijë ose do ta vrasë, O Zot çfarë tmerrri...! Gjyshi e pyeti atë komandantin se ku të shkojmë e çka të bëjmë, s`dinim nga t`ia mbanim, ai ia ktheu: “Shko mbytu në Dri me krejt këta këtu, sepse do t`ju vrasin të gjithëve”, pastaj i kishte thënë gjyshit tim që në Pastasel ushtria kishte vrarë shumë njerëz, po ashtu i kishte thënë që aty ishte i vrarë edhe djali i vëllait të gjyshit tim, Ramadan Dulaj. Nga aty jemi liruar të vazhdojmë rrugën për në fshat, kur kemi mbërritur në shtëpinë e parë në hyrje të fshatit pashë që babai im ishte me një grup meshkujsh nga fshati ynë dhe kjo ishte gjëja më e mirë që mund të kisha parë, ai ishte gjallë!

Atë ditë kemi kaluar ditën tek një fqinj i yni, ngase tek ne gjithçka ishte djegur. Më 2 prill 1999, gjyshi me të dëgjuar lajmin për vrasjen e djalit të vëllait të tij, kishte vendosur, që me një grup fshatarësh të merrnin rrugën për në fshatin Pastasel, aty ku ishin 106 të vrarë, e 13 dëshmitarë që i kishin shpëtuar vrasjes, masakrimit dhe djegies. Të vrarët i kishin hedhur në një përrua, aty afër vendit

ku ishin vrarë, i kishin nxjerr një nga një trupat, ishin masakruar mizorisht. I dërguan kufomat në afërsi të xhamisë së fshatit për t`i varrosur, aty ku janë edhe sot, por varrimi ishte bërë me ndërprerje, ngase forcat serbe i kishin penguar. Në shtëpi të Fadil Krasniqit rrëfejnë që kishte njerëz të djegur, 20 trupa, disa në shtëpi e disa në rimorkio jashtë shtëpisë, nga ku do t`i merrnin për t`i varrosur në një gropë që të gjithë, shtëpia ishte e mbushur me ujë pas djegies së kufomave. Atë pasdite në atë vend do të riktheheshin forcat e ushtrisë serbe dhe do merrnin shumë nga të vrarët, për t`i dërguar në vendet si: Prizren, Therandë e në disa vende të tjera, për t`ua humbur gjurmët, ku disa prej tyre mungojnë edhe sot.

Kufoma të djegura në Pastasel 1999

Në fotografi shtëpia ku u dogjën trupat

Nga aty e deri më, 13 qershor 1999, ka pasur çdo herë vizita në këtë fshat nga ushtria serbe, kishte pasur zhvarrosje. Më 7 prill këto forca të pajisura me mjete luftarake ishin kthyer dhe vendosur në fshat, ku do qëndrojnë deri më 13 qershor të atij viti. Gjatë kësaj kohe ne kishim afro 1.500-2.000 refugjatë në fshatin tonë, në familjen time diku rreth 60 persona, kryesisht nga Pastaseli, ndaj të ia dilje mbanë për të mbijetuar me ushqim ishte vështirësi e madhe.

Pas datës së 13 qershorit, ne ishim çliruar dhe një ditë shkua me gjyshin në Pastasel për të parë se ç`kishte andej. Afër një shtëpije gjetëm një lojë sportive, të lënë nga ata, si duket argëtimet mbi gjakun e të vvarëve s`kishin munguar, e kjo ta shtonte atë mllefin ndaj tyre, ende po talleshin edhe me të vvarët... Gjyshi po ashtu kishte gjetur më parë edhe një dokument identifikimi që i kishte rënë një ushtari serb gjatë bartjes së kufomave. Ishte kjo një pamje e zyrtë, kujtoj ta kem pyetur gjyshin se ç`kishte ngjarë aty, dhe më kishte thënë që këtu kishte njerëz të djegur. Atë që mund ta perceptoje zymtia e paparë, dukej që ende ndihej aromë e neveritshme, apo e tillë dukej nga çdo anë. Më kujtohet që gjyshi më kishte dhënë një orë dore, e cila ishte hedhur pakujdesisht, nuk dihej kujt i përkiste, viktimave, forcave serbe, apo dikujt të gjallë nga ato anë. E mbaja në dorë me një rrëqethje dhe mosdëshirë, kujtoj që po lëvizte nuk e di nëse në mënyrë të rregullt, por sikur ishte e vetmja gjë aty që lëvizte mes jetëve tona, që jetonte ende, apo për ironi të fatit do duhej ta kuptonim që edhe ne duhej

të vazhdonim, të rijetësoheshim, edhe pse tashmë kjo ishte dëshpëruese dhe kishte gjëra mes nesh që nuk jetësoheshin më, si njerëz, gjësende dhe shumë e shumë pësime që nuk rijetësohen më. Atë kohë nuk do t'i jepja kurrë një kuptim figurativ një ore që s'më ngjallte asnjë kërsëri, përveç si një gjë e gjetur, por sot kuptoj që gjurmët mbeten dhe ato nuk duhet asnjëherë të fshihen, e as të zhduken, Duhet t'i rikujtojmë si pjesë e sakrificës për atë që ne jetësojmë sot, t'i bartim me vete dhe të mos ndalojmë së jetuari!

**106 MARTIRËT E FSHATIT PASTASEL 1999:
(Pesë nga ta mbeten të pidentifikuar)⁴**

	Emri	Emri i babit	Mbiemri	Viti i lindjes	Vendlindja
01	JEMIN	ALI	KRASNIQI	1920	PASTASEL
02	SHABAN	ALI	KRASNIQI	1930	PASTASEL
03	SAHIT	MAHMUT	KRASNIQI	1933	PASTASEL
04	PAJAZIT	DANË	KRASNIQI	1946	PASTASEL
05	FERIZ	HAXHI	KRASNIQI	1944	MRASOR
06	HAMDI	ISLAM	KRASNIQI	1929	PASTASEL
07	AVNI	SADIK	KRASNIQI	1929	PASTASEL
08	ALI	SADIK	KRASNIQI	1935	PASTASEL
09	VEHBI	IDRIZ	KRASNIQI	1939	PASTASEL
10	HYDAJET	HYSEN	KRASNIQI	1946	PASTASEL
11	SHABAN	MUHARREM	KRASNIQI	1957	PASTASEL
12	SELIM	MUHARREM	KRASNIQI	1929	PASTASEL
13	FADIL	MUHARREM	KRASNIQI	1963	PASTASEL
14	MUHARREM	BEQIR	KRASNIQI	1935	PASTASEL
15	ABAZ	BEQIR	KRASNIQI	1942	PASTASEL
16	SELIM	QAZIM	KRASNIQI	1935	PASTASEL
17	MAZLLUM	XHAFER	KRASNIQI	1955	PASTASEL
18	SELMAN	SHABAN	KRASNIQI	1935	PASTASEL
19	BAJRAM	SHABAN	KRASNIQI	1942	PASTASEL
20	FEJZULLAH	SHABAN	KRASNIQI	1940	PASTASEL
21	MAHMUT	SALI	KRASNIQI	1945	PASTASEL
22	RESIM	ET`HEM	KRASNIQI	1933	PASTASEL
23	AVDYL	SINAN	KRASNIQI	1920	PASTASEL
24	REXHEP	DESTAN	KRASNIQI	1954	PASTASEL
25	HAMDI	HAJREDIN	KRASNIQI	1937	PASTASEL

4 Krasniqi Pajazit, Lugina e vdekjes, Monografi, Prishtinë, 2008

26	MUHAMET	JAHIR	KRASNIQI	1929	PASTASEL
27	VESEL	ISLAM	KRASNIQI	1946	PASTASEL
28	SADIK	PAJAZIT	KRASNIQI	1936	PASTASEL
29	SHABAN	PAJAZIT	KRASNIQI	1944	PASTASEL
30	ALI	SEJDI	KRASNIQI	1939	PASTASEL
31	MUSLI	HAXHI	KRASNIQI	1932	PASTASEL
32	MUHARREM	MURSEL	KRASNIQI	1934	PASTASEL
33	UKË	SINAN	GASHI	1944	SFERRKË
34	ISMET	METË	MAZREKU	1931	PASTASEL
35	ZEQË	METË	MAZREKU	1924	PASTASEL
36	ALI	SYLË	MAZREKU	1935	PASTASEL
37	UKË	ADEM	MAZREKU	1942	PASTASEL
38	MUHAMET	DINË	KRASNIQI	1944	PASTASEL
39	BEHLUL	DINË	KRASNIQI	1949	PASTASEL
40	SHABAN	AVDYL	KRASNIQI	1958	PASTASEL
41	IBRAHIM	UKË	KRASNIQI	1936	PASTASEL
42	MUSTAFË	UKË	KRASNIQI	1943	PASTASEL
43	SALIH	SELMAN	KRASNIQI	1954	PASTASEL
44	JAKUP	BEQIR	RRACI	1945	KLINË
45	OSMAN	HAJDAR	MERLAKU	1947	GREMNIK
46	ARMEND	OSMAN	MERLAKU	1982	GREMNIK
47	TAHIR	ADEM	KALLUDRA	1925	GREMNIK
48	HAXHI	JEMIN	ZENUNI	1924	PANORC
49	XHAFER	ZEKË	BERISHA	1928	PALLUZHË
50	VELI	NEZIR	BERISHA	1936	PALLUZHË
51	ZAIM	HAXHI	MORINA	1980	PALLUZHË
52	NASIM	FEJZË	MORINA	1949	PALLUZHË
53	RAMADAN	JETË	DULAJ	1943	PALLUZHË
54	HAXHI	XAJË	SEFERI	1922	GURI I KUQ
55	BLERIM	AVDI	FETAHU	1984	GURI I KUQ
56	IBISH	MALIQ	FETAHU	1918	GURI I KUQ
57	ADEM	QERIM	FETAHU	1935	GURI I KUQ
58	HAXHI	DESTAN	AVDYLI	1934	GURI I KUQ
59	JEMIN	RAMADAN	MUSTAFA	1927	GURI I KUQ
60	MUSTAFË	SHERIF	MUSTAFA	1945	GURI I KUQ
61	RAMË	ZENEL	ZYMERI	1922	GURI I KUQ
62	SALI	RAMË	ZYMERI	1947	GURI I KUQ
63	VESEL	ZENEL	ZYMBERI	1928	GURI I KUQ

64	SALI	BRAH	FETAHU	1918	GURI I KUQ
65	ALI	UKË	SADRIU	1931	GURI I KUQ
66	ASLLAN	DESTAN	SYLEJMANAJ	1933	GURI I KUQ
67	HAXHI	AHMET	MUSTAFA	1946	GURI I KUQ
68	HASAN	DESTAN	AVDYLI	1931	GURI I KUQ
69	DINË	SYLEJMAN	SALLAHAJ	1948	KOZNIK
70	HASAN	ZENEL	BAJRA	1937	KOZNIK
71	HAXHI	CENË	FEJZA	1937	POTOK
72	SAHIT	IMER	ISAKAJ	1943	KOZNIK
73	BISLIM	RAMADAN	FEJZA	1957	POTOK
74	KADRI	SHABAN	BAJRA	1940	KOZNIK
75	AVDYL	NEBI	ISAKAJ	1941	KOZNIK
76	IBRAHIM	RAMADAN	ISAKAJ	1964	KOZNIK
77	SOKOL	RAMADAN	ISAKAJ	1956	KOZNIK
78	BINAK		THAQI	1952	LLAQEVË
79	ABDULLAH	IDRIZ	KELMENDI	1937	KRAMOVIK
80	RASIM	IDRIZ	KELMENDI	1930	KRAMOVIK
81	IBRAHIM	OSMAN	BERISHA	1941	ZATRIQ
82	MUSTAFË	OSMAN	BERISHA	1936	ZATRIQ
83	RAMADAN	VESEL	KASTRATI	1931	ZATRIQ
84	HAJRUSH	VESEL	KASTRATI	1942	ZATRIQ
85	METUSH	GANI	KASTRATI	1929	ZATRIQ
86	XHELADIN	IBRAHIM	VEHAPI	1928	ZATRIQ
87	SAMEDIN	JEMIN	KASTRATI	1938	ZATRIQ
88	ISUF	NUSH	KASTRATI	1935	ZATRIQ
89	ZYMER	ISUF	KASTRATI	1965	ZATRIQ
90	MURAT	AVDI	KASTRATI	1942	ZATRIQ
91	JAHIR	NUSH	KASTRATI	1925	ZATRIQ
92	RAMËZ	ISLAM	VEHAPI	1939	ZATRIQ
93	BAJRAM	A	SPAHIU	1928	ZATRIQ
94	JANUZ	MYRTË	KASTRATI	1923	ZATRIQ
95	TAFIL	BANUSH	GASHI	1934	SFERRKË
96	BINAK	ISMET	GASHI	1982	SFERRKË
97	NIMAN	DEMIR	MULAJ	1949	JASHANICË
98	HAJZER	HAMIT	HAJZERI	1963	KOPILIQ
99	MURSEL	MURAT	BOJA	1939	KLINË
100	ILJAZ	HYSEN	GASHI	1955	MLEQAN
101	VELI	RRUSTEM	KRASNIQI	1939	ÇIFLLAK

JEMIN A. KRASNIQI SHABAN A. KRASNIQI SAHIT M. KRASNIQI PAJAZIT D. KRASNIQI FERIZ H. KRASNIQI

HAMDI I. KRASNIQI AVDI S. KRASNIQI ALI S. KRASNIQI VEHBI L. KRASNIQI HYDAJET H. KRASNIQI

SHABAN H. KRASNIQI SELIM B. KRASNIQI FADIL S. KRASNIQI MUHARREM B. KRASNIQI ABAZ B. KRASNIQI

SELIM S. KRASNIQI MAZLUM XH. KRASNIQI SELMAN SH. KRASNIQI BAJRAM SH. KRASNIQI FEJZULLAH SH. KRASNIQI

MAHMUT S. KRASNIQI RESIM E. KRASNIQI AVDYLL S. KRASNIQI REXHEP D. KRASNIQI HAMDI H. KRASNIQI

MUHAMET I.KRASNIQI   VESELI.KRASNIQI   SADIK P.KRASNIQI   SHABAN P.KRASNIQI   ALI S.KRASNIQI

MUSU H.KRASNIQI   MUHARREM M.KRASNIQI   UKË S. GASHI   ISMET M.KRASNIQI   ZEQË M.KRASNIQI

ALI S.MAZREKU   UKË A.KRASNIQI   MUHAMET D.KRASNIQI   BEHUL D.KRASNIQI   SHABAN A.KRASNIQI

IDRAHIM U.KRASNIQI   MUSTAFË U.KRASNIQI   SALIH S.KRASNIQI   JAKUP B.RIJACI   OSMAN H. MERLAKU

ARMEND O.MERLAKU   HAXHI J.ZENUNI   XHAFER Z.BERISHA   VELI N.BERISHA   ZAIM H.MORINA

NASIM F.MORINA   RAMADAN J.DURAJ   HAXHI X.SEFERI   BLERIM A.FETAHU   IBRISH M.FETAHU

ADEM Q.FETAHU   HAXHI D.AVDYLI   JEMIN R.MUSTAFA   MUSTAFË SH.MUSTAFA   RAMË Z.ZYMERI

SALI H.ZYMERI   VESEL Z.ZYMERI   SALI B.FETAHU   ALI U.SADRIU   ASLLAN D.SYLEJMANAJ

HAXHI A.MUSTAFA   HASAN D.AVDYLI   DINË S.SALLAHAJ   HASAN Z.BAJRA   HAXHI C.FEJZA

SAHIT I.ISAKAJ   BISLIM R.FEJZA   KADRI SH.BAJRA   AVDYLL N.ISAKAJ   IBRAHIM R.ISAKAJ

SOKOL B.ISAKAJ   BINAK TIHAJI   ABDULLAH I.KELMENDI   RASIM I.KELMENDI   IBRAHIM O.BERISHA

MUSTAFÉ O.BERISHA   RAMADAN V.KASTRATI   HAJRUSH V.KASTRATI   METUSH G.KASTRATI   XHELADIN I.VEHAPI

SAMEDIN J.KASTRATI   ISUF N.KASTRATI   ZYMER I.KASTRATI   MURAT A.KASTRATI   JAHIR N.KASTRATI

HAMËZ I.VEHAPI   BAJRAM A.SPAHIU   JANUZ M.KASTRATI   TAFIL B.GASHI   BINAK I.GASHI

NIMAN D.MULAJ   HAJZER H.HAJZERI   MURSEL M.BOJA   ILIAZ H.GASHI   VELI RR.KRASNIQI

Rrëfejnë dëshmitarët që i shpëtuan masakrës së bërë në Pastasel më 1999-tën:

Tahir Liman Krasniqi i lindur më, 13.04.1943, është njëri nga ata që i shpëtoi vrasjes dhe masakrimit të bërë nga forcat serbe në fshatin Pastasel më, 31 mars të vitit 1999.

Tahir Liman Krasniqi, dëshmitar i masakrës së Pastaselit

Më 30 mars në fshatin tonë ia mësynë shumë refugjatë. Fshati ynë ishte 100% i mbushur me njerëz, i djegur muaj më herët nga Ofensiva e parë ishte rreth 60%. Më 30 mars 1999, kanë ardhur nga shumë anë si Mleqani, Klina, Gllareva, ka pasur shumë refugjatë 1.000 apo më shumë. I kemi strehuar me mundësitë e tona, kur janë mbushur shtëpitë, atëherë afër 200 personave iu kemi hapur dyert e shkollës, i kemi strehuar në shkollën e fshatit, gra e fëmijë, dhe iu kemi dërguar ushqim ashtu si kemi mundur, sipas mundësive tona. Mëngjesin e 31 marsit prapë iu kemi dërguar ushqim e mbuloja. Diku rreth orën 12:00 të ditës, forcat serbe kanë filluar të granatojë prej Gurit të Kuq, përmbi fshatin tonë e kanë gjuajtur bjeshkën e fshatit. Kur morëm vesh që ia kanë mësyre këmbësoria e këtyre forcave në drejtim të Polluzhës,

i lëshuam të gjithë shtëpitë, dhe i lëshuam edhe kafshët. U shpërndam në drejtime të panjohura, shumica prej tyre banorë të Pastaselit, rreth 600-700 gra, fëmijë e burra jemi tubuar në një lëndinë nën shkollë. Diku edhe rreth 1.600 veta kanë ardhur së bashku me ne. Në orën 15:00 kanë depërtuar nga Polluzha në Pastasel, mbi fshat kanë qenë 3-4 tanke, që granatonin në drejtim të Senocit. Po digjeshin shtëpitë. Një pjesë e këtyre forcave prej Polluzhës vinin si këmbësori me pesë apo gjashtë tanke, në mesin e tyre policë e paramilitarë, me rroba të ndryshme, me mjekrra e me fytyra të ngjyrosura. Sapo kanë hyrë në fshat kanë filluar t'i djegin të gjitha shtëpitë dhe janë ofruar afër vendit ku ishim, që ishte 200 metra poshtë shkollës. Aty i kemi mbledhur nja 7.000 marka e iu kemi dal përpara një grup i meshkujve, afër 150 metra para se të na ofrohen iu kemi thënë ja 7.000 marka vetëm mos na ngucni fëmijët. Edhe në ofenzivën e parë kemi qenë aty dhe kjo ishte hera e dytë. Herën e parë jo që kishim kaluar aq mirë, por së paku masakrime s'kishte e ne u bazuam në herën e parë. Nuk na morën parasysh edhe po t'i kishim 700 000 marka, na thanë shkoni në grup me popullatën tjetër, na u kthyem e me tu kthyer na kanë urdhëruar me i heq plisat, e kokën na kanë udhëruar ta vendosim në tokë, na kanë ndarë nga gratë, kanë filluar të kërkojnë para, dikur kur nuk kishim më çka t'ju japim, kanë filluar të rrahin njerëzit, dikujt i çanin kokën me armë, dikë edhe e kanë coptuar para vdekjes... I kam dëgjuar kur në gjuhën serbe njëri ka thënë ta marrim dikë e ta masakrojmë të gjallë se këta nuk po e dinë çka është masakrimi. Unë i kam kuptuar, ngase e njihja rreth 60 % gjuhën serbe edhe i kam nxjerr 3.500 marka e ia kam dhënë Haxhi Emin Krasniqit, gjyshit të dëshmorit Milaim Krasniqi, e atij në atë moment i kishte pas humb krejt vetëdija, nga hutia e madhe iu ka thanë forcave serbe ja 700 000 marka, njëri nga ta i ka marrë, kanë filluar të përleshën për ato para. Rreth orës 17:00 na kanë ndarë në grupe nga 30 veta në grup, e na kanë dërguar afër një përroi për të na pushkatuar. Grupi i parë kanë qenë të zgjedhur nga ata që ishin më të rinj, dhe asnjë nga ky grup nuk ka shpëtuar. Pesë (5) nga ky grup kanë qenë gati të vdekur ende pa na pushkatuar, i kanë rrahur keq e i kanë tërhequr zvarrë deri te vendi ku donin të na pushkatojnë. Unë kam qenë në grupin e tretë, nga grupi im katër (4) persona kemi shpëtuar. Kur na dërguan te përroi, njëri ka folur me radiolidhje me dikë dhe e ka pyetur ç' të bëjmë me këta, dhe urdhëri ishte mos e leni asnjë të gjallë, pushkatoni të gjithë. Këtë e kam dëgjuar me veshët e mi. Ne do të mund të kishim ikur disi nga ai vend, por s' mund të lija 28 anëtarët e familjes sime, dhe 32 refugjatë që ishin tek unë

të strehuar, andaj kishim vendosur, se çka të bëhet për të gjithë le të bëhet edhe për ne. Tre nga refugjatët e strehuar tek unë ishin vrarë: Haxhi Seferi nga Guri i Kuq, nipi i tij, 16 vjeç dhe Abdullah Kelmendi nga Kramoviku. Kurse grave me fëmijë ju thanë shkoni për Shqipëri. Në momentin para pushkatimit unë i kam vënë duart në fytyrë, ngase para meje ishte një degë e thatë e kaçës dhe kur e kam menduar me ra me fytyrë i kam vënë duart në sy edhe jam ra tek ajo degë, kam rrëshqitur edhe kur jam ra e kam ndie veten që jam gjallë, por s`kam guxuar të lëviz, sepse kam menduar që kanë gjuajtur me plumba qorr. Në krahun e djathtë e kisha pasur djalin e axhës, Sylejman Krasniqin, e në krahun e majtë Ali Mazrekun, njëri ka gjëmuar fortë, e tjetri ka pasur shtrëngime, gjuajtën edhe një herë për së dyti, atëherë më rrokën dy plumba në këmbë, më plagosën lehtë. Dëgjova dy zëra derisa rrëshqita edhe nja gjashtë metra teposhtë. Aty ku rashë kishte pasur ujë, një metër thellë dhe ishin dy lisa. Nuk guxova të lëviz, ngase mbrapa meje ishin 20 paramilitarë që pushkatonin dy metra afër nesh. Atje poshtë pashë Beqir Krasniqin e Sefedin Krasniqin, ata më pritën për të mos rënë me kokë poshtë. Ramë që të tre në këmbë.

Kur u errësua, forcat serbe e kryen pushkatimin e masakrimin. U bartën lartë atij vendi, ndërsa ne që kishim arritur të shpëtonim, ikëm nja 100 metra më poshtë. Të nesërmen ato forca serbe i kanë marrë nja 20 trupa, e i kanë djegur në një shtëpi në fshat, gjashtë nga ta kanë qenë krejtësisht të djegur. Vetëm eshtrat e kokës dalloheshin, të tjerëve u gjenim ndonjë gjymtyrë, këmbën ose dorën ose diçka tjetër, tre ditë rresht me ndërprerje jemi munduar të varrosim viktimat, ngase kohë pas kohe pengoheshim nga forcat serbe. Ishte e vështirë të varroseshin afër xhamisë, sepse toka ishte e fortë edhe si kemi mund i kemi futur në varre, vetëm që të mos i hanë qentë trupat e tyre. Pas shtatë ditëve prapë janë kthyer forcat serbe. Ne më nuk u kthyem në fshat. Pas dy apo tre javëve i kanë nxjerrur kufomat dhe i kanë dërguar në drejtime të panjohura. Prej tyre 12-13 veta janë ende të pagjetur.

Empfangsbestätigung

Hiermit wird bestätigt, daß der Herr KRASNIQI, Tahir, geb. am 14.03.1943 folgende Gegenstände am 29.06.1999 zum Zweck der Aufklärung des Massakers in PASTASEL (RAHOVEC) übergeben hat:

1. Namensliste
2. 29x Personenfotos
3. 2 Personalausweise

MAZREK, Syla
Nr. SK 01234821

MAZREKU, Adem
SK 00057193

4. Dokumentationsschrift
5. Videofilm über Identifizierung der Einheimischen
6. Notizbuch aus einem Haus in PASTASEL, daß die Serben zeitweise als Stab besetzt hatten

GRANZOW, OLI GEMP

Gani Salih Krasniqi, i lindur më vitin 1934, nga fshati Pastasel është po ashtu njëri nga dëshmitarët e masakrës së bërë në fshatin Pastasel, ku forcat serbe lanë të vrarë 106 persona më 31 mars 1999. Tani 81 vjeç rrëfen me shumë emocion për tmerrin që kishte përjetuar. Edhe pse në moshë të thyer, Ganiu nuk mund të heq nga mendja asnjë moment nga ajo kohë.

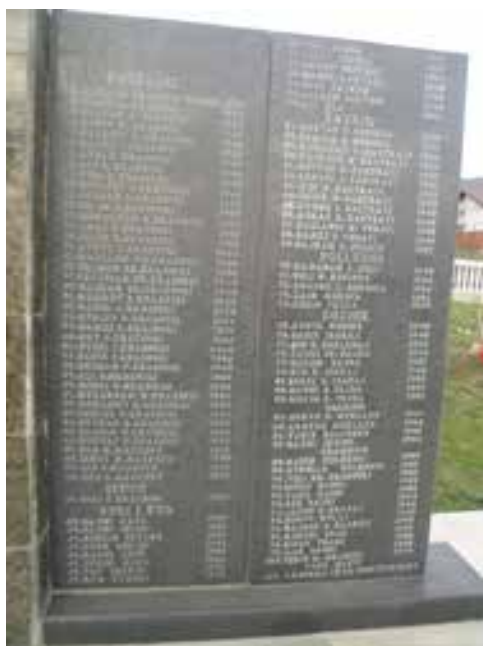

Gani Salih Krasniqi, dëshmitar i masakrës së Pastaselit

Ishte më 31 mars 1999, kur forcat serbe kanë ardhur nga Polluzha e Guri i Kuq. Dy tanke kanë qenë të pozicionuara mbi fshat, e kanë filluar të granatojnë, kur erdhen ashtu të egër që të gjithë, ne i morëm ca shamija të bardha me ju thanë që po dorëzohemi, por ata shanin e bërtisnin, erdhën ia nisën me plaçkit, ua shkynë veshët grave e ua morën krejt arin që e kishin, ia nisën me rrahë njerëz. Atë pasdite pa perënduar dielli i kanë zgjedhur të rinjtë në një grup të gjithë bashkë, nga ata askush s'ka shpëtuar, e brohorisnin pa nda “rrnoftë Serbia”, askujt prej

nesh nuk i lejohej të fliste, na thonin:”kokën poshtë, shikoni tokën e Serbisë”! Afër meje e kam pasur Fadil Krasniqin, atij i thoshin të mbështeste kokën në tokë, e pastaj e godisnin me armë me tërë forcën që kishin ...Më kujtohet që njëfarë Jovanoviqi nga fshati Zoqisht, i binte me armë në kokë Fadilit, e atij i rridhte aq shumë gjak sa që gjaku i tij më binte edhe mua...E rrahën për vdekje. Na kanë plaçkit, mua m`i dhanë ca shqelma e më gjuajtën nja tre metra larg, më thanë “qiti paret” u thashë që s`kam më, a doni të zhvishem krejt e binduni se nuk kam më para, askujt asgjë nuk iu kemi bërë... Para se të na pushkatonin, jam hedhur poshtë përroit, nën një lis. Isha në grupin e parë të pleqve. Atë ditë pata pirë barëra për qetësim, njerëzve iu kishte humbur vetëdija, se s`ishte hiç e lehtë për ne..., kur kanë shtënë unë jam hedhur shpejt e shpejt në stol të ujit, kur kanë shkrepur në dy veta i kam ndie sipër vetes, njëri ishte Sadik Krasniqi dhe tjetri, Murtezan Krasniqi. Pasi e lëshoi shpirti atë që ishte mbi mua, e hoqa nga vetja, gjysma e trupit tim kishte qenë në ujë. Murtezani më tha:” Gani po më duket je gjallë”? I thashë:” Po, por nuk po mund të lëviz, aty më tha se kur kanë gjuajtur herën e parë ke bërë titur të madhe Allah, dhe mendova që të vranë, më s`kam guxuar të bëj zë nga frika mos po vijnë, e mandej edhe tjetrin grup e kanë bërë batare. I kanë vranë, vetëm nja dy i ka lëshuar. I lëshoi një ushtar nga forcat serbe, që me lot në sy ju tha:” Shkoni me gra e fara ju humbë”! Ata dy kanë shpëtuar, e gratë njëherë i plaçkitën, e pastaj ju thanë nuk keni më burra. Atëherë Murtezani më tha shkuan krejt, jemi ngritur dhe kemi dal nga aty. Murtezani kishte qenë keq i plagosur, e kam mbajtur për krahu. Mahmut Krasniqin e kam parë duke lëvizur e i thashë:” Çu se po na zënë prapë”, më tha:” Ma bëni hallall se nga terri i syve s`po shoh me u ngrit”. Ashtin e këmbës e kishte pasur gati të këputur, dhe kishte gjakderdhje të madhe. E morëm Murtezanin dhe e dërguam në Ratkoc, ndërsa ne shkuan atë natë në Dobiqak. Në mëngjes nuk kam mundur as të flas, vetëm kafshoja gjuhën dhe dridhesha. U nisëm për Panorc, por e pashë që tanket po gjuajnë bjeshkën , e nga aty jam kthyer për atje ku isha...Disa të Koznikut më kanë pyetur se a di ndonjë gjë çfarë ka ndodhur, iu kam thënë mbi 100 veta i kanë vranë. Më pyetën për Bislim Fejzën. Iu thashë: “ Inshallah Zoti e ka shpëtuar, se në grupin e parë ka qenë”. Kam ra në Polluzhë. Aty kam pa kafshët e vrara, kam takuar Haxhiun, të cilit ia kishin vranë djalin Zaim Morinën, 19 vjeç. Mos pyet se çka kemi pa, s`di as si të të tregoj... “Hydajet Krasniqi, bërteste, trutë i kishin pas dalur jashtë, s`kishim çka me i ba... Ka pasur njerëz që kishin mbetur të gjallë, por krejt të gjymtuar, e që s`kishim si t`i mjekojmë dhe t`i shpëtojmë, hoqën shumë dhe vdiqën me mundime të mëdha”,

Mandej erdhëm në fshat, por pas 2-3 ditëve, prapë e lëshuam fshatin. Unë kam qëndruar në Dejn, vëllai mu vra. Pas 20 ditëve i kanë nxjerrur trupat. Nja 20 veta i kanë djegur në një shtëpi në fshat, i kishin tërhequr zvarrë të lidhur me litar për traktori, trutë iu kishin dalur prej kokës, e lloj-lloj tmerresh... Tre ditë kemi bërë derisa i varrosëm. Mirë që kemi shpëtuar me mend. Ka ndodhur shumë shpesh që nuk kam mundur të fus gjumë në sy, më dilte gjumi çdo natë, merrja edhe ilaçe për gjumë, ngase ndryshe nuk arrija të largoja pamjet e tmerrshme që kisha parë. Të gjithë kemi mbetur me pasoja nga ajo kohë. Nuk ishte e lehtë ajo punë... Unë kam qenë edhe në Beograd në vitin 2006-të, për të dëshmuar për këtë masakër, e kam dëshmuar çka kanë bërë, Jovanoviçin e kanë dënuar me 20 vjet burg në bazë të dëshmisë sime. Më thoshte: "Nuk kam qenë unë". I kam thënë: "Ti ke qenë, dhe ti ke vra"! Në gjykim i kam thënë: "Qoftë i mallkuar ai që ka vrarë të pafajshëm"!

Të zhdukurit

Nga lufta e fundit në Kosovë ende janë 1.700 persona të pagjetur. Të pagjetur ka edhe nga fshati Pastasel.

Fidajje Krasniqi e lindur në Pastasel në vitin 1980, rrëfen për atë që përjetoi në pranverën e vitit 1999. Ishte 31 mars 1999, kur ne u larguam nga shtëpia jonë në fshatin Pastasel, për t'iu bashkuar afro 3.000 personave në luginën e këtij fshati, ca metra poshtë shkollës së fshatit. Tmerri nisi kur me arritjen e forcave serbe në atë vend, ne u dorëzuam. Isha me gjithë familjen, nënën time Ryvën, vëllanë Fadilin, babën Selimin dhe axhallarët Abaz e Muharrem Krasniqin. Aty filluan tmerret nga më të ndryshmet...Filluan të ndajnë meshkujt nga femrat, vëllanë tim Fadilin e morën të parin duke i thënë që i përket UÇK-së, unë bërtita me të madhe për vëllanë tim, ai vetëm ktheu kokën mbrapa, më shikoi e më tha:” Ulja kokën nënës se po i shkojnë plumbat mbi kokë!” Kjo ka qenë biseda jonë e fundit, forcat serbe kishin dalur jashtë kontrollit, ishin të kamufluar dhe kishin pamje të tmerrshme.

Më pas urdhëruan që femrat të niseshin për Shqipëri, ndërsa ata filluan të largoheshin për në Ratkoc. Unë e nëna ime Ryva kemi qëndruar pak metra larg asaj lugine, të fshehura afër një kroi, kemi parë gjithë tmerrin e vrasjes së 106 personave në atë vend. I shihja tek i bënin grupe-grupe, kur shtinin në ta, i shihja që binin të gjithë në tokë... I thashë nënës të gjithë po i vrasin,.. Aty kemi qëndruar deri në orën 20:00. Në mbrëmje u nisëm për Ratkoc, pasi që u bindëm që gjithçka ishte qetë. Shkuam në shtëpinë e hallës sime.

Pas dy ditësh unë me nënën dhe gruan e axhës jemi kthyer në atë luginë për t'i parë familjarët tanë, nëse kishte mbetur ndokush ose jo. Me të arritur aty kam parë që sapo kishin marrur babain për ta varrosur afër xhamisë. Ishin dy rreshta me të vrarë, gjithsejt 106. Në të hyrë kemi parë përroin që ishte krejtësisht gjak, nga ajo që po shihja humba orientimin dhe u rrëzova, nëna më ngriti në këmbë. Kur ma zgjati dorën pashë që ishte e gjakosur nga gjaku i të vrarëve. Me të arritur pranë viktimave, të parin e pashë axhën Muharrem. Ishte rrëqethëse mënyra sesi dukej ai, pjesën e sipërme të kokës e kishte krejtësisht të hequr! Ishte e tmerrshme ta shihje një njeri ashtu dhe s'mund as ta mendoje që njeriu mund ta bëjë këtë...! Babën nuk e pashë fare, ngase e kishin marr për ta varrosur. Të gjitha kufomat i kam shikuar duke kërkuar vëllanë tim Fadilin. O Zot, nuk e përballoja dot atë që po shihja! Secila nga kufomat ishte një tmerr në vete, vrasje, masakrime, dikujt i kishin hequr këmbën, dikujt dorën... Hydajet Krasniqin e njoha, kishte zorrët e dalura krejt jashtë, viktimat e tjera po ashtu ishin masakruar shumë brutalisht, sa që nuk dalloheshin që ishin njerëz.

Kur kam parë kufomën e vëllait Fadilit, një bashkëfshatar ka vrapuar dhe e ka mbuluar një pjesë të fytyrës së tij, nuk më la ta shikoja krejtësisht. Si dukej kishte të hequr syrin apo se di në ç`mënyrë brutale mund të ishte masakruar?! Jam shtangur dhe më ka kapluar një dhimbje e tmerrshme koke, isha krejtësisht e humbur. Kërkova të shoh babën, por nuk më lejuan. E pashë edhe kufomën e axhës Abaz, por në atë çast dëgjuam dhe pamë forcat serbe duke iu afruar fshatit, gjuanin pa ndërprerë në ne. U larguam dhe shkuam në shtëpinë tonë. Kur arritëm djali i axhës Adnani më tha të mos hyjmë brenda, ngase krejt shtëpia ishte e mbushur me njerëz të djegur. Tmerr i vërtetë!

Nuk hyra brenda në shtëpi, por në oborr pashë të ishte një rimorkio me viktimat të djegura. I njoha. Ata ishin: Behlul Krasniqi, Shaban Krasniqi, Jemin Krasniqi, Shaban Krasniqi, Avdyl Krasniqi, Hamdi Krasniqi, Muhamet Krasniqi, Asllan Krasniqi, Bislim Fejza, etj. Tmerrri vinte duke u rritur... Njerëz të djegur në shtëpi, jashtë në rimorkio dhe tek një stog jashtë shtëpisë. Ajo që po shihja, ishte një katastrofë e madhe! Më mundonte krejt kjo, nuk dija as si të veproja, isha e humbur nga tërë ajo dhimbje...

U detyruam të largohemi, meqë forcat serbe po afroheshin. Dëgjoheshin të shtënat. Të gjithë iknin. Të shokuara nga ajo që pamë, unë dhe nëna ime ecëm deri në mbrëmje për të arritur në Ratkoc. Nga shoku i përjetuar nuk arrija ta gjeja as shtëpinë e hallës.

Gjatë pesë ditëve të qëndrimit tonë në Ratkoc, ne shkuam përsëri në shtëpinë tonë. Shtëpia ishte pastruar nga kufomat e djegura, por në oborr ende kishte

eshtra njerëzish, rrotull shtëpisë e në rimorkio, ende vinte një erë neveritëse nga djegia e njerëzve. I kërkova një bashkëfshatarit tim që t' i mblidhte ata eshtra, ai më premtoi që do ta largojë edhe rimorkion edhe eshtrat që ishin shpërndarë nëpër tokë. Kemi qëndruar tre ditë në shtëpi dhe më pas qëndruam për tre muaj në Polluzhë si refugjatë.

*Aty ku u vranë 106 njerëz në Luginën e fshatit Pastasel
Pamjet e mëposhtme janë bërë nga një video nga fshatarët,
Imer Krasniqi dhe Hasan Krasniqi.*

Pas tre muajve jemi kthyer në fshat dhe kemi parë që varrezat ishin të zbrazura, e trupat thonin që i kishin dërguar në vende si Suharekë, Rahovec, Xërxë, e shumë vende të tjera. Kjo na shtoi dhimbjen që kishim. Pas kësaj kemi filluar të

kërkojmë trupin e vëllait Fadilit, të cilin e gjetëm më vonë në Xërxë, po ashtu edhe axhën Abaz, ndërsa babën nuk kemi arritur ta gjejmë, edhe pse kam qenë në shumë vende për të identifikuar kufomën e tij. Kam parë shumë kufoma në vende si Suharekë e Rahovec, sepse e dija çka kishte pasur të veshur herën e fundit, andaj e kam kërkuar mes shumë trupave, por më kot. Askund nuk e gjetëm. Kjo përveç që ishte tejet e rëndë për mua, ishte edhe tunduese ngase nuk mund ta gjenim trupin e tij askund, ende mbetet i pagjetur. Pas gjithë asaj që kisha parë kisha ankthe të tmerrshme, që më përcjellin edhe sot dhe ende më mundon dhe më rëndon çdo gjë që kam parë e përjetuar.

FLORA DULAJ

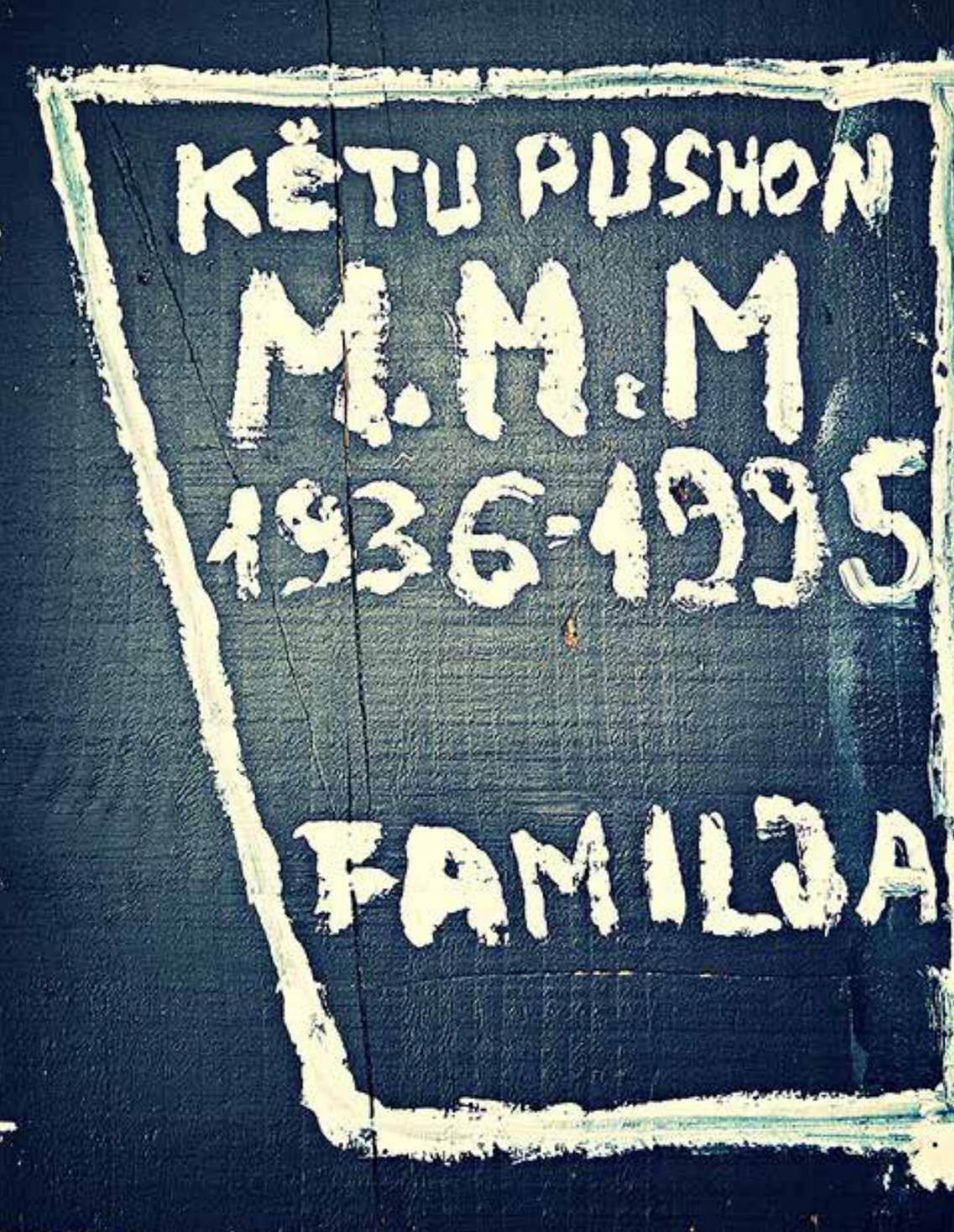
PA FJALË

“Liria e lëvizjes”

Slavica Trajković
Shillovë, Gjiilan

“Vaji, vuajtja, vdekja”

Bujar Murseli
Ferizaj

NDARJA

Pas 17 viteve përvojë pune në pozitën e radistit në Aviacionin Luftarak të ish Jugosllavisë, në vitin 1998 dhashë dorëheqje duke shkëputur lidhjet me shtetin në të cilin jam shkolluar dhe kam punuar. Bëhet fjalë për një periudhë të vështirë, si në aspektin kombëtar ashtu edhe në atë individual. Në mars të vitit 1998, pas ngjarjeve në Prekaz dhe fillimit të një lufte brutale dhe të pamëshirshme, si dhe afërsisë së terrenit ku zhvillohej lufta me vendin tim të punës, atëherë isha duke punuar në Aeroportin Ushtarak të Prishtinës, i shtyrë edhe nga motivi personal për mos të qenë pjesë e një armate, e cila lufton barbarisht kundër popullit tim, vendosa që me kërkesën time të braktis vendin e atëhershëm të punës.

Pas vendimit tim për ndarje dhe braktisje të punës u ballafaqova me plot peripeci, duke nisur nga joshja, shantazhet dhe kërcënimet e eprorëve të mi. Por, këto nuk janë pjesë e rrëfimit tim në lidhje me ndarje. Dhe për fat të mirë kërkesa ime për dorëheqje aprovohet në maj të vitit 1998-të. Deri në muajin shtator, edhe pse nuk punoja kisha pushim me pagesë në bazë të ligjeve të kohës.

Në muajin shtator të 1998-tës më ftojnë në Beograd, në Komandë për shkëputje të kontratës. Në atë kohë kishte filluar ofensiva në zonën e Llapit dhe rruga Prishtinë-Podujevë ishte e mbylur për disa ditë. Kisha sugjerime nga familjarët e ngushtë për të mos shkuar në Beograd, mirëpo për shkak të dokumentacionit vendosa të shkoj dhe përfundimisht të ndahem me ta.

Te ne në Ferizaj e gjetiu ishte atmosferë e zymtë, me plot forca të armatosura nëpër qytet. Në orën 19.00 gjithçka heshte, rrugët, shtëpitë, njerëzit, me shpresë se e nesërmja do të sillte ndonjë të re më të mirë. Pas kalimit në Merdare vërejta se në Serbi gjithçka funksionte, rrugët ishin të mbushura me njerëz, lokalet punonin, nuk vërehej asgjë që mund të kishte lidhje me luftë dhe me Kosovë. Në mëngjes arrita në Beograd, dhe që në fillim pashë se njerëzit jetonin një jetë normale, ende ishte sezoni i pushimeve dhe njerëzit vazhdonin të shkonin në bregdet në verime. Pyesja veten vallë a është kjo normale, në një territor ka luftë brutale, e në tjetrin vazhdon jeta normale. Fitova përshtypjen se sugjerimet e familjarëve të mi dhe të qenit në ankth lidhur me udhëtimin tim në Beograd kishte qenë i pabazë, por ata e kishin pasur me vend.

Kur arrita në Komandë pas përsëritjeve me disa kolegë, shkova në zyrë të Administratës dhe aty filloi një dramë e vërtetë me një grua, e cila ishte

referente për kontratat dhe përvojën e punës. E njëjta kishte punuar edhe në Sarajevë dhe pas shpërnguljes së Armatës Jugosllave nga Bosnja ishte vendosur me punë në Beograd. Ajo as që u përshëndet me mua, edhe pse në zyrë tek ajo më dergoi komandanti i saj dhe i imi deri atë ditë, një njeri i arsyeshem, i cili e kuptonte pozitën time, pasi që i njëjti kishte shërbyer dhe punuar në Slloveni, dhe i cili e kishte dhënë pëlqimin për shkëputje të kontratës.

Nuk më pëlqeu sjellja e saj, por me vete thashë, punë e madhe duke u përpjekur ta kuptoja në njëfarë mënyre frustrimin e saj. Derisa unë prisja për të filluar punën rreth dokumentacionit, ajo as që merrej me punën time. Pas nja gjysmë ore pritjeje, ia rikujtova se unë nuk kam kohë për pritje dhe se këtë e ka detyrë nga Komandanti i saj. Atëherë ajo mu vërsul me sharje, me ofendime, me kërcënime dhe me një fjalor të rrugës më tha se unë kurr nuk do ta shtypi vendimin tënd, “ti je një shiptar i fëlliqtë” dhe nesër do të luftosh kundër meje, etj. Kërkova ndihmë nga shefi i saj në zyrë, mirëpo edhe ai u tregua i pafuqishëm për të më ndihmuar. Kur kërkova ndihmë nga shefi i saj, u zemërua edhe më tepër, dhe u detyrova të shkojë edhe një herë te Komandanti dhe t’i tregoj se çka ishte duke ndodhur. Ai erdhi me mua në zyrë, i dha urdhër dhe i tha të shtypte menjëherë dokumentacionin. E përballë kësaj i mbeteshin vetëm dy mundësi, të refuzonte urdhrin ose të përgatiste dokumentacionin. Filloi të shtypte dhe pas agresivitetit paraprak, për habi tani qante dhe vazhdonte të shtypte në kompjuter. Kohë pas kohe përdorte edhe të shara. Mirëpo, më në fund e kompletoi dokumentacionin dhe me shumë ofendime ma dorëzoi.

Ndjehesha aq i nënçmuar, aq i prekur, aq i nevrikosur dhe isha nisur për të dalur nga ai vend, kur një kat më poshtë rastësisht e takova një ish kolegun dhe mikun tim, me te cilin kemi punuar shumë vite bashkë në Kopaonik. Ai me shumë ngrohtësi dhe në mënyrë të sinqertë pas përshëndetjes më ftoi në zyren e tij për kafe. Dhe për befasinë time, i telefonoi gruas së vet dhe i tha se sot kemi mysafir. Unë u gjeta para aktit të kryer, nuk dija si të veproja, të pranoj apo të refuzoj ftesën e një njeriu normal.

U përpoqa të arsyetohem duke përmendur udhëtimin tim me autobus, por më kot.

I shtyrë nga ngjarja e hidhur vetëm pesë minuta më herët, vendosa të pranoj ftesën e tyre. Derisa udhëtonim prej Banjicës deri në Cerak ku e kishin shtëpinë, i rrëfeva ngjarjen... U ndie shumë keq dhe më tha se budallenj ka gjithkund.

I fola edhe për luftën që po bëhej në Kosovë dhe për arsyen time të dorëheqjes. Ai e përkrahu vendimin tim. Në njëfarë mënyre u çlirova dhe mendoja me vete, vallë pse po ndodh kjo luftë, pse në këtë botë ka edhe njerëz të këqij edhe të

mirë? Të gjitha këto më ndodhën në të njëjtën kohë. Kur arritëm në shtëpi edhe bashkëshortja e tij shprehu keqardhjen për të gjitha ato gjëra që ishin duke ndodhur në Kosovë, dhe gjithashtu më përkrahu në vendimin tim për dhënien e dorëheqjes.

Pas një mikpritjeje të mrekullueshme dhe plot ngrohtësi, bashkëshortja e mikut tim më dhuroi një libër me dedikim për miqësinë dhe shoqërinë që kishim deri atëherë. Shoku im më përcolli deri në stacion dhe definitivisht u ndava nga ai sistem dhe ai shtet.

Tërë rrugës kam menduar për luftën, për njerëzit, për jetën, për miqtë, dhe atë ditë u binda që në këtë botë ka edhe njerëz të mirë, por ka edhe të këqij.

Tregimin ua kushtoj Draganit dhe Ivanës, të cilëve u jam mirënjohës përjetësisht për fjalët e mira dhe për përkrahjen e vendimit tim.

Ky ishte Beogradi i shtatorit 1998.

DORA E ZEZË

Pas ofensivës së forcave të armatosura në malet e Jezercit dhe numrit të madh të viktimave, në fund të shtatorit të vitit 1998-të, vendosa që familjen time ta dërgoj në Shkup. Bashkëshorten e kam nga Shkupi dhe e dija që te miqtë do të jenë në vend të sigurt. Gjatë qëndrimit në Shkup, në fillim të tetorit arrihet marrëveshja për armëpushim dhe për ardhjen e OSBE-së në Kosovë.

Kthehem në Ferizaj për të qëndruar me nënën dhe motrën, duke menduar që ardhja e OSBE-së do të ndryshonte gjërat për së miri, dhe duke shpresuar që nuk do të kem problem me forcat e armatosura të rendit duke pasur parasysh dorëheqjen time.

Ishte fillimi i dhjetorit. Në qytet përflitej se është paraqitur një formacion paramilitar i quajtur “Dora e Zezë”. Në fillim nuk e morëm seriozisht, mirëpo dita-ditës situata ndryshoi dhe njerëzit filluan të zhduken dhe të ekzekutohen. Me paraqitjen e “Dorës së Zezë” qyteti “mbyllet” në orën 15.00 apo më së largu në 16.00. Asgjë nuk funksiononte. Nuk kishte njerëz, nuk kishte jetë. Ishin ngujuar në shtëpitë e tyre dhe përcillnin çdo lajm... Zakonisht pas lajmeve të TVSH, në orën 18.30 dhe pas lajmeve qendrore në rrugën tonë punonte një lokal i tipit të mbyllur, ku me fqinjët kalonim kohën e pasdarkës duke luajtur biliardo, letra apo duke biseduar në kërkim të një relaksi, nëse mund të quhet relaks qëndrimi në një lokal të mbyllur dhe të fshehtë. Një natë, më 31 janar 1999, pasi

që u mbyll lokali dhe u shpërndam, u nisa për në shtëpi. Vërejtja që është duke më përcjellur një veturë e verdhë. Lëvizte me shpejtësi të një këmbësori. Ktheva kokën për të parë se çfarë është duke ndodhur. Më ngriu gjaku! Veturë e verdhë, sikurse vetura e organizatës famëkeqe "Dora e Zezë", dhe jo vetëm ngjyra e veturës që ishte e njëjtë, por përputhej edhe shumëçka tjetër. Ishte veturë e verdhë, e tipit Zastavë, pa targa. Për njerëzit e kësaj organizate flitej që në terren dalin natën. Gjithçka përputhej...

Në veturë kam vërejtur katër persona të panjohur të moshës rreth të 30-tave. Kam vazhduar rrugën për në shtëpi dhe me një kujdes si asnjëherë më parë, kam "matur me sy" sesa e kam larg shtëpinë, duke u përpjekur të gjej murin të cilin do të mund ta kapërceja më së lehti. Vetura më ka përcjellur diku rreth 50 metra dhe në një moment është ndalur dhe është kthyer për qytet.

Në atë kohë jetoja në rrugën që ishte e banuar me shqiptarë dhe serbë, dhe ndoshta njerëzit në veturë kanë menduar që jam serb apo ndoshta më kanë njohur dhe kanë menduar që ende punoj në Aviacionin Ushtarak. Edhe pse kanë kaluar shumë vite që atëherë, ende e kam këtë dilemë...

Kam hyrë në shtëpi, i zbehur dhe i shqetësuar. Familja ime e vërejtji që diçka nuk ishte në rregull...U shtangën kur iu tregova rastin. Ndjenja të përziara kishim që të gjithë. Kishim frikë edhe ta mendonim se çfarë ka mundur të ndodhte...

Ky rrëfim, ndoshta edhe nuk do të ishte interesant, po mos të ndodhte një rrëmbim atë natë, në rrugën "Emin Duraku", që është rrugë paralele me rrugën time. Ngjarja kishte ndodhur në periudhën e njëjtë kohore, me dallim prej dhjetë minutave. Dëshmitarët të cilët e kanë parë fshehurazi ngjarjen, kanë rrëfyer, që atë natë katër veta kanë dal nga një Zastavë e verdhë, dhe me dhunë e kanë rrëmbyer një burrë rreth të pesëdhjetave, për të cilin të nesërmen dëgjuam që e kishin vrrarë. I ndjeri ishte rrobaqepësi Xhavit Avdiu, 54 vjeç. Trupi i tij i pajetë u gjet më, 8 shkurt 1999, në afërsi të Kaçanikut, në vendin e quajtur "Krivarekë".

Xhavit Avdiu, 54 vjeç i vranë më 1999

FERIZAJ: NË AFËRSI TË KAÇANIKUT U GJETËN TRUPAT E PAJETË TË XHAVIT AVDIUT DHE SALIH SALIHUT

Prishtinë, 9 shkurt (QIK) - Dje në afërsi të Kaçanikut në vendin e quajtur “Krivarekë” u gjetën trupat e pajetë të Xhavit Avdiut (54) nga Ferizaj dhe i Salih Salihut (1962) nga Talinoci i Jerlive, njofton KI i Degës së LDK-së në Ferizaj.

I ndjeri Xhavit Avdiu nga persona të panjohur është kidnapuar më 31 janar të këtij viti, ndërsa Salih Salihu është zhdukur më 5 shkurt të këtij viti.

Njoftohet se trupat e pajetë të dy shqiptarëve të vranë gjenden në morgun e spitalit në Prishtinë, ndërsa varrimi i tyre pritet të bëhet sot.⁵

Unë atë natë e kam parë vdekjen me sytë e mi, por fati deshi që unë sot të jem gjallë. Ka kaluar shumë kohë që nga atëherë, por unë ende nuk kam arritur të kuptoj se çfarë ndodhi atë natë. Si shpëtova?!

Tregimin ia dedikoj rrobaqepësit të vranë, Xhavit Avdiut, 54 vjeç. I lehtë i qoftë dheu!

BUJAR MURSELI

5 Qendra për Informim e Kosovës, Arkivi 1999, Prishtina 9 shkurt 1999

<http://www.kosova.com/arkivi1997/arkivat.htm>

„Djali që nuk e njeh babën e vet”

Lirija Duleniku
Pejë

DJALI QË NUK E NJEH BABËN E VET

Unë jam pejane, edhe babai im i ndjerë ishte i lindur në Pejë në vitin 1931. Kemi jetuar në qendër të qytetit. Qyteti i Pejës gjendet në pjesën perëndimore të Kosovës, në lartësi mbidetare 550 m, sipërfaqja e Komunës së Pejës është 601 km². Komuna e Pejës kufizohet në perëndim me Malin e Zi, në veri me komunën e Istogut, në lindje me komunën e Klinës dhe në jug me komunën e Deçanit. Sipas regjistrimit të popullsisë të vitit 1981, që ishte regjistrimi i fundit deri në vitin 2011, qyteti i Pejës kishte 55.000 banorë, derisa Komuna e Pejës kishte 111.000 banorë, boshnjakë ishin 8.000. Sipas regjistrimit të vitit 2011, qyteti i Pejës ka 48.962 banorë, ndërsa Komuna e Pejës 96.450 banorë, boshnjakë tani janë 3.786.⁶

Punoj në komunën e Pejës që nga viti 1975. Edhe pesë vite dal në pension. Tani jetoj në lagjen „Dardania“, ku gjatë luftës janë vrarë shtatëdhjetë persona, me trembëdhjetë prej tyre jetonim në të njëjtën rrugë, e ata janë:

1. Blerim Shala
2. Arben Gega
3. Xhelal Gega
4. Bektesh Saljunoviq
5. Muharrem Kelmendi
6. Rexhep Deqani
7. Sokol Deqani
8. Agron Bala
9. Hajrije Bala
10. Nita Bala
11. Dardan Bala
12. Rina Bala
13. Musa Bala

---

6 Të dhënat janë marr nga Enti i statistikave të Kosovës

Në shenjë kujtimi të viktimave të luftës, u ngrit lapidari në lagjen time “Dardania”.

* * *

Të premten, më 26.03.1999, u nisa për në punë rreth orës 7.30. Edhe pse ishte qetë atë ditë, kisha një parandjenjë të keqe. Kam punuar deri në orën 11.00, sepse ishim pak, në zyrën ku punoja ishim gjashtë zyrtarë, e atë ditë vetëm ne tre, unë Lirija Duleniku, kolegu Skender Ajdini dhe kolegja Dragana Stojanoviq. Askush nuk përmendi asgjë për atë që po përgatitej...

Rreth orës 11.00 u nisa për në shtëpi, në lagjen ku jetoja, ishte lagjja Brzhenik, ndërsa tani quhet “Dardania”, ish rruga “Dada Dragishiq”, ndërsa tash “Sylejman Vokshi” në Pejë. Kur arrita te shkolla fillore “Dushan Mugosha”, e që tash quhet njësoj si lagjja “Dardania”, pashë në oborr të shkollës shumë shleperë, ushtri, njësi paraushtarake me kapele dhe maska në kokë.

Ishte vendosur rampa në rrugën që çonte për te shtëpia ime. Aty duhej të ndaleshe dhe t’ua tregosh letërnjoftimin, në mënyrë që të vërtetohen se kush je dhe çka je. Aty kam parë gjithçka: maltretime, marrje dhe grisje të letërnjoftimeve të disa individëve dhe pastaj nuk i linin të shkonin në shtëpinë e tyre, por i shtynin në drejtimin tjetër. Përnjehere kam ndier frikë, pikëllim, zemërim dhe urrejtje.

Kur më erdhi radha mua, së pari ju thashë të më presin derisa ta nxjerr letërnjoftimin tim, ngase në duar kisha dy qese, dhe kur desha t’i lëshoj në tokë, u shikuan, ndoshta iu bëri përshtypje të folurit rrjedhshëm të gjuhës serbe, nuk e dinin kush jam dhe çka jam. Përnjëherë pashë që në anën time të djathtë gjendej një fqinj, i cili jetonte përball meje, dhe ai iu dha shenjë që të më lëshonin. Rampa u ngrit dhe unë kalova. Nga ajo rampë deri te shtëpia ime kishte rreth 100 metra, e mua mu duk që kishte 100 kilometra, sepse këmbët nuk më mbanin, mezi ecja e tronditur nga gjërat që pashë.

Erdha pa shpirt në shtëpi, ku më prisnin djali dhe burri. Më pyetën se çfarë po ndodhë, pse jam e tronditur dhe unë fillova t’iu tregoj për të gjitha që po ndodhnin në lagjen tonë dhe sa ushtri dhe njësi paraushtarake me kapela kashte, maska, shalle rreth kokës kishte dhe iu thashë që nuk e dija se çfarë do të ndodhte me ne.

Atë ditë nuk dolëm askund, madje as në oborrin tonë. Kaloi disi dita, edhe nata as vetë nuk e dimë sesi, por mua më sillej nëpër mend që duhet të rri zgjuar në rast se na ndodhë ndonjë gjë. Ashtu edhe ndodhi. Nata ishte e gjatë apo më dukej mua ashtu, sepse burri im dhe djali flenin.

Ishim të gjithë në një dhomë për shkak të sigurisë.

Erdhi mëngjesi, heshtje, askush nuk dëgjohej sikur askund nuk ka njeri të gjallë, kështu që edhe kjo heshtje më trembte. U zgjuan të mitë, ngrënëm mëngjes dhe vetëm më kujtohet që bashkëshorti im deshi të shkonte në shitore, që ishte dhjetë metra larg shtëpisë për të blerë diçka që na nevojitej, nuk e lashë që të shkonte ai, por shkova vetë. Dola dhe u nisa në drejtim të shitores, papritmas u

ndal një veturë para shitores, katër veta dolën nga vetura dhe i dëgjova kur thanë që do të fillojë granatimi i “Zatrës” dhe “Kapeshticës”, ngase tanimë e kishin larguar popullatën e këtyre lagjeve të cilat ishin të populluara me shumicë nga shqiptarët. Kështu dhe ndodhi, filloi granatimi dhe përnjëherë pashë tym dhe flakë, digjeshin shtëpitë, lagjja Zatra shihet nga lagjja ime si në pëllëmbë.

Gjeta forcë për të hyrë në shitore dhe duke u dridhur i mora disa gjëra që na nevojiteshin dhe u ktheva në shtëpi. Edhe të mitë e kishin parë se çfarë është duke ndodhur, por nuk kishin dalur jashtë njësoj si edhe fqinjët të cilët ishin mbyllur në shtëpi dhe shumica nga ne shikonim nga dritarja dhe vetëm mendonim se çfarë do të bëhej me ne.

Në orën 14.30 të kësaj dite, përnjëherë u dëgjuan batare të shtënash, britma dhe vajtim. Dhe pastaj një zë që dëgjohej mirë, fliste në megafon ”DILNI JASHTË, O TURQ, HE NANËN E TURQVE!”

Më kapi ankthi, frika, pasiguria, nuk e dija çfarë të bëj dhe as çka do të ndodhë kur të dalim, e në kokë tërë kohën më sillej pyetja pse na quajtën “turq”. Dolëm unë, djali dhe bashkëshorti, ktheva kokën dhe shikova, nuk ishte e lehtë të lihej gjithçka që me vite ke krijuar për jetë, me mund dhe punë, mirëpo jeta është më e rëndësishme se gjithçka tjetër, edhe se ajo që po e lë pas vetes.

Kur dolëm para shtëpisë vendosëm të shkojmë me veturë, duke marrë përsipër rrezikun që do të mund të hasnim. U nisëm, në rrugë kishte kolona të gjata me njerëz, gra, fëmijë, nga të dy anët e rrugës qëndronin ushtria dhe njësitë paraushtarake.

Na ndalën dy herë, herën e parë te pompa e benzinës “Jugopetrol”, e cila gjendet në qendër të qytetit, dhe herën e dytë te semafori, kjo është rreth njëqind metra nga pompa e benzinës. Herën e parë na ndali ushtria, e herën e dytë policia e atëhershme. Të dy herat, na nxorën nga vetura, e kontrolluan bashkëshortin, djalin dhe veturën, por pasi që nuk gjetën asgjë te ne, na lejuan që të vazhdojmë rrugën.

Derisa jam duke shkruar po ballafaqohem me një emocion të madh të pikëllimit dhe frikës, të cilin po e përjetoj sikur të ndodhte sot, mirëpo po i them vetes që duhet të vazhdoj, t’i tregoj të gjitha, sepse do të më ndihmoj, dhe besoj që edhe do ta kem më lehtë kur krejt këtë ta ndaj me ju dhe me të tjerët.

Në të njëjtën ditë, të shtunën më, 27.03.1999, në lagjen time, në shtëpinë e Daut Shalës hynë njësitë paraushtarake dhe fillojnë t’i maltretojnë. Daut Shala, të cilin e përmenda, e kishte babën e palëvizshëm, bashkëshorten, dy vajza, dhe dy djem, njëri nga djemtë ishte në Gjermani, e djali tjetër, Blerim Shala gjendej në shtëpi së bashku me bashkëshorten e vet dhe djalin një muajsh.

Blerimin , i cili ishte 23 vjeç e vrasin. Është e vështirë të përshkruhet sesi ndodhi, madje e vështirë është edhe të shkruhet për këtë ngjarje të vërtetë që është e pikëllueshme dhe e dhimbshme.

të niseshim, diku rreth orës 15,30, një ekspeditë u lut në oborrin e shtëpisë sonë, e për tyre 7-8 hynë Brenda në shtëpi. Në atë moment ndim duke dëkuar dhe na urdhëruan që menjëherë të dilnim jashtë. Baha ishte i shtrirë në shtrat, kurse Nuxja e djalit shkoi në drejtim të foshnjës 15 muajshe që ishte në djep, e që njëri prej tyre e shpëlmoi djepin dhe e rrokullisi. Pas kësaj ai që ulhëhopte me çapën, më tha: çfarë do bëjmë me plakun, e unë i thash se do e marrim me veti. Mirëpo, ai më tha le të rrij djali me plakun, duke menduar në djalin tim Blerimin (24). Unë insistova të arbesheja unë me plakun, por ai më thë ti do të na mësosh neve dhe filloi të më realite dhe me axori jashtë., kurse Blerimin e urdhëruan të shëj të këmbët e plakut. Nuxja e Blerimit u nis të dilte jashtë me foshjen në dorë dhe në atë moment ai që e mbaante automatikan në drejtim të Blerimit, nga afërta që ishte shtëni me të në kokën e Blerimit dhe e vrau, kuse tjetri ishte duke më diturë mua të me nxjernte jashtë. Kur më nxoren jashtë i pashë edhe rreth 30 tjerë me di hereta, të kuqenë kokë. Shkuaam të dhendri ku e kaluam atë natë e të nesërmen shkuaam në shtëpi për të parë se çka kishte ndodhur. Aty praën shtëpisë sime basem në dy polie, të cilët i lutem që të na lejonin të hynim në shtëpi, e ata na lejuan vetëm një minut. Kur ayamë brenda e pamë hirin tim Blerimin të vuarë të këmbët e babës. Baha që ishte me vetëllie në pokët, nuk dihte se Blerimi ishte i varë, por më thoshte se nuk po çohet t'ç zjellte aje. Unë i solla babës ujë e pastaj e maurem Blerimin dhe e vendosam në mesin e dhomës, por në atë moment policia na urdhëroi që të dilnim menjëherë. Dualim e ary e lumë pa mëshirën e askujt babën e paralizuar dhe Blerimin të vdekur dhe më atë rrugë shkuaam në Rozhajë, ku e kam gjetur dhe ia kam dhënë 2000 DM një mafiozsi për të me gjetur babën. Ai shkoi dhe më 6 prill ma sollu babën e lodhur nga aria dhe etja, që si gjenje e pati vdekjen e tij pas tri ditësh.

Në shtëpi kur jemi kthyer i kemi gjetur gjurmët e gjakut dhe të predhava me të cilat ishte goditur Blerimi, trupin e të cilit e kishin marrë vrasësit me një autokombi dhe nuk dihet se ku e kanë dërguar.

-Përshkruani identitetin e viktimës apo të viktimave:
-Describe the identity of the victim or victims:

Blerim Daut Shala

-Përshkruani identitetin e autorit-autorëve të krimt-krimëve:
-Describe the identity of the author or authors of the crime-crimes:

Nuk i kam njohur.

Vërejtje: Nëse nuk e dini identitetin e viktimës-viktimave, apo të autorit-autorëve të krimt-krimëve, atë orë ata përshkruani në ndonjë mënyrë tjetër.
Note: If you do not know the identity of the victim-victims, or the author-author of the crime-crimes, describe him or them in another way.

I kam përshkruar gjatë deklaratimit

-A e njohni personalisht ndonjërin prej autorëve të krimt-krimëve që i përshkruat?
-Do you know personally any of the authors of the crime-crimes you described?

30

Dautin, së bashku me gruan, vajzat, rejën dhe nipin e urdhëruan që menjëherë të braktisë shtëpinë dhe ta lë djalin. Dauti u detyrua të vazhdojë rrugën, por vetëm ai dhe Zoti e din si, me anëtarët tjerë të familjes që së paku ata t'i shpëtojnë, e veçan nipin, të cilit i kishin vrarë babanë, e ai ishte foshnje njëmuajshe.

Dauti me familje niset për Rozhajë, njësoj si ne. Ajo rrugë ishte me shumë pengesa dhe maltretime. Për të kaluar kufirin, në të vërtetë nëse do të lëshonin të kalosh, është dashur të paguash aq sa ata kërkonin, e ata ishin ushtria dhe policia e atëhershme. Duhej të paguaje për të të dhënë lejen që të kaloje kufirin Mal i Zi-Rozhajë. Paguam në kufirin që atëherë quhej “Ujërat e Savës”, dhame 50 marka, sepse thamë që nuk kemi më shumë. Nuk e di sa ka paguar Dauti. Arritëm në Rozhajë.

Qëndruam tri ditë te vajza e axhës tim. Vendosëm të shkonim për Ulqin, por dëgjuam që edhe deri në Ulqin kishte mjaft vështirësi, ngase në rrugë dilte ushtria rezervë, e unë do të thoja që ishin vullnetarë, ashtu dukeshin... Kishin pajisje ushtarake, por kopsat e pambërthyer, arrogante, në të vërtetë, pamjen e kishin të tmerrshme. Në dorë kishin automatikë, më së shumti kishte në Mojkovc. Më kujtohet kur kemi arritur në Mojkovc, një grup ushtarësh ishte pothuajse në rrugë, aty njëri nga ushtarët drejtoi automatikun në drejtim të veturës sonë, nuk u ndalëm, por u frikësua shumë dhe gati dolëm nga rruga, vetëm Zoti na shpëtoi.

Kaluam edhe këtë, por të gjithë ishim në stres të madh. Arritëm në Ulqin. Unë i kisha çelësat e shtëpisë, e cila gjendej në lagjen Shtoj do të thotë në Ulqin, ishte shtëpia e vajzës së axhës dhe aty qëndruam deri në kthim.

Dauti mbeti në Rozhajë, nuk dorëzohej, kërkonte shpëtim nga njerëzit që do të mund të shkonin në Pejë dhe t'ia sjellin babën e palëvizshëm, por të gjallë dhe djalin e vdekur.

Pas tri ditëve gjen dy persona dhe i paguan. Ata ia sollën babën e palëvizshëm, por jo edhe Blerimin, djalin e vrarë nuk e gjetën në shtëpi, sepse njësitë paraushtarake që e kishin vrarë e kishin marr me vete trupin e tij. Baba ishte gjysmë i vdekur, por jepte shenja jete. Tri ditë dhe tri net ai qëndroi ashtu i palëvizshëm në shtëpi, nuk kishte askë që së paku buzët t'ia lagte, se lëre më ta ushqente. Menjëherë e dërguan në spital në Rozhajë ku luftuan për jetën e tij. Për Dautin krejt kjo ishte shumë e rëndë, por i duhej të qëndronte i fortë. Kaloj një javë...Baba i Dautit vdiq dhe e varrosën në Rozhajë. Pas një kohe Dauti me familje erdhën në Ulqin. Të njëjtën ditë e takova, aq shumë u gëzova që e pashë dhe e pyeta a janë të gjithë me te. *“Po, janë, por ti e din për Blerimin të cilin e*

vranë më 27 mars 1999, nuk e gjeta të paktën për ta varrosur”, por i thashë, “lavdi Zotit që ke nipin”, në çka mu përgjigj, “po, për te do të jetoj tash e tutje, atë e kam gjithçka”.

Kalonin ditët, takoheshim më shpesh, por askush nga ne që ishim refugjatë nuk besonte që do të ktheheshim pas tre muajve. Erdhi edhe ajo ditë. Ishte e diel, më, 28.06.1999 kur na thanë që do të ketë kthim kolektiv. Ne refugjatët në kolona të mëdha, të cilat përcilleshin nga policia malaziase, u kthyem në Pejë.

Peja ishte qytet i lemerisë dhe tmerrit, akoma në ajër ndihej era e shtëpive, dyqaneve dhe e disa ndërtesave të djegura. Rrugët ishin përplot me gjëra të ndryshme, do të duhej kohë që krejt kjo të pastrohej dhe rregullohej siç kishte qenë...

Në lagjen time “Dardania” njësoj, shumë shtëpi të djegura dhe të gjitha të plaçkitura, në të vërtetë të lëna pa asgjë, bosh, ashtu siç e gjeta edhe unë shtëpinë time, por faleminderit Zotit nuk ishte e djegur. Për të jetuar në te na është nevojitur kohë që të rregullojmë gjithçka. Arritën edhe të tjerët, fqinjët që i kishin dëbuar për në Shqipëri, shumicës prej tyre u kishin djegur shtëpitë, kështu që vendoseshin në shtëpitë që i gjenin të zbrazëta. Pastaj mora vesh edhe për trembëdhjetë fqinjët e mi të cilët ishin vrarë nga njësitë paraushtarake dhe ushtria.

Dauti vazhdon të kërkojë djalin e tij të ndjerë, por pa sukses. Nusja e Blerimit, djalit të Dautit, e cila ishte vetëm 20 vjeçe, braktisi shtëpinë dhe e la djalin Albinin, që atëherë kishte rreth një vit. Albini mbeti me gjyshin Dautin dhe gjyshen Gjylsimen të cilët e rritën. Dauti kishte një dyqan ku shiste pemë dhe perime, dhe ishte mësimdhënës në shkollën fillore në Loxhë.

UNMEK
IDENTIFICATION CERTIFICATE
COCENI I IDENTIFIKIMIT
E TËRMBASHTËRTRAJMI

Municipality: Komuna Opština	PEJA	MPU Number: MPU Numri MPU Broj	2001-000190 BA 05/405
Identified as: i identifikuar si Identifikovan kao:	SHALA BLERIM		
Municipality where body was found, cause of death: Komuna ku e reket gjetur trupit, shkak i vdekjes Opština gdje je telo pronađeno, uzrok smrti	BATAJNICA (Belgrade). Gun shot wounds on trunk.		
Date and place of disappearance: Data dhe vendi i zhdukjes Datum i mesto nestanja	27-03-1999, PEJA		
Date when body was found: Data kur eket gjetur trupit Datum pronalaska tela	21-10-2002		
Estimated date of death: Vleresimi i dates se vdekjes Procenjena datum smrti	Prior to 21-10-2002		
Place of burial: Vendi i varrimit Mesto sahrane	PEJE		
Gender: Gjinia Pol	MALE		
Date and Place of Birth, or estimated age: Datilindja dhe vendelindja Datum i mesta rođenja	11-10-1974 LOXHE		
Marital Status of deceased (if known): Gjendja martesore e të ndjekurit Bračno stanje umrlog (ako je poznato)	MARRIED		
First name and surname of the marital partner (incl. Maiden name), - (if known) - Emri dhe mbiemri i bashkëshortit-ses Ime i prezime braćnog druzga	LULJETA SHALA (Ex wife)		
Father's name: Emri i babes Ime oca	SHALA (IRISH) DAUT		
Mother's name (incl. Maiden name) Emri i Nenes Ime majke	SHALA (JONUZ) GJYLSYME		
Address of residence: Adresa e vendbanimit Adresa prebivališta	STR.FERIZAJIT N° 1 PEJA		

Issued Dated Datum	PRISTINA 20-03-2004
--------------------------	------------------------

Signature of MPU Representative Nenshkrimi i përkrahuesit të MPU-së Potpis predstavnik MPU-ovca	
---	---

Në viti 2004 Dautit i lajmëruan që janë gjetur mbetjet mortore të djalit të tij Blerimit në varrezën në Batajnicë afër Beogradit. Dauti ishte i lumtur kur e lajmëruan, nëse mund të thuhet kështu, meqë ai tani do të dinte se ku e ka varrin djali i tij dhe se do të mund ta vizitonte. Është kjo plagë e madhe që nga dita në ditë rritet edhe më shumë dhe e cila kurrë nuk do të shërohet.

Vitet kalonin, Albini rritej, ishte fëmijë i mirë, të cilin e shihja për çdo ditë, dhe ndjenja që e kisha edhe atëherë edhe tash është pikëllim dhe trishtim, por edhe gëzim që ekzistonte së paku ai që gjyshit Daut t'i jepte gëzim dhe vullnet për jetë.

Kur Albini u nis në shkollë të mesme, Dauti dhe Gjylsimja ishin shumë të lumtur. Gjyshja Gjylsime më tha një ditë kur kthehesha në shtëpi, eja të pimë kafe, Albini është nisur në shkollë të mesme. Pimë kafe dhe biseduam, shkëlqente nga lumturia dhe në fund fjalët e saj ishin *“tash edhe nëse vdes nuk më dhimbset jeta”*. Albini shkante në shkollë, erdhi koha për mbledhje të prindërve, dhe

kujdestarja e klasës i tha le të vijë gjyshi në mbledhje. Albini u kthye në shtëpi dhe tha: *“Gjysh, unë nesër kam mbledhje”*. Dauti është çuditur që përnjëherë e ka quajtur gjysh, por nuk ka reaguar pasi që as Albini nuk kërkoi nga ai ndonjë shpjegim sesi përnjëherë tash ai është gjyshi i tij, edhe pse deri atë ditë e ka thirrë babi.

Të nesërmen Dauti shkoi në mbledhje të Albinit. Kujdestarja e klasës kur folën për suksesin e Albinit, në fund i kërkoi falje Dautit, ngase i kishte thënë Albinit thuaj gjyshit të vijë, nuk kishte qenë e vetëdijshme për fjalët e veta në atë moment. E kishte thënë pa qëllim të keq. Dauti i tha që nuk ka problem, sepse kjo do të merrej vesh një ditë, por e shoh që as ai dhe as unë nuk dëshirojmë të flasim për këtë.

Këtë e di, sepse kam biseduar me Dautin, kur kam filluar të shkruaj për këtë ngjarje të trishtueshme dhe të vërtetë.

Në vitin 2013 papritmas i vdiq gruaja Dautit, e cila ishte një grua e mrekullueshme, bujare, dhe fqinjë e heshtur nga natyra, grua dhe gjyshe 59 vjeçe. Kur dëgjova, më erdhi shumë keq, dhe më dhimbsehin Albini e Dauti, ata tani janë vetëm në shtëpi.

Më tregoi Dauti sesi atë mëngjes bashkëshortja e tij u ngrit si çdo mëngjes tjetër për tu falur dhe e mbuloi Albinin. Atij i doli gjumi dhe e pyeti gjyshen *“a është*

koha për shkollë”, “jo, biri im, nuk është, flej se unë jam ngritur për tu falur”. Ai u rrotullua në krahun tjetër, e gjyshja filloi të falet për mos t’u ngritur më. Vdiq derisa ishte duke u falur. Dauti ishte ngritur para nipit, e kishte parë gruan e vet që nuk po lëvizte dhe menjëherë kishte thirrur ndihmën e shpejtë, por ishte vonë. Ajo nuk jepte shenja jete, vdiq nga zemra e plasur, e si mos të vdiste çfarë ka parë dhe përjetuar krejt, e ajo para së gjithash ishte një “NËNË”.

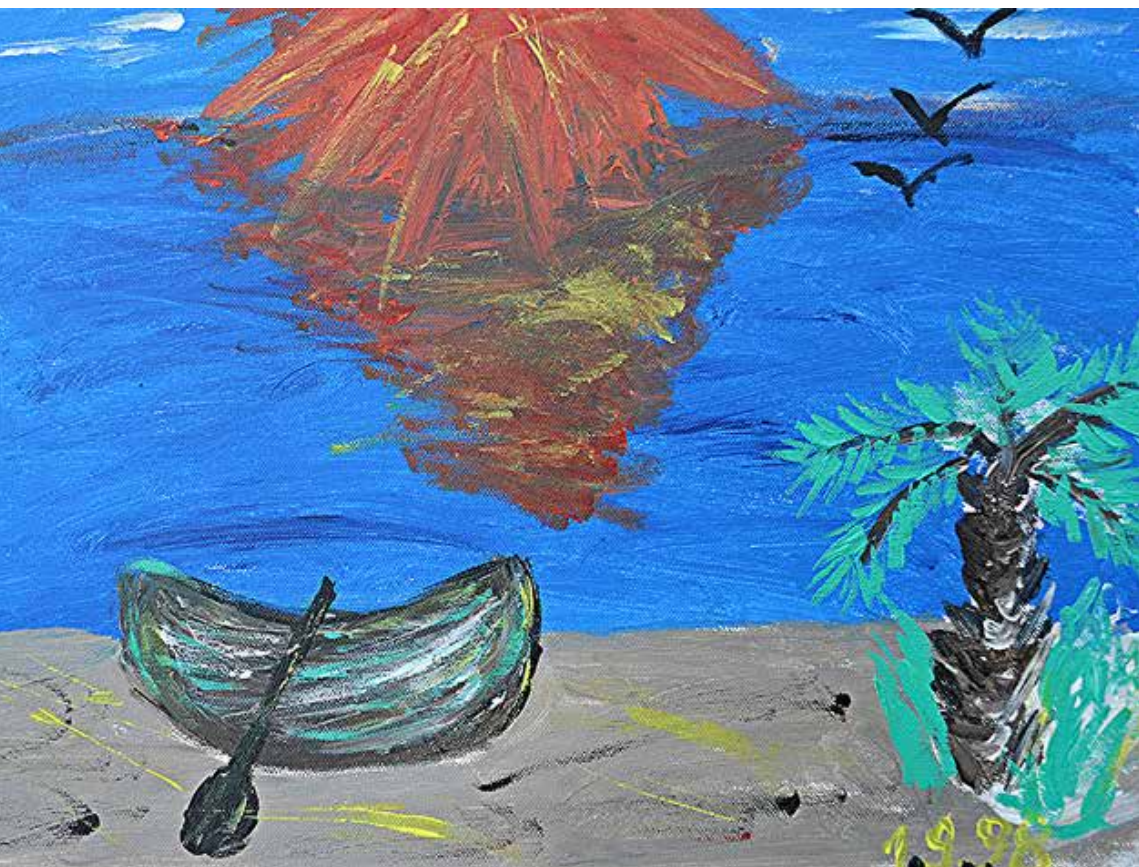
E vështirë është edhe ta paramendosh sesi po ndihen ata tani... Kanë angazhuar me pagesë një grua e cila vjen për çdo ditë për të pastruar dhe përgatitur ushqimin. Dauti ashtu siç kam thënë edhe më parë, ka një djalë në Gjermani, i cili vjen për pushim dhe qëndron një muaj gjatë verës, si dhe dy vajza, njëra jeton jashtë vendit, e tjetra në Pejë, që të dyjat janë të martuara dhe kanë familjet e veta.

Lufta merr haraçin e vet. Të mos përsëritet më, por edhe të mos harrohet. Të jetojmë në paqe dhe në liri, të respektojmë dhe çmojmë njëri-tjetrin.

LIRIJA DULENIKU

“Pushimi i fundit”

Diamant Gashi
Prishtinë

“Vijat e jetës”

TË JETOSH NË ANKTH

Megjithëse kanë kaluar 16 vite nga lufta në Kosovë, kujtimet për atë kohë janë ende të freskëta në kujtesën time. Faza e fëmijërisë është një nga periudhat më të lumtura të një personi, dhe si e tillë përjetohet nga çdo njeri në aspektet e ndryshme të jetës. Çdo herë kujtojmë si anët pozitive ashtu edhe ato negative të ngjarjeve të përjetuara. E për mua kjo periudhë nuk ishte aq e lehtë, pasi që pikërisht në këtë fazë pata fatin të përjetoj luftën me ngjarjet tronditëse, fatkeqësitë dhe pamjet aspak të këndshme për një fëmijë.

Gjatë edicionit të lajmeve, filluan të transmetoheshin lajme çdo herë më tronditëse për ngjarjet, të cilat kishin filluar të zhvilloheshin në Kosovë, ngjarje të cilat as që mund të paramendoja se ishin duke ndodhur në vendin ku po jetonim. Dita-ditës gjendja po përkeqësohej dhe okupatori serb po vazhdonte me vrasje, masakra si dhe tortura që ndodhnin nëpër vendet e ndryshme të Kosovës.

Unë si çdo fëmijë tjetër i moshës sime, e kisha të vështirë të kuptoja pse po na ndodhnin gjëra të tilla mua dhe familjes time. Motra ime, 4 vjeçe, duke luajtur në oborr me shoqet e veta kishte rënë në një mjet të dyshimtë, që më vonë u kuptua që ishte granatë, nga shpërthimi i së cilës kishte pësuar djegie të shkallës së tretë në këmbën e majtë. E tërë familja ishim të fokusuar në shërimin e saj.

Liria e lëvizjes dita-ditës po vështirësohej dhe situata po keqësohej. Tërë ngjarjen që po e përjetonim shpeshherë përpiqesha ta mendoja sikur të ishte film, të cilin po e shikoja dhe shpresoja të përfundonte sa më parë. Po jetoja një realitet me faza të vështira. Edhe unë do të doja që kohën ta kaloja në lojë, sikurse edhe bashkëmoshatarët e mi nga tërë bota, por ja që fati deshi të përjetoja diçka krejt tjetër.

Prindërit e mi gjithmonë më thonin të mos shqetësohesha, dhe se ngjarja të cilën e kisha kuptuar se po ndodhte mund të përfundojë shumë shpejt. Mirëpo, në asnjë moment nuk mund të isha i qetë. Në tërë Kosovën bënin thirrje që të largoheshim nga vendi, t'i braktisim shtëpitë dhe gjithçka që kishim dhe të merrnim rrugën për kudo që do të mund të shkonim. Gjithmonë mendoja që ngjarjet që po zhvilloheshin do ta preknin edhe familjen time, dhe gjithashtu edhe mua. Vendi braktisej çdo ditë e më shumë. Thirrjet për braktisje të tilla vinin duke u shtuar. Ata që nuk largoheshin, keqtrajtoheshin nga okupatori serb. Ndodhnin maltretime, dhunime, vrasje...

Gjatë kësaj periudhe gjashtë apo shtatë herë ishim detyruar të largoheshim nga shtëpia jonë, shkonim tek kushërinjtë apo të afërmit e tjerë, prapë ktheheshim në shtëpi duke menduar se në shtëpi do të ishim më të sigurt se çdokund tjetër. Shtëpinë tonë e kishim izoluar totalisht, dyert i kishim mbyllur, dritaret i kishim mbyllur dhe në to kishim vendosur perde dhe batanije, duke u munduar të krijonim përshtypjen që brenda nuk kishte njeri. Tërë kohën ishim të izoluar dhe produktet ushqimore që kishim filluan të pakësoheshin. Nuk e dinim edhe sa kohë do të zgjatte kjo gjendje e vështirë, dhe nuk e dinim kur mund të dilnim dhe të jetonim të lirë.

Gjatë kësaj kohe të vështirë lufte, njëra ndër ngjarjet që më kujtohet si sot, ndodhi në fillim të muajit mars të vitit 1999. Duke marr parasysh që unë dhe motra ime Arдона ishim fëmijë të vegjël, ajo ishte 10 vjeçe, ndërsa unë 8 vjeç, menduam që mund të shpëtonim më lehtë nga forcat serbe, kështu që pas shumë javëve të qëndrimit në shtëpi, dolëm për të blerë bukë, ngase buka dita-ditës na pakësohej dhe në fund mbetëm pa të. Blenim bukë dhe krijonim rezerva në ngrirësin shtëpiak, në mënyrë që së paku bukën ta kemi në sasi të mjaftueshme. Bukën e blenim në "Voçar-in" e atëhershëm, dyqan me pronar serb, rreth 800 m larg shtëpisë sonë, tek banesat e bardha në Breg të Diellit. Ky dyqan i jepte vetëm 2 bukë për person. Ngjarja është ende e freskët në kujtesën time, dhe e kujtoj si ngjarje të trishtueshme. Më ndodhi teksa isha duke shkuar për të blerë bukë në këtë dyqan.

Njëri nga fqinjët tanë nga komuniteti serb, të cilin e njihnim si banor të lagjes, dhe quhej Lubisha, ishte duke pirë birra së bashku me 4-5 persona të tjerë në uniformë. Ata na përcollën me shikim se ku po shkonim. Me bukë në dorë, teksa ishim duke u kthyer në shtëpi, grupi i hipën makinës së bardhë, të markës Jeep, dhe filluan të na ndjekin duke u përpjekur që të na shtypnin me makinë.

Unë i shtrëngova fort dorën motrës sime, derisa në dorën tjetër mbanim bukët dhe filluam të vraponim të tmerruar duke ikur nga makina që na vinte pas edhe

nëpër trotuar, madje vozitësi edhe e rriti shpejtësinë. Nuk patëm rrugëdalje tjetër përpos që me vrap të futemi në një nga hyrjet e banesave të bardha ,e cila kishte dy dalje, dhe dolëm nga ana tjetër, të mbushur frymë dhe duke u dridhur. Mezi arritëm në shtëpi.

Rrahjet e zemrës i kishim të shpejtuara dhe zëri na dridhej derisa përpiqeshim të shpjegonim ngjarjen. Fytyrëzbehur dhe të tmerruar, por të lumtur që shpëtuaam. Nuk guxuaam më të dilnim nga shtëpia.

Rrinim të izoluar dhe vetëm babai nga dera e hyrjes vëzhgonte gjendjen me dylbi, duke parë tërë ngjarjet që ndodhnin. Ne vazhdimisht dëgjonim zhurma të armëve, të bombave dhe nuk ndiheshim të sigurt, mirëpo edhe përkundër kësaj vazhduam të qëndronim në shtëpi. Ishim në një gjendje të tillë shpirtërore dhe mendore, si në trans, të mpirë nga frika dhe dhimbja që ishin bërë pjesë e jona. Bile edhe këmbët na ishin mpirë, por shpresonim që në rast rreziku do të vraponin...

Gjithashtu në këtë periudhë filluan edhe bombardimet nga forcat e NATO-së, dhe serbët ishin edhe më të acaruar. Ata nuk e dinin se ne vazhdonim të qëndronim në shtëpinë tonë. Pothuajse tërë kohën qëndronim me këpucë të mbathura dhe në pritje të më së keqes. Mirëpo, nuk kishim nga t'ia mbanim as çfarë të bënim tjetër, përpos se të vazhdojmë të presim...

Ishte 31 marsi i vitit 1999, rreth orës 14:00. Ishim duke ngrënë drekë kur dëgjuam të shtëna. Të shtënat u shtuan dhe dëgjoheshin edhe më afër shtëpisë sonë. Babai pas vëzhgimit të situatës na tregoi që Njësia Speciale me 4-5 autoblanda bastisnin shtëpitë në lagjen tonë. Sapo filluan bastisjen në shtëpinë e fqinjët tanë, babai na thirri që të dilnim sa më shpejtë nga dritarja, ngase Njësiti Special me automatik në dorë po shkatërronte gjithçka që i dilte përpara.

Unë isha vetëm në çorape dhe nuk kisha kohë të mbathja këpucët. Kërceva nga dritarja e njëres ndër dhomat me lartësi rreth 1.5 m, pastaj kalova murin e fqinjët dhe së bashku ikëm duke pritur nga çasti në çast mos po na vrisnin. Ecnim strehëve të shtëpive duke u përpjekur që mos të biem në sy.

Ajo ishte dita më e tmerrshme për mua dhe familjen time, pasi që nga ajo ditë nuk u kthyem më në shtëpi, por vazhduam tutje. Fatmirësisht, e tërë familja arritëm në stacion të trenit, dhe së bashku u nisëm për në Bllacë të Maqedonisë. Aty qëndruam një javë në një tendë të vogël, me dimensione një metër lartësi dhe dy gjerësi. As gjumin si gjumë nuk mund ta bënim. U bëmë si të çmendur. Pas një jave nga Bllaca kaluam në Stankovec. Aty na ndihmuan njerëzit që punonin për UNICEF-in, duke na akomoduar në një tendë të re, si dhe na furnizuan me ushqim, pije dhe veshmbathje. Menjëhere pas kësaj, vëllai im i madh Besniku,

filloi të ndihmonte ekipin e UNICEF-it në punët e tyre. Ekipi e shpërbleu duke e pyetur se në cilin vend të Evropës dëshironim të shpërngulehim, pasi që ekzistonte një mundësi e tillë. Ai kishte përzgjedhur shtetin e Gjermanisë, pasi që kishim edhe familjarë në këtë shtet. Në orët e mbrëmjes na kumtoi lajmin që do të niseshim për Gjermani, gjë që na dukej e pabesueshme. Të nesërmen udhëtuam. Shtetin e Gjermanisë e falënderoj shumë për mikpritjen dhe të gjitha gjërat që kanë bërë për ne.

Qëndruam për dy vite në Gjermani.

Jam shumë i lumtur që kam shpëtuar me tërë familjen. Gjatë tërë kohës e kemi pasur jetën në rrezik. Së pari u kthyen babai me vëllanë në Kosovë, e pas disa muajve u kthyem edhe ne të tjerët. Shtëpia ishte në gjendje të keqe, ngase ishte dëmtuar shumë nga granatimet, bombardimet, plumbat qorr, e besa edhe nga “uzurpatorët”. Dy familje, njëra pas tjetrës, ishin strehuar në shtëpinë tonë. Meqenëse nuk u kthyem menjëherë pas luftës në shtëpi, duhet të kenë menduar që shtëpia nuk kishte pronar...

Kanë kaluar shumë vite që nga ajo kohë, por prapsepapë sa herë që kaloj asaj rrugë më kthehen kujtimet... Ende në mendjen time e shoh makinën që na ndoqi dhe tronditem sa herë që më kujtohet kjo ngjarje. Zë veten duke kthyer kokën mbrapa në kërkim të makinës së bardhë Jeep...

Kujtimet do të jetojnë përgjithmonë në ne, vuajtjet dhe peripecitë e kaluara, përveç që janë dëshmitare të asaj kohe, ato do të jenë edhe forcë shtytëse për një jetë më të mirë, në paqe dhe harmoni me veten dhe rrethin ku jetojmë.

DIAMANT GASHI

“Viti 1998-1999, lufta në Kosovë”

Zijavere Bajrami
Prishtinë

HESHTJA E FRIKËS

Ishte viti 1998, isha studente e vitit të dytë në Universitetin e Prishtinës. Isha vetëm 19 vjeçe. Ligjëratat zhvilloheshin nëpër bodrume e lokale të vogla, dhe nëpër shtëpi private të Prishtinës. Kjo për shkak se Universiteti i Prishtinës ishte mbyllur nga regjimi serb, sikurse edhe të gjitha shkollat e mesme në tërë territorin e Kosovës.

I kishin mbyllur dhe nuk lejohej mësimi nëpër objekte shkollore. Në atë kohë, derisa ne po mbanim orët mësimore të studimeve në lagjen e Bregut të Diellit (Mahalla e Muhaxherëve), forca të shumta policore të armatosura deri në dhëmbë, po qëndronin grumbull mu para objektit ku ne po mbanim orët e ligjëratave nga profesorët tanë. Na fushnin frikën në palcë, nuk guxonim të dilnim nga objekti pasi përfundonim mësimin. Në atë kohë po zhvillohej luftë e ashpër në Drenicën e Kosovës. Forcat okupuese serbe, vrisnin dhe masakronin popullatën shqiptare atje, duke mos i kursyer as fëmijët, gratë, pleqtë, personat me aftësi të kufizuara... Po ashtu po digjnin pronat dhe fshatrat e tyre.

Mediat botërore raportonin lajme dhe skena tmerruese mbi popullatën shqiptare në Kosovë. Pushteti serb filloi edhe dëbimin masovik të popullatës civile shqiptare nga trojet e tyre në drejtime të panjohura. Ky dëbim e përfshiu edhe kryeqytetin e Kosovës. Tanimë ishte prekur nga lufta e tërë Kosova. Po pësonte popullata civile, që e pafuqishme dhe e pafajshme po vritej, masakrohej, digjej dhe dëbohej. Shkatërroheshin fshatrat në tym e flakë. Humbje e shpresës për të mbijetuar, frikë, panik, tmerr gjithandej...

Edhe pse po mbahej mësimi i të gjitha niveleve shkollore e universitare në objekte private, shtëpi e bodrume që nuk u ngjanin objekteve mësimore, u mbyllën si pasojë e luftës, e pasigurisë për jetë në çdo cep të vendit. Asgjë më nuk funksiononte.

Udhëheqësit e popullit shqiptar të Kosovës po kërkonin vazhdimisht ndihmën e Bashkësisë Ndërkombëtare për të ndërhyrë, për të ndaluar luftën në Kosovë dhe për ta shpëtuar popullin nga vrasjet dhe masakrat, të cilat po i kryente pushteti serb.

Fuqitë botërore dikur u bindën se në Kosovë po zhvillohej luftë e padrejtë nga pushteti serb, se popullata po pësonte, po viktimizohej, dhe ata vendosën për

ndërhyrje të forcave ajrore të NATO-së, me qëllim të ndalimit të sulmeve të forcave serbe me arsenal armësh luftarake, duke u përpjekur të ndalin vrasjet, masakrimet e popullatës civile të pafajshme dhe shkatërrimin e fshatrave e qyteteve të vendit tonë.

Në mars 1999 ishte ndërhyrja e parë e NATO-së në Kosovë, ku filloi sulmi ajror ndaj forcave të armatosura serbe në disa pika kyçe.

Këto forca ushtarake, paramilitare e policore serbe u egërsuan edhe më shumë, dhe filluan masakrimin, vrasjet, dhe dëbimin masovik të popullatës shqiptare në drejtim të panjohur.

NATO u detyrua të vazhdonte me sulmet ajrore për shtatë javë rresht, deri në qershor të vitit 1999, e që kishin për qëllim që ta mbrojnë dhe ta shpëtojnë popullatën e pafajshme civile në tërë vendin.

Unë po jetoja me familjen time të ngushtë dy kilometra larg nga kryeqendra e Prishtinës. Forcat e armatosura ushtarake e paramilitare serbe, me një arsenal të rëndë luftime, u vendosën në lagjen time, jo më larg se rreth 200 (dyqind) metra nga shtëpia ime, ku edhe formuan barrikatadat e tyre. Në fakt e tërë lagja ishte e rrethuar nga ato forca. Krismat, të shtënat e armëve të rënda, dëgjoheshin edhe nga fshatrat e largëta të Prishtinës. Unë me familjen time dhe banorët e lagjes sonë ishim në ankth të vërtetë. Nuk kishim lëvizje të lirë. Nuk guxonim të dilnim as në rrugën përpara shtëpisë. Ushqimi rezervë po harxhohej. Nuk kishim të ardhura financiare, e madje as nuk kishim ku të blenim artikujt elementar ushqimorë me ato pak para që kishim. Në shtëpitë tona mbizotëronte heshtja e frikës, nuk guxonte të dëgjohej asnjë zë i banorëve, as të dukej drita e ndezur në orët e mbrëmjes. Duhej të lihej përshtypja se nuk ka njeri në ato shtëpi. Përndryshe rrezikoheshim të jemi cak i sulmit, vrasjes apo dhunimit nga forcat serbe.

Lufta po ashpërsohej, po bëhej gjithnjë e më e egër. Ushtria Çlirimtare e Kosovës po i mbronte trojet e veta dhe popullatën civile të vendit, ndërkaq pushteti serb po sulmonte, kurse NATO ishte ndërhyrje ajrore për ta ndaluar luftën dhe për të krijuar paqen në Kosovë.

Në fillim të muajit prill, lajmëtari i lagjes njoftoi tërë lagjen time se duhet sa më parë të ikim nga shtëpitë tona, sepse paramilitarët serbë kanë bërë planin e tyre që ta sulmojnë lagjen dhe se ata kanë paralajmëruar dëbimin tonë ose në të kundërtën do të ketë viktima.

Nga frika e paniku, të gjithë banorët, të rinj, gra, burra, pleq e fëmijë, të sëmurë, gra shtatzëna, u nisëm në drejtim të fshatrave malore Mramor, Busi, Zllash, Marec, për të udhëtuar këmbë disa kilometra vetëm për të shpëtuar nga e keqja

që na priste nga ai regjim. Ishte e pamundur që të depërtonim për në qytet (kryeqytet), pasi që gjithandej kishte forca të armatosura serbe, të cilat po ndalonin, vranin dhe merrnin pengje njerëzit e pafajshëm.

Si të dëbuar nga shtëpitë tona, qëndruam dy javë në një familje shqiptare në fshatin Busi. Aty ishim shumë familje, mbi njëqind anëtarë në një shtëpi të vogël katër dhomëshe. Kishte të dëbuar e të strehuar edhe nga zona e Drenicës, zonë kjo që kishte pësuar shumë viktima luftime. Banorët e këtij fshati po përballëshin me fluks të madh të popullatës së dëbuar nga zonat e tjera të vendit, që njiheshin si zonat më kritike të luftës, ku kishin ndodhur masakra dhe kishte shumë viktima.

Familjet e këtij fshati u treguan zemërgjerë, na siguruan strehimin dhe ushqimin elementar për mbijetesë. Pas dy javësh qëndrimi në këtë fshat, na njoftuan se duhet të ikim edhe nga aty, sepse po planifikohej një sulm nga forcat serbe, pasi që dihej se aty ishin të strehuara familjet nga zonat e tjera të luftës.

Në gjendje paniku, u detyruam të shpërngulemi nga aty, dhe duke mos patur rrugëdalje tjetër, vendosëm të kthehemi nëpër shtëpitë tona dhe të pajtohemi me fatin, të përballemi me vdekjen apo me çfarëdo rrethanë tjetër të luftës, ngase nuk kishim ku të shkonim jashtë pragut të shtëpisë.

Informata doli të jetë e saktë. Posa u zbraz i tërë fshati, forcat serbe ndërhyjnë dhe i dogjën të gjitha shtëpitë në këtë fshat. Lajmet thonin që kishte edhe shumë viktima, njerëz të vrarë rrugës, të cilët po iknin duke shpresuar të gjejnë shpëtim nëpër fshatrat e zonës së Gollakut.

Pasi u kthyem në shtëpi, po jetonim jetën me ankth, me frikë se në çdo moment mund ta përjetonim tmerrin e vdekjes, masakrës, dhunimit..., ashtu siç edhe ishte duke ndodhur në pjesën dërmuese të Kosovës. Nuk guxonim as të flinim, nga frika se do të na kapnin në gjumë. Akoma i kishim forcat serbe me tërë artilerinë e rëndë luftarake të vendosura në afërsi të shtëpisë sime. Shpejt u përhap lajmi nga lajmëtari i lagjes sime, përmes lëvizjeve të fshehta e të pasigurta për jetën, se të gjithë meshkujt duhet të dorëzohen dhe të paraqiten tek një shtëpi private e improvizuar nga paramilitarët serbë në Graçanicë, ose në të kundërtën do të pësojnë ata dhe familjet e tyre. Sipas lajmit, dyshohej se në lagjen tonë kishte siç i quanin ata "terrorista shqiptar" (UÇK), përderisa botërisht dihej se UÇK nuk ishin terroristë, por forcë kosovare që po mbronte trojet e veta etnike dhe popullatën e vendit. Ankthi e frika ndjehej tek të gjithë, përfshirë pleq e fëmijë, gra shtatzëna ...

Banorët e lagjes, më saktë gjinia mashkullore, u detyruan të dorëzohen, ashtu që së paku të ndikonin në parandalimin e futjes së forcave të armatosura serbe

nëpër shtëpi, e mos të trazoheshin dhe t'i kapte paniku familjet e tyre. Në mesin e këtyre meshkujve, për fat të keq kisha edhe tre anëtarë të familjes sime të ngushtë, më saktë, babanë tim, 50 vjeç, si dhe dy vëllezërit e mi, njëri 25vjeç, e tjetri i mitur, 16 vjeç. Në të gjitha shtëpitë mbetën vetëm gra, fëmijë e pleq, pra kategoritë e pafuqishme dhe të pambrojtura.

Na kaploi një frikë e papërballueshme. Në shenjë solidarizimi, dhe zbutje të frikës, filluan gratë dhe fëmijët të mblidheshin dhe të qëndrojnë bashkë në një shtëpi në fqinjësi. Ashtu u mblodhën gratë e fëmijët edhe në shtëpinë time ku kishim mbetur unë me nënën, kumatën time shtatzënë dhe nipin e vogël tetë muajsh.

Nuk dinim asgjë për fatin e babait tim, e as të dy vëllezërve të mi. Nuk dihej asgjë as për fatin e meshkujve të tjerë të lagjes. O Zot, sa e trishtueshme!

Forcat e armatosura qarkullonin të armatosur deri në dhëmbë në rrugën afër shtëpisë sime. Ne nuk guxonim të ndiheshim të gjallë. Zërin e foshnjës duhej ta ndalonim, që vaji të mos dëgjohej jashtë. Ashtu që mos të vërehej se ka njerëz të gjallë në shtëpi. Dëgjonim lajme nga më të tmerrshmet për fatin e tyre. Ne nuk prisnim që ata do të ktheheshin të gjallë në shtëpi.

Por, në mbrëmjen e vonë të po të njëjtës ditë, i kishin liruar disa banorë të lagjes, në mesin e tyre edhe babanë tim dhe vëllanë që ishte i mitur. Mirëpo nuk dinim për fatin e vëllait të madh. Pas një kohe edhe ai u kthye në shtëpi. Që të tre kishin pësuar trauma psikologjike. Mirëpo, e rëndësishme ishte që ata u kthyen të gjallë. Për disa prej banorëve të lagjes nuk dihej asgjë për fatin e tyre, madje edhe me javë e muaj të tërë.

Lajmet nga e gjithë bota raportonin që në Kosovë po mbledhnin meshkujt dhe po i vendosnin në postbllloqe serbe, të cilat ishin caqe të sulmeve ajrore të NATO-së, ndërsa femrat të cilat kishin mbetur të pambrojtura në shtëpi po dhunoheshin...Faktikisht ashtu edhe kishte ndodhur në disa zona të Kosovës.

Nga mediat më prestigjioze botërore si BBC, CNN, Deutsche Welle, Euro News, pastaj RTSH, etj., të cilat po i ndiqnim përmes valëve satelitore, raportohej vazhdimisht për luftën në Kosovë, marrjen e pengjeve, vrasjen e burrave dhe dhunimin e femrave shqiptare.

Nuk mund ta përballonim më atë ankth e frikë! Mjerimi kaploi çdo cep të shoqërisë kosovare shqiptare. Dhimbjen e shtonte mungesa e ushqimit për fëmijët e vegjël dhe foshnjët, si dhe gjendja e tyre shëndetësore. Nuk kishim as mjek as barëra, madje nuk kishim as ndonjë adresë ku do të mund të kërkonim ndihmë në rast nevoje. Nuk kishim liri të lëvizjes.

Ndërhyrjet ajrore të NATO-së për shtatë javë me radhë nuk treguan efekt në

parandalimin dhe ndaljen e luftës, mirëpo ishin të vendosura në qëllimin e tyre që të ndalin luftën dhe të ndihmojnë në krijimin e mundësisë për paqe në Kosovë.

Kjo nuk ndodhi edhe pa ndërhyrjen e saj tokësore.

Ashtu që më, 12 qershor 1999 filloi ndërhyrja tokësore në Kosovë e forcave të NATO-së. Nga ai moment forcat serbe, filluan të tërhiqen në drejtim të Serbisë. Ishte ky momenti kur nuk kishim më asnjë shpresë për mbijetesë, as për jetë, e lëre më për të ardhme të sigurt. Por, mrekullia ndodhi kur nuk e prisnim.

U ndal lufta. Me ndihmën e bashkësisë ndërkombëtare dhe UÇK-së. Gëzim i papërshtatshëm. Menjëherë filloi kthimi i popullatës së dëbuar në trojet dhe shtëpitë e tyre. Shijonim LIRINË e shumëpritur...

Edhe pse gjithçka ishte shkatërruar, ishin djegur qytete e fshatra të tëra, kishte shumë viktima në njerëz, prapëseprapë filloi një jetë e re dhe Kosova filloi të ringjallet.

Filloi rindërtimi, u konstituan organet qeveritare, u konstitua shteti i ri i Kosovës, me përbërje shumë etnike.

Përkundër vuajtjeve e dhimbjeve, si dhe humbjeve të shkaktuara nga ajo kohë lufte e vitit 1998/1999, të cilën e kam përjetuar në këtë mënyrë, e kush më pak e kush më shumë, ne vazhdojmë të jetojmë e punojmë së bashku me të gjitha komunitetet në Kosovë, me të gjitha të drejtat e barabarta, të cilat janë të parapara, të rregulluara e të garantuara me Kushtetutën e Republikës së Kosovës. Por, për fat të keq, disa regjione/zona të Kosovës akoma nuk janë të lira, dhe nuk ka liri të lëvizjes për popullatën kosovare shqiptare. Shpresoj që në një të ardhme të afërt, të gjithë qytetarët e Kosovës do të vetëdijësohen, do të ballafaqohen me të kaluarën dhe do ta pranojnë realitetin e ri në Kosovë. Liria është e paçmueshme për të gjithë, prandaj uroj që tash e tutje të gjithë të jetojmë të lirë, në harmoni dhe në paqe ndëretnike dhe ndërfetare.

ZIJAVERE BAJRAMI

“Informim në kohë të vështira:
mars-qershor 1999”

Ilir Sejdiu
Gjilan

INFORMIMI NË KOHË TË VËSHTIRA

MARS-QERSHOR 1999

Ishte kohë luftime, viti 1999. Përderisa pjesa më e madhe e Kosovës ishte e përfshirë në luftë, tek ne, në Breznicën e Bujanocit, lufta nuk kishte arritur të shtrihej. Mirëpo, duke parë skenat më monstruoze që aplikonte aparati shtetëror serb mbi popullatën e pafajshme, bënë që, jo vetëm ta ndiejmë, por edhe të jetojmë në ankth.

EURONEWS, medium prestigjioz raportonte për të gjitha ngjarjet që ndodhnin në atë kohë luftime, duke përfshirë vrasjet e njerëzve të pafajshëm, torturat e deri te dëbimi masiv nga vatrat e tyre drejt shteteve fqinje. Ishin skena vërtetë trishtuese, të cilat shkaktonin dhembje dhe irritim, e gjithë kjo ndodhte për një arsye të vetme, se ishim shqiptarë.

Si ka mundësi që një popull të ketë urrejtje kaq të madhe ndaj një populli tjetër, duke patur parasysh që të gjithë njerëzit janë krijesa të Zotit, dhe askush nuk e ka një të drejtë të tillë.

Bashkësia ndërkombëtare, ndërhyri vetëm atëherë kur ndodhën masakra të shumta gjithandej Kosovës, ndërhyrje kjo që irritoi Serbinë dhe shtoi terrorin dhe gjenocidin mbi popullatën e pafajshme.

Falë kontributit të UÇK-së dhe NATO-së, u bë e mundur që njëherë e përherë të largohen forcat serbe nga Kosova.

Pas shumë sakrificave të bëra, populli shqiptar fitoi **LIRI-në** e shumëpritur ndër shekuj.

ILIR SEJDIU

“Për dy bukë”

Shirin Kongo
Prizren

DY BUKË

Ishte kohë lufte. Prilli i vitit 1999-të. Ishim mbyllur në shtëpi, dhe si çdo ditë tjetër edhe atë ditë më, 20.04.1999, prisnim babanë të kthehej nga puna, por nuk e dinim a do të kthehej gjallë apo i vdekur.

Babai im ishte vozitës i kamionit të bukës në sipërmarrjen “ Zhitopromet”.

Prizreni

Zija Kongo, babai i Shirinit

Atë ditë ai ishte duke shpërndarë bukë nëpër dyqane. Gjatë rrugës në hyrje të Prizrenit, në lagjen Arbana i del një qytetar para kamionit duke ia bërë me dorë që të ndalet. Babai ndalet, hap xhamin dhe para vetes sheh një njeri me dy fëmijë. Mashkulli i drejtohet babait tim me fjalët, citoj: “O mjeshtër, a bën me m’i dhanë dy bukë?”

Babai menjëherë doli nga kamioni për t’ia dhënë bukën që kërkoi. Në të njëjtën

kohë, para kamionit ishte ndalur një automjet i tipit Mercedes me ngjyrë të zezë, pa targa nga i cili kishin dalur dy persona të panjohur për babanë tim. Njëri prej tyre i kishte kërkuar dokumentet e kamionit, kurse tjetri në gjuhën serbe i ishte drejtuar me fjalët: “Qyteti ka mbetur pa bukë, e ti po shpërndan bukë rrugëve?” Duke bërë titur me zë të lartë e urdhëron që menjëherë të niset për në stacionin policor. Pasi që ata largohen pak me automjetin e tyre, babai i jep dy bukë qytetarit, dhe vazhdon rrugën për në stacionin policor, ku ishin duke e pritur personat me mercedes të zi. Babanë e kishin kapur me forcë për krahu dhe e kishin futur brenda ndërtesës plot me policë. Këta dy personat kishin urdhëruar policët tjerë që të merren me babanë, duke iu thënë: “Ja, ky është ai që po shpërndan bukë nëpër rrugë!”

Disa prej policëve e kishin çuar në një korridor, ku kishin filluar ta grushtojnë. E kishin rrahur pa mëshirë. Kishin vazhduar ta godisnin me shqelma, edhe pasi që e kishin shtrirë përtokë. E goditën deri në alivanosje. Në një moment ishte dëgjuar një zhurmë në stacion, me ç’rast të gjithë policët kishin filluar të iknin nga ndërtesa. Sirena i kishte frikësuar të gjithë, kështu që secili donte të shpëtonte kokën e vet.

Për shkak të lëndimeve babai nuk kishte arritur të ngrihej menjëherë, por tek pas disa minutave. Në atë moment, i ishte afruar një polic dhe i kishte thënë: “Ik prej këtu sa s’ të kemi mbytur krejt!”

Babai i lënduar dhe i përgjakur, kishte dalur nga stacioni i policisë, dhe së pari kishte kthyer kamionin në vendin e tij të punës, e pastaj ishte nisur për në shtëpi. Vetëm Zoti dhe trupi i tij e dinë se çka ka përjetuar dhe sesi ka arritur të kthehet në shtëpi.

Të gjithë në familje e dimë sesi e kemi parë babanë atë ditë...Nuk arrij ta heq nga mendja atë pamje...A rrihet aq pamëshirshëm një njeri vetëm e vetëm pse ia ka dhënë dy bukë një njeriu tjetër?

Babai im ka qenë njeri punëtor dhe i ndershëm. Ka qenë humanitar dhe ka ndihmuar njerëzit sa herë që i është dhënë mundësia, qoftë në fshat apo në qytet, varësisht nga ajo se ku ka qenë duke shpërndarë bukë. Krenohem që jam bija e tij.

Mund vetëm të them që familja ime dhe shumë familje të tjera shqiptare kaluan kohëra të vështira dhe përjetuan gjëra të tmerrshme gjatë asaj periudhe.

Në vitin 2004, fillova të punoj në Policinë e Kosovës. U bëra Zyrtarë Policore. Arrita qëllimin që i kisha vënë vetes. Vendi im i punës tani është në Stacionin Policor të Prizrenit. Sa herë që kaloj korridoreve të stacionit, e zë veten duke menduar për babanë tim dhe dhunën që përjetoi po në këtë vend gjatë kohës

së luftës...Tërë kohën përpiqem të kuptoj se cili është korridori ku e rrahën?
Mallëngjehem...

Edhe sot e kësaj dite shqetësohem kur e kujtoj rastin e babait tim dhe të shumë
baballarëve të tjerë, të cilët janë keqtrajtuar në mënyra çnjerëzore nga forcat
serbe.

Edhe unë jam police, por kurrë nuk do të bëja atë që ka bërë policia serbe në atë
kohë. Institucioni ku punoj unë, ndihmon të gjithë njerëzit, në çdo kohë dhe në
çdo vend.

Falë Zotit dhe gjakut të vëllezërve dhe motrave tona, ne gëzojmë të sotmen dhe
ndërtojmë të ardhmen.

Lavdi të gjithëve që sakrifikuan për liri!

SHIRIN KONGO

“Minatori- shpresë për mbijetesë”

Në kujtim të të gjithë minatorëve të Trepçës 20.02.1989

Besnik Uka
Mitrovicë

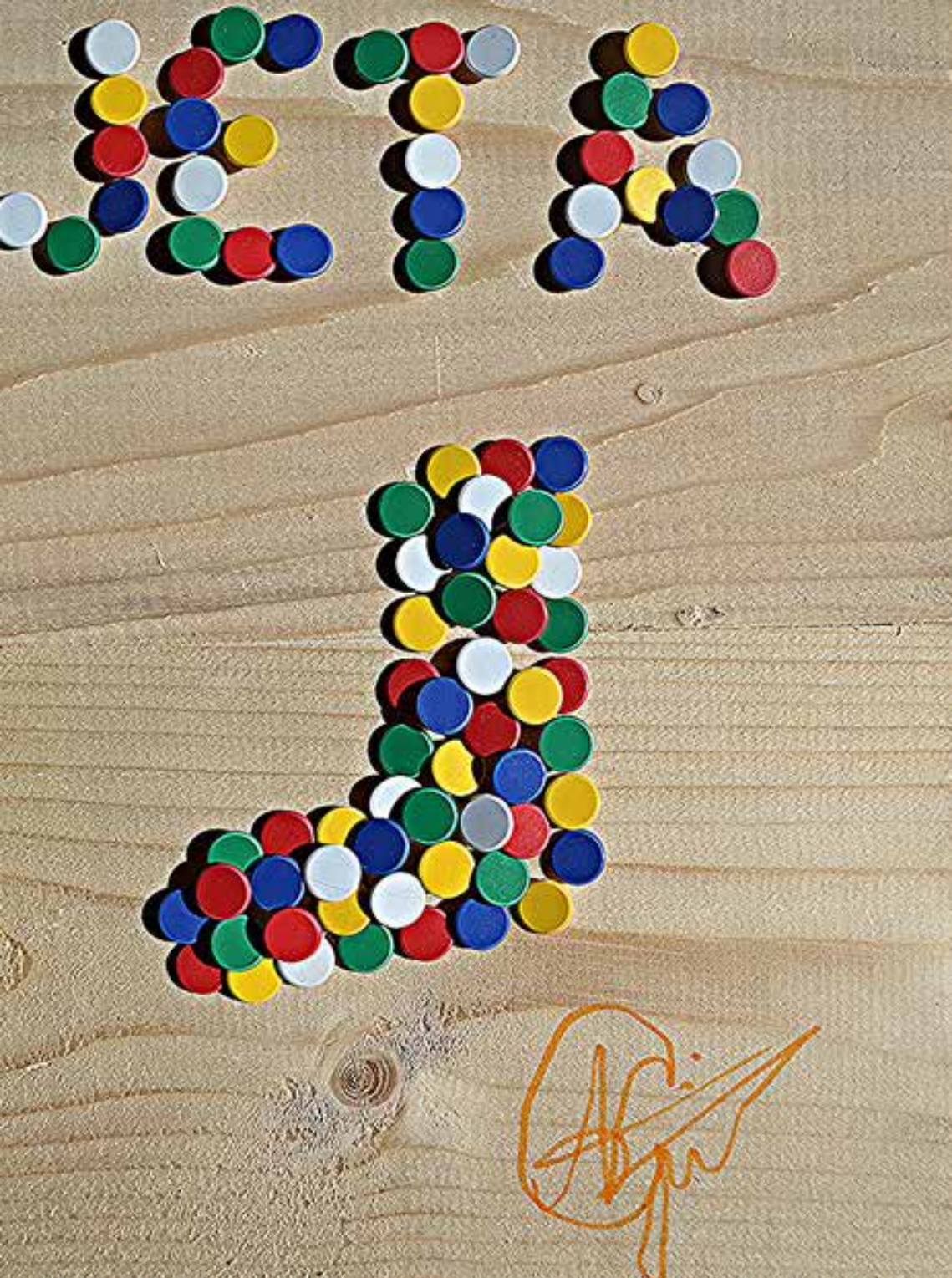

ZGAFELLA

Isha gjashtë vjeç kur babai im Brahim Uka, më 20 shkurt 1989 hyri në zgafellë bashkë me minatorët. Herën e parë në zgafellë qëndruan tetë, e herën e dytë tri ditë. Minatorët kishin kërkesat e tyre...

Edhe pse isha i vogël, mbaj mend mirë shumë gjëra të trishtueshme që kanë ndodhur gjatë asaj periudhe dhe vuajtjet që kanë pasuar deri në çlirimin e Kosovës në vitin 1999-të.

BESNIK UKA

“Jeta”

Nazlije Gërvalla
Lupçi i Poshtëm, Podujevë

RRUGËTIMI DREJT SHPRESËS

Lufta kishte kohë që kishte filluar... Ne lëvizëm nëpër vende të ndryshme. Me nënën, motrën dhe dy vëllezërit qëndruam disa javë tek dajat në Podujevë. Babai kishte mbetur në fshat me vëllanë e tretë, ndërsa vëllai i dytë kishte rastisur të jetë në konvikt, në Medrese dhe nuk dinim se çfarë kishte ndodhur me te. Pas kësaj vazhduam qëndrimin tonë edhe për dy javë tek vajza e axhës në Ballofc ku u bashkuam me vëllanë, i cili ishte larguar nga konvikti dhe rrinte tek vajza e axhës. Pasi që forcat serbe hynë edhe në Ballofc, vazhduam të lëviznim në kolonë edhe për disa ditë me radhë nëpër fshatrat Herticë, Turuçicë...

Meqenëse në Turuçicë ishte vendosur një numër i madh i njerëzve, ushqimi u sos shumë shpejt dhe pasiguria rritej dita-ditës. Një mëngjes me të falur sabahun, vëllai u nis për në Lupç. Që prej disa javësh nuk dinim asgjë për babanë dhe vëllanë që kishin mbetur në fshat. Të nesërmen vëllai u kthye dhe na tregoi se ishin mirë, kështu që ne vendosëm të marrim rrugën për në shtëpi duke u nisur maleve nga Turuçica drejt Lupçit. Gjatë tërë rrugës binte shi...Në mbrëmje arritëm në një fshat, dhe teksa po kërkonim një vend për t'u strehuar, vendosëm të hyjmë në xhami. Me t'u vendosur në xhami, erdhën disa ushtarë të UÇK-së dhe na ofruan ushqim. Të nesërmen vazhduam rrugën dhe arritëm në Rimanishtë ku pritëm derisa u qetësua pakëz situata dhe u ndalën lëvizjet e ushtrisë serbe. Arritëm ta kalonim rrugën dhe u futëm në fshat. Pavarësisht nga vuajtjet, pasiguria, mungesa e ushqimit, frika nga ushtarët, moti me shi dhe vështirësitë e tjera, ne arritëm që të tuboheshim të gjithë në shtëpi. Aty qëndruam disa ditë, edhe përkundër asaj që vazhdimisht shihnim duke dalur tym në afërsi të shkollës...Morëm vesh që lagjet pranë shkollës përditë sulmoheshin dhe digjnin shtëpitë. Dogjën edhe shkollën.

Më, 28 prill 1999 forcat serbe të vendosura në kazerimat e ushtrisë dhe në lagjet Kaçiu dhe Humoll ia mësyn për në lagjen tonë. Tërë lagjja iku në mal nën breshërinë e plumbave. Qëndruam një natë, për të vazhduar të nesërmen për në Popovë. Ishte ky një rrugëtim i gjatë në këmbë. Forcat serbe na përndiqnin në hap...Pas një nate në Popovë, u detyruam të iknim në Kozaricë, meqë forcat serbe ishin duke hyrë në Popovë. Në Kozaricë një familje na ofroi strehim. Një dhomë për të fjetur, një qese miell, kripë

dhe pakëz vaj për të gatuar bukën. Ne nuk kishim arritur të merrnim asgjë me vete. Pas tre ditëve të qëndrimit në Kozaricë, forcat serbe e sulmuan fshatin. Arritëm të iknim me kohë. Nuk donim të binim në duart e tyre. Tre vëllezërit e mëdhenj vendosën që të bashkohen me radhët e UÇK-së, ndërsa ne vazhduam të ecnim në kolonë bashkë me njerëzit tjerë. Ishte kjo një kolonë e gjatë njerëzish, që nuk i shihej fundi... Dikush në këmbë, dikush me qerre me kuaj, dikush me veturë apo traktor. Gjatë rrugës kemi qenë të përcjellur nga ushtria serbe. Shanin, bërtisnin dhe në momente të caktuara rrihnin njerëzit nga kolona...

Isha njëmbëdhjetë vjeçe dhe mbaj mend shumë mirë që gjatë rrugës jemi ndalur në udhëkryqin Besi–Milloshevë. NATO po sulmonte dhe ushtarët serbë shanin dhe bërtisnin duke na thënë: “Ja, ku e keni ndihmën e juaj! Erdhën për t’ju mbrojtur...!”

Pas më shumë se një orë pritjeje në këtë udhëkryq, ku ushtarët serbë kontrollonin dokumentet, bërtisnin, shanin dhe rrihnin njerëzit nga kolona, kemi vazhduar rrugën për në stacion të trenit. Isha e rraskapitur. Nga ecja aq e gjatë më ishin ënjtur këmbët dhe më kishin vrrarë këpucët, kështu që në një moment luta prindërit që të vazhdojnë më tutje pa mua. Babai më tha të zbathja këpucët dhe më mori në krahë. Në mënyrë që të pushoja pakëz dhe t’me ndalej dhimbja. Ashtu në këmbë kemi vazhduar rrugën për në Prishtinë dhe më në fund kemi arritur në stacionin e trenit. Aty na morën edhe qindarkën e fundit së bashku me stolitë e grave, të cilat i kërcënonin që do t’ua vrisnin burrat dhe fëmijët, po nuk ju dhanë para dhe stoli.

Udhëtuam me tren deri në Elez Han, mandej vazhduam në këmbë për 30 minuta derisa kaluam kufirin. Sërish ushtarët rrahën njerëz dhe morën para. Arritëm në Bllacë. Aty na dhanë ujë dhe bukë, por që nuk mjaftoi për të gjithë. Gjatë kësaj kohe ushtarët maqedonas bënë ndarjen se kush do të shkoj tutje dhe kush do të qëndroj ne Bllacë. Madje, nuk e di nëse mund të quhet ndarje kjo, duke marr parasysh që një ushtar vetëm u nis nga një pikë në skaj të rrugës dhe vazhdoi të ecte derisa e ndau turmën përgjysmë. U vendosëm në tendë për një javë. Ditët në Bllacë kanë qenë të vështira. Jetonim në kushte johigjienike dhe hapësirë të pamjaftueshme. Edhe pse tendat ishin shumë të mëdha, kjo nuk mjaftonte, ngase në tendë vendosnin numër të madh njerëzish. Më, 6 maj 1999 kemi vazhduar për Çegran ku kemi qëndruar deri më, 23 qershor 1999, ditën kur edhe marrim rrugën për tu kthyer ne vendlindje. U kthyem me autobus, me vetëfinancim. Patëm fatin që shtëpia jonë nuk ishte dëmtuar dhe ishte e banueshme. Shumë prej shtëpive

në lagje ishin djegur. Ishte kjo një pamje trishtuese. Oborri ishte mbushur me lloj-lloj gjërash duke filluar nga veshmbathjet, televizorët, shporetët dhe aparate të tjera për amvisëri. Linte përshtypjen sikur i kishin tubuar për t'i marrë me vete në Serbi, por duke e parë që nuk ju mbetej kohë, i kishin shkatërruar dhe hedhur në bunar. Pastrimi i bunarit dhe oborrit nga këto mbeturina zgjati dhe ishte punë lodhëse, por ndjenja që jemi të lirë na jepte shpresë për ditë më të mira.

NAZLIJE GËRVALLA

“Ringjallja”

Milot Kryeziu
Mleqan, Malishevë

RINGJALLJE

Në këtë ditë të ftohtë janari, kur pelerinë e bardhë ka mbuluar gjithçka, i ulur para kompjuterit fillova të shkruaj këtë tregim për të ndarë me ty përjetimet gjatë luftës në Kosovë. Derisa shkruaj, për një moment ndalova dhe në heshtje falënderova Zotin që ma ka dhënë këtë fat të ndaj me ty këto përjetime, e që fatkeqësisht shumë vendas të mi nuk e patën fatin tim, ***ata i mori lufta...!***

Kur isha 10 vjeç, mësuesi na fliste për lirinë. E mbaj mend kur thoshte se “Liria nuk vjen me lule”, “Dasmë pa mish dhe liri pa gjak nuk ka”... Unë nuk e kuptoja dot se çfarë po na fliste mësuesi, nuk arrija ta kuptoja që **liria** është gjëja më e çmuar në jetën e njeriut dhe nuk e imagjinoja dot që liria e tjetrit mund t’i pengoj dikujt vetëm e vetëm pse flet tjetër gjuhë, ka tjetër ngjyrë, tjetër fe...

Ky përjetim që tani po e ndaj me ty, fillon nga muaji maj i vitit 1998. Është kjo kohë që nuk e kisha imagjinuar ndonjëherë, që në prag të shekullit 21 të ndodhte diç e tillë mu në zemrën e Evropës, e aq më tepër më dukej e pabesuar kur çdo ditë dëgjonim po nga kjo Evropë se nuk do të lejohet “përsëritja e Bosnjës së dytë”.

Në këtë moment jam i kapluar nga emocionet...Pas gjashtëmbëdhjetë vitesh, për herë të parë po ndaj përjetimet e mia të luftës në formë të shkruar. Më shtohen tik-taket e zemrës, ndërsa nga sytë më bien pika loti mbi tastaturë. Nuk e kam ndërmend të ndaloj së shkruari këtë tregim, sado që të jetë e vështirë.

Ishte koha kur unë sapo isha kthyer nga Prishtina në fshatin tim, në Mleqan. Në atë kohë kisha filluar të studioja duke ëndërruar se një ditë do të bëhem ekonomist. Kur hyra në fshat, më 26.05.1998 pashë se fshati ishte kapluar nga një atmosfere e zymtë, gjithandej vinte era luftë. Hyra në oborr, dhe aty takova babanë tim. U gëzova shumë. Ishin bërë katër muaj pa e parë. Ishte hera e parë në jetën time që kisha qëndruar aq gjatë larg familjes. Por ky gëzim nuk shihej në fytyrën e babait. Çuditërisht babanë nuk e gëzoi fakti se unë kisha ardhur në fshat, sepse ishte prag lufte. Nuk dëshironte të shihte me sytë e tij ta përjetoj këtë lufte, apo edhe më keq se kaq.

Pas pak ditësh, në mbrëmje të datës 18.07.1998, policia dhe ushtria serbe e pozicionuar në fshatin Kijevë filluan granatimin e fshatit tim me minahedhës dhe raketa. I gjithë fshati ishte i populluar. Ky granatim mori jetë njerëzish: pak metra larg shtëpisë time, në oborin e shtëpisë vritet Vlora Zogaj 15 vjeçe,

plagoset rëndë në kokë halla e saj Hajrie Zogaj, 21 vjeçe dhe gruaja e axhës së saj, Sevdie Zogaj rreth 41 vjeçe, ndërsa në një shtëpi tjetër plagoset rëndë Atifete Gashi, 9 vjeçe dhe axha i saj, Ymer Gashi. Të gjithë civil të paarmatosur. Granatimet nuk kishin të ndalur. Ne strehoheshim nëpër bodrume të shtëpive për të shpëtuar nga granatimet. Gjithandej dëgjoheshin britma fëmijësh, grash... Nën predhat e granatimit, së bashku me disa burra nga fshati, morëm viktimën dhe të plagosurit, dhe i dërguam në fshatin më të afërt. Nuk kishim si t'i ndihmonim të mbijetuarit. Nuk kishte as mjek, as ilaçe. Aty për herë të parë në jetën time kam parë kufomë njeriu me bark të çarë nga predhat e granatës. Ajo ishte Vlora që sapo kishte mbushur 15 vjet.

Me t'u errësuar, të mbërthyer nga frika dhe në panik, i gjithë fshati u boshatis. Të nesërmen mora një pjesë të familjes time: nënën, dy motrat, vëllanë e vogël dhe gjyshin, dhe lëshuam fshatin, duke lënë pas vetes gjithçka që kishim. Shkuam në fshatin Rud, në shtëpinë e hallës time Fitije duke menduar se atje ishte më qetë. Nuk kishim arritur të marrim asgjë me vete, përveç rrobave të trupit. Në fshat mbetën babai dhe vëllai i dytë, i cili ishte më i ri se unë. Ata qëndruan për t'u kujdesur për shtëpinë dhe kafshët.

Më vonë, në korrik të vitit 1998, makineri e hekurtë tankesh, autobllinda dhe topa të ushtrisë dhe policisë serbe, të shoqëruar edhe nga paramilitarë, pasi që kishin granatuar fshatin, kishin hyrë në fshat, plaçkitën shtëpi më shtëpi, e pastaj i vunë zjarrin fshatit. U dogjën 60% të shtëpive të fshatit. Kjo kohë njihet te ne si **“Ofensiva e parë”**.

Më datë 25.07.1998, në fshatin Cerovikë, nga një sulm i ndërmarr nga policia dhe ushtria serbe, nga drejtimi i fshatit Kijevë, gjatë përpjekjeve për tu larguar nga fshati, një predhë e lëshuar nga ushtarët serb, goditet familja e Azem Bashotës, me ç'rast, predha godet në stomak për vdekje Azemin, copëzat e saj godasin për vdekje Shpresa Kryeziu shtatzënë, 21 vjeçare, dhe plagosën rënd Aliu dhe Sabiti (djemtë e Azemit) ⁷.

Tri ditë më vonë, më datën 28.07.1998, Sherif Kryeziu, kthehet në shtëpi për të marrë disa gjëra për familjen e vet, të cilën e kishte strehuar në mal. Atë ditë edhe ushtria dhe policia serbe, e shoqëruar nga paramilitarët, kishin hyrë në fshat dhe po digjnin shtëpitë, të cilat kishin shpëtuar pa u djegur gjatë “Ofensivës së parë”. Sherifi nuk arriti të largohej nga shtëpia. Nga ajo ditë dhe deri në tetor nuk është ditur asgjë për fatin e tij. Pas kthimit në fshat, në tetor të vitit 1998, gjendet kufoma e Sherifit, **i cili ishte ngulatur me litar në fyt**,

⁷ <http://www.liberkujtimiikosoves.org/The Kosovo Memory Book 1998-2000, faqe 199>, (Fondi për të drejtën Humanitare)

kishte shenja të prerës në fyt, i lidhur këmbë e duar ishte hedhur ne pus (bunarin) e shtëpisë së vet⁸. Sherif Kryeziu, 38 vjeç ishte civil i paarmatosur. Ishte tmerruese të shikosh fshatin tënd në atë gjendje, e aq më rëndë të shikosh shtëpinë tënde të djegur, ku së bashku më të gjitha gjërat që kishte brenda, u dogjën edhe kujtimet dhe fëmijëria ime: lodrat e fëmijërisë, fotografitë, librat e gjithçka tjetër.

Nga ky moment humba shpresën se do të kthehesha së shpejti në shtëpinë time, edhe po të lejonin kushtet e luftës, nuk kisha ku të kthehem.

Më vonë, derisa ishim të strehuar te halla Fitije, i njëjti fat na përcolli edhe aty. Më, 3 shtator të vitit 1998, ushtria serbe mësynë fshatin Rud. Granatuan fshatin nga pishat e Volljakut, dhe nën predha mbi kokë, i gjithë fshati lëshuam shtëpitë. Në Rud kishte shumë të strehuar nga fshatrat tjera. Kishte aq shumë njerëz, të cilët ishin strehuar duke lëshuar shtëpitë e veta nga fshatrat më të rrezikuar. Pasi lëshuam shtëpitë, u vendosëm në lëndinën e fshatit Rud, pak metra larg shkollës së fshatit. Ishim të rrethuar nga të gjitha anët. Në atë lëndinë qëndruam për tri orë. Në momentin kur ushtria dhe policia serbe, me makineri ushtarake u drejtua kah popullata civile, unë së bashku me disa të rinj të fshatit, ikëm në anën perëndimore të fshatit, që ishte pjesë malore, për të mos u rënë në dorë ushtrisë dhe policisë serbe, sepse çdo ditë dëgjonim se masakronin shqiptarët që i zinin të gjallë. Ushtria rrethoi popullatën civile. S'kishte asnjë shpresë për mbijetesë. Fati i tyre ishte në dorën e Krijuesit. Ndanë burrat nga gratë. Gratë i lejuan të kthehen në shtëpi, ndërsa meshkujt prej moshës 15 vjeç deri në 70 vjeç i ndaluan. Gjendje tmerruese të shikosh sesi ndanin baballarët nga fëmijët, fëmijët nga nënat dhe motrat e tyre, burrat nga gratë...

Shkolla ishte e vogël për t'i zënë të gjithë meshkujt e robëruar. Një pjesë të madhe të tyre i lanë në oborr të shkollës. Aty ishte edhe babai im Isak Kryeziu. Të gjithë kishin përjetuar torturë fizike dhe psikike. U ishin plaçkitur paratë, stolitë e arit dhe orët e dorës. Shkolla ishte shndërruar në një kamp torture çnjerëzore.

⁸ <http://www.liberkujtimiikosoves.org/The Kosovo Memory Book 1998-2000, faqe 222>,
(Fondi për të drejtën Humanitare)

Koment: Kjo foto është marr nga video incizimi i bërë nga mediat serbe, duke propaganduar se kishin zënë rob ushtarë të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës

Një ditë më vonë, të robëruarit ishin liruar, duke marr me vete kujtimin e tmerrit dhe torturës që kishin përjetuar. Thuhet se lirimi i tyre ishte bërë si presion politik i një pushtetari amerikan që atë ditë kishte vizituar Beogradin, pasi që kishte parë këtë videoincizim, i cili nuk kishte të bënte me arrestimin e ushtarëve të UÇK-së, por me arrestimin e popullatës civile të paarmatosur. Më vonë kemi kuptuar, që ushtria serbe nuk i liroi të gjithë, katër nga burrat e robëruar i morën me vete.

Pas kësaj ofensive, fshatit i kthehet normaliteti, por si pasojë e gjithë kësaj kishte shtëpi të djegura.

Pas gjithë këtyre përjetimeve, për një moment mu duk se po ringjallet një shpresë për mbijetesë. Ishte tetori i vitit 1998, kur qeveria e Serbisë e asaj kohe, kishte bërë një marrëveshje ndërkombëtare që njihej me emrin “Marrëveshja e Tetorit”. Kjo marrëveshje ishte nënshkruar në tetor dhe parashihte lejimin e vëzhguesve ndërkombëtar (OSBE) për të vizituar zonat e luftës dhe për të garantuar një lloj “paqe” në ato zona, edhe pse ky mision ishte civil. Këtë mision e quanim “Misioni i portokalltë”. Këtë emër kishte marr sepse e gjithë makineria e këtij misioni kishte ngjyrë portokalli.

Sipas kësaj marrëveshjeje lejohej, që të gjithë të zhvendosurit të ktheheshin në shtëpitë e tyre, ndërsa misioni ndërkombëtar, të cilin e drejtonte William Walker, do të garantonte dhe mbikëqyrte marrëveshjen ndërkombëtare me Serbinë, për t'i dhënë një mundësi zgjidhjes paqësore të konfliktit.

Një ditë tetori u kthyem edhe ne në fshat, edhe pse shtëpia ishte djegur e tëra. Nga të gjitha kafshët dhe shpezët që kishim lënë, gjetëm vetëm qenin në oborrin e shtëpisë. Mund të të duket e pabesueshme, por kur pashë qenin në oborr, u emocionova shumë, sa që më dolën lot nga sytë. Lot po më dalin edhe tani që po rikujtoj atë kohë. Aty kuptova se vërtetë qeni është besnik. Ai nuk ishte larguar për asnjë moment nga shtëpia. Ishte shumë interesante ta shikoje reagimin e qenit gjatë takimit me familjen time pas kësaj kohe të ndarjes. Ai vetëm sa nuk nxirrte fjalë nga gëzimi që na takoi prapë. Vraponte nëpër oborr me aq gëzim, sa që nuk mund ta përshkruash me fjalë gëzimin e një kafshe.

Ne u vendosëm në një dhomë të improvizuar 4mx5m, e cila para luftës shfrytëzohej si shitore. Ishte e shtruar në beton dhe kishte vetëm muret, ngase kulmi i ishte djegur. Në të jetonim tetë anëtarë të familjes.

Pas rikthimit më datën 28.10.1998, kuptuam se fshati ishte djegur për të dytën herë. Ishin djegur edhe ato pak shtëpi që kishin shpëtuar herën e parë.

Filluam të bëjmë një jetë duke i besuar marrëveshjes së tetorit, derisa me datën 12.11.1998, dy automjete të blinduara të ushtrisë serbe hynë në fshat, në pikë të ditës, duke shtënë me mitraloza nga të gjitha drejtimet. Vranë para derës së shtëpisë Xhafer Gashin 48 vjeç, që ishte vëllai i Ymer Gashit dhe axha i Atifete Gashit, 9 vjeçe, të cilët ishin plagosur rëndë gjatë granatimeve në muajin korrik, ndërsa në oborrin e shkollës plagoset Rexhep Shala, ushtar i UÇK-së.

Pas kësaj shtate, prapë largova nga fshati familjen time dhe u strehuam përsëri në shtëpinë e hallës.

Dimri na zuri në fshatin Rud. Ishte dimër i ashpër. Mungonin gjërat elementare për jetë. Një ditë dhjetori, saktësisht më, 14.12.1998, fshatit tim i shtohen edhe dy viktima. Heroikisht ranë në vijën e frontit dy dëshmorët Beqir Gashi, 32 vjeç dhe Hazir Kryeziu, 43 vjeç. Beqir Gashi ishte vëllai i Ymerit dhe axha i Atifetës, të cilët ishin plagosur në korrik të vitit 1998, si dhe vëllai i Xhafer Gashit që ishte vranë para derës së shtëpisë gjatë marrëveshjes së tetorit.

Kjo gjendje vazhdoi deri në mars të vitit 1999. Gjatë gjithë asaj kohe jetonim me ankth dhe frikë. Herë pas here, pas granatimeve spontane, largoheshim nga shtëpitë e fshatit Rud dhe kalonim natën në mal, duke u rikthyer prapë në shtëpinë e hallës.

Situata nuk kishte të përmirësuar. Çdo ditë vriteshin dhe masakroheshin njerëz të pafajshëm.

Nuk mund të vazhdoj, pa e shpreh gëzimin e datës 24 mars 1999. Rreth orës 20:00, filluan të dëgjohen bombardimet e NATO-së në caqet e ushtrisë dhe policisë serbe. Ishte gëzimi më i madh në jetën time. Por, gëzimi nuk zgjati shumë. Thonë se: “Gomari jep shqelmat më të fortë në prag të ngordhjes”. Më 29.03.1999, ushtria dhe policia serbe ndërmorën ofensivën më të madhe që kishim parë ndonjëherë. Ushtria kishte hyrë fshat më fshat, duke vrarë, masakruar, djegur shtëpitë, e duke dëbuar popullatën nga Kosova.

Gjatë kësaj ofensive, në vendin e quajtur Pastasel të komunës së Rahovecit, pasi që ishin ndarë burrat nga gratë, ushtria dhe policia serbe e shoqëruar si gjithëherë nga paramilitarët serbë, vranë dhe masakruan 106 persona, në mesin e tyre ishte edhe profesori Ilaz Gashi, 44 vjeç. Viktimat ishin varrosur nga fshatarët. Më pastaj, me qëllim të fshehjes së krimeve të bëra ndaj popullatës civile, kufomat ishin zhvarrosur nga ushtria dhe policia serbe. Shumë nga kufomat nuk u gjenden deri mbas luftës. Njëra nga to ishte edhe kufoma e profesorit Ilaz, e cila u rivarros në vendin e lindjes, në fshatin Mleqan.

Tash më strategjia e agresorit ishte e njohur **“ndarja e burrave nga gratë dhe masakrimi i burrave”**. Kjo ndodhi edhe në fshatin Kralan KK Klinë, më 04.04.1999, u vranë 87 civil, dhe shumë të tjerë janë zhdukur dhe sot e asaj dite nuk dihet për fatin e tyre. Në mesin e tyre ishin edhe Hidajet Kryeziu, 22 vjeç, (djali i vëllait të Hazir Kryeziut, i cili ishte vrarë më, 14.12.1998. Hazirit më vonë i vritet edhe gruaja Raza) dhe Sebedin Kryeziu 18 vjeç, për fatin e të cilit sot e kësaj dite nuk dihet asgjë.

Prapë granatime edhe në fshatin Rud. Në panik të madh, e gjithë popullata lëshuan fshatin. Fatin e njëjtë e kishin të gjitha fshatrat përreth.

E gjithë popullata e asaj ane u përqëndrua në malin e Garaqës. Aty bëmë natën e parë. Të nesërmen, më 30.03.1999, rreth orës 15:00, ushtria, policia dhe paramilitarët rrethuan popullatën civile. Të gjithë meshkujt e moshës madhore ishim fshehur në vendin e quajtur “Gropa e Orlave”, bjeshkë kjo që gjendet në trekëndëshin midis fshatrave të Rahovecit, Malishevës dhe Klinës.

Morën popullatën civile. Aty kisha nënën, dy motrat dhe gjyshin 86 vjeç. Nuk dinim se ku po i dërgonin apo se çfarë do të bëhet me fatin e tyre. Aty vriten katër burra të paarmatosur.

Më 02.04.1999 kemi marr informatën se popullata ishte depërtuar në Shqipëri. Nuk kishin informata tjera se kush kishte shpëtuar apo kush ishte vrarë.

Gjatë kësaj ofensive që ne e quajmë **“Ofensiva e tretë”** digjet po thuaj në tërësi fshati Rud. Digjet edhe shtëpia e hallës Fitije, e cila për shumë muaj kishte strehuar familje të larguara në shtëpitë e tyre. Po ashtu digjen edhe fshatrat

tjerë, në mesin e tyre për të tretën herë edhe fshati im. Tani fshati ishte i djegur 90%.

Prej asaj date, unë me dy vëllezërit e mi dhe babai im, si dhe të gjithë meshkujt tjerë të fshatit Rud, u strehuam në mal.

Në fillim, për shtatë ditët e para, u strehuam në një shpellë në pjesën perëndimore të fshatit Rud, të cilën muaj më parë e kishte zbuluar një fshatar.

Aty dërguam personat e moshuar: Vesel Rudin, Osman Rudin, Malush Rudin, Amrush Rudin, babanë tim, si dhe aty isha edhe unë me dy vëllezërit e mi, dhe pesë të rinj të fshatit Rud. Brenda ishte errësirë e madhe. Nuk mund ta dalloje kur është ditë e kur natë. Shpella ishte nëntokësore. Kishte lagështi të madhe. Pas shtatë ditësh, u larguam nga shpella dhe u vendosëm në mal, në pjesën lindore të fshatit Rud që njihet me emrin “Rakovica”. Aty kishin mbetur edhe dymbëdhjetë familje të fshatit Rud, të cilat kishin arritur të ndahen nga popullata e fshatit.

Jetuam në mal. Flinim në tokë. Nuk kishim ushqim, as shtrojë e mbulojë. Nuk kishim as rroba të trupit për t’i ndërruar. Ishte jetë e rëndë. Sot as vetë nuk mund ta imagjinoj sesi kemi arritur të mbijetojmë.

Marsi dhe prilli ishin shumë të ftohtë. Kishte reshje të shumta shiu, gjë që edhe më shumë na vështirësonte jetesën aty. Rrobat e trupit na u thanin në trup.

Jo vetëm lufta dhe koha e ftohtë dhe me shi vështirësonte jetesën në mal, aty gjithçka mungonte. Bënim jetë në “shtëpinë e kafshëve të egra”, në mal. Ishim të rrezikuar edhe nga kafshët e pyllit. Kjo vështirësonte edhe më shumë mbijetesën. Vëllanë tim Saidin, 16 vjeç e kafshoi gjarpri në gishtin e unazës së dorës së majtë. Vetëm edhe kjo na mungonte. Nuk kishte as mjek, e as ilaçe.

Ti që po lexon këtë përjetim timin, imagjinoje një njeri duke bërë jetën në mal, në ato kushte që i përmenda më lart, duke parë vëllanë 16 vjeç sesi po lufton me vdekjen para syve tu, e mos të kesh mundësinë për t’i ndihmuar. Kjo ishte edhe më e rëndë për babanë tim. I dhashë ndihmën e parë ashtu siç dita, duke shfrytëzuar vetëm një zhiletë. Kisha fatin që në shkollën fillore kishim mësuar sesi jipet ndihma e parë në rrethana të jashtëzakonshme.

Në ankth të madh prisnim më të keqën. Gjendja e tij vështirësohej minutë pas minute. Nuk kishim çfarë të bënim tjetër, përveç që të luteshim për mbijetesën e tij. E gjithë dora ishte ënjtur aq shumë, sa që pëllëmba e dorës ishte bërë pothuaj sa një lopatë.

Por, Zoti dëgjoi lutjet tona. Ai mbijetoi!

Vazhduam të jetojmë në mal ato ditë lufte. Gjatë kësaj kohe, fshatit tim i ishin shtuar viktimat. Nga granatimet, në malet e Turjakës vritet Razë Gashi–Kryeziu,

38 vjeçe (gruaja e Hazir Kryeziut, i vrarë në vijën e frontit më, 14.12.1998). Vriten edhe Hajdin Shala, 50 vjeç (shurdhmemec), Skënder Kryeziu, 57 vjeç, Hanife Dubovci-Kryeziu, 75 vjeçe, Hasan Gashi, 87 vjeç (i djegur në shtëpinë e vajzës së vet në fshatin Marali).

Në nderim të viktimave të luftës, fshati ka ngritur lapidar, për të nderuar veprën dhe gjakun e derdhur për lirinë që sot e gëzojmë.

Në këtë lapidar mungon emri i Sebedin Kryeziut, 18 vjeç, që ishte zhdukur në Kralan. Shpresojmë që një ditë do të gjendet kufoma e tij, për të lehtësuar sadopak dhimbjen e prindërve, vëllezërve dhe motrave, që të ketë një varr për ta vizituar, për të derdhur lot dhe për të hedhur lule mbi varr.

Asgjë në këtë jetë nuk është vetëm zi. Edhe tmerrit një ditë i erdhi fundi. Më datën 09.06.1999 u nënshkrua Marrëveshja e Kumanovës në mes forcave të NATO-së dhe forcave ushtarake të Jugosllavisë së atëhershme, ndërsa më 12.06.1999 filluan të futen në Kosovë forcat e KFOR-it, ndërsa forcat policore, paramilitare e militare të Serbisë filluan të largohen nga Kosova.

Këto zhvillime i përjetuam në mal. Ajo që pritej me shekuj, tani po bëhej realitet. Kosova po çlirohej. Askush më nuk mund të ndalte rikthimin në shtëpitë tona, për të vazhduar jetën aty ku e kishim lënë para një viti. Por pasojat ishin të rënda, shumë të vrarë e të zhdukur, femra të dhunuara, gra të mbetura të veja, fëmijë jetim, njerëz që kishin humbur gjymtyrët e trupit, shtëpi të djegura...

Por, mbi të gjitha më e rëndësishmja ishte liria, po frymoja në çastet e para të lirisë. Gjithandej shihej tërheqja e ushtrisë, policisë dhe paramilitarëve serbë nga fshatrat e Kosovës. Shiheshin edhe forcat e KFOR-it, që tashmë kishin hyrë në Kosovë.

Më, 16.06.1999, së bashku me babanë dhe dy vëllezërit u rikthyem në fshat, por tani pa frikë se do të lëshojmë përsëri trojet tona, edhe pse gjithçka ishte shkatërruar nga lufta.

Improvizuam vendin për të vazhduar jetën.

Në Shqipëri kishim nënën me dy motrat dhe gjyshin. Nuk kishim asnjë informatë tjetër nga ndarja me ta. Po ashtu as ato nuk dinin gjë për ne, nëse ishim gjallë apo jo.

Dy ditë më vonë, para perëndimit të diellit, nga Shqipëria u kthye pjesa tjetër e familjes, që ishin depërtuar në Shqipëri. Gëzimi i rikthimit në shtëpi ishte shoqëruar me frikë dhe ankth të madh, sepse nëna dhe motrat nuk dinin për fatin tonë nëse ishim gjallë. Nuk dinin se çfarë i pret me të hapur derën e oborrit. Më kujtohet ai çast...Pa pritmas hapet dera e oborrit. Nuk u besoja syve të mi... Më dukej se po shoh një ëndërr të bukur, e që nuk doja të zgjohesha nga ajo ëndërr. U ngrita në këmbë dhe duke fërkuar sytë shikoja "mysafirët" që hynë në oborr. "Erdhëëëëën!"- bërtita me zë të lartë. Mbeta i shtangur në vend. Këmbët sikur më tradhtuan. Por nuk ishin vetëm këmbët ato që më tradhtuan, më tradhtuan edhe lotët kur pashë nënën dhe dy motrat që shpërthyen në vaj. Ata ishin lot gëzimi. Asnjë nga ne nuk nxirrte asnjë fjalë nga goja. Ishte hera e parë në jetën time të qaja nga gëzimi. Shikonim njëri tjetrin duke mos i besuar asaj që shihnim. Lotët e gëzimit s'kishin të ndalur...

Por ky gëzim nuk zgjati shumë. Ashtu siç ishte larguar, me nënën dhe dy motrat nuk ishte kthyer akoma edhe gjyshi 86 vjeç. Nëna na tregoi se derisa po largoheshin nga Prizreni në drejtim të Shqipërisë, gjyshit i ishte keqësuar

shëndeti, dhe i lodhur nga maltretimet e ushtarëve serbë, të cilët i kishin thyer mjetin që e shfrytëzonte për frymëmarrje (ishite një mjet, të cilin për disa vite e mbante në fyt për shkak të problemeve me frymëmarrje) s'kishte mundur ta përballojë udhëtimin në këmbë dhe një pjesë të rrugës, nëna dhe motra e madhe e kishin bartur me batanije, vetëm e vetëm që mos ta linin të vdiste në rrugë. Pas lodhjes së madhe duke e bartur me batanije, nëna i ishte lutur një burri që po udhëtonte me veturë, i shoqëruar nga një grua, citoj: ***“Për hatër të Zotit merre këtë plak të mos vdes rrugës dhe dërgoje andej kufirit”***. Zotëria e kishte futur në veturë gjyshin për ta dërguar në Shqipëri. Nëna nuk kishte arritur të marrë emrin e atij personi. Po ashtu nuk kishte arritur ta gjej gjyshin pas shumë kërkimeve që i kishte bërë gjatë kohës sa kanë qëndruar në Shqipëri.

Menjëherë pas kësaj, për tre muaj rresht e kërkua në çdo vend në Shqipëri. Nuk arritëm ta gjejmë. Humbëm shpresën që do ta gjejmë të gjallë. E vetmja shpresë tashmë ishte ta gjejmë së paku kufomën e tij.

Derisa humbëm të gjitha shpresat se gjyshi mund të ishte i gjallë, pas tre muajsh kërkime nëpër Shqipëri, mbas të gjitha atyre përjetimeve, ndarjeve, vuajtjeve, vrasjeve, masakrimeve, djegieve të shtëpive..., që përjetuam në Kosovë, një ditë shtatori të vitit 1999, familjen time e ndriçoi një rreze drite. Një helikopter i KFOR-it, i shoqëruar me ekip mjekësor, solli në shtëpi gjyshin tim 86 vjeç, po në atë gjendje siç ishte larguar nga shtëpia një vit më parë.

Në rrudhat e fytyrës së tij lexoheshin gjithë ato vuajtje që kishte barttë mbi supet e veta, duke mbijetuar shumë luftëra.

I gjithë ky përjetim i përshkruar në këtë letër, përveç vuajtjeve, më ka dhuruar edhe çaste gëzimi dhe me ka bërë të qajë nga gëzimi. Një gëzim i tillë ishte edhe ardhja e gjyshit. Familja u bë sërish bashkë, për të mos u ndarë më kurrë. Kurrë në jetën time nuk kisha parë një plak tek qante nga gëzimi që u bashkuam prapë. Qaja edhe unë nga gëzimi. Kjo ishte një ngjarje e madhe për mua dhe familjen time. Ndër fjalët e para të gjyshit ishin ***“M'u realizua dëshira që e kam bartur gjatë gjithë jetës time!”*** Çdo herë na thoshte ***“Në jetën time kam një dëshirë të madhe. Kam lindur para shpalljes së Pavarësisë së Shqipërisë, kam përjetuar shumë luftëra, dy luftërat botërore, dhe gjithë jetën time jam lutur të mos vdes pa e parë të lirë Kosovën”. E sot që po e shoh Kosovën e lirë, vdekjen e pres i qetë”***.

Ky moment është ringjallja e familjes sime...

...Vazhduam jetën me shumë sfida që kishim përpara. Edhe pse nuk kishim ku të strehohim kokën, ndiheshim me fat që e gjithë familja u bëmë bashkë, fat të cilin nuk e kishin shumë familje të fshatit tim dhe më gjerë.

Dimri na zuri pa shtëpi. Ishte dimër i ashpër. Caritas-i Zviceran na kishte dhënë një tendë, të cilën e kishim ngrehur në mes të oborrit. Ajo ishte shtëpia jonë e re për tetë anëtarët e familjes. Në tendë po e kalonim dimrin e parë në liri. Gjyshi nuk e përballoi dot acarin e atij dimri të pamëshirshëm. Ai ndërroi jetë më datën 18.01.2000, ashtu siç ishte lutur gjatë gjithë jetës së tij, e priti vdekjen i qetë në mesin e familjes, në Kosovën e Lirë.

MILOT KRYEZIU

ANP me pjesëmarrësit e trajnimit “Ballafaqimi me të kaluarën në Kosovë”

AKSIONI KUNDËR DHUNËS DHE NDËRTIMI I PAQES (ANP)

Aksioni kundër dhunës dhe Ndërtimi i Paqes (ANP) është një organizatë e shoqërisë civile e themeluar në vitin 2002 në Gjilan me vizion dhe ambicie për të kontribuar në paqe të qëndrueshme dhe stabile në Kosovë dhe rajon. ANP si organizatë multi-etnike deri më tani ka realizuar projekte të ndryshme në këto fusha: ndërtimi i paqes, edukimi për paqe, ballafaqimi me të kaluarën dhe politikat publike. Bazuar në përkushtimin për ndërtimin e paqes së qëndrueshme kemi ndërtuar marrëdhënie substanciale ndëretnike me qytetarë të profileve të ndryshme nga e tërë Kosova. Duke krijuar “hapësirën e sigurt” ANP i mbledh qytetarët e komuniteteve të ndryshme dhe përmes trajnimeve e inicon dialogun ndëretnik për çështjet sensitive në lidhje me konfliktet, paragjykimet, dhunën, identitetin dhe ballafaqimin me të kaluarën. Duke promovuar tolerancën, paqen dhe pajtimin përmes programeve të edukimit joformal për paqe, ANP synon të zhvillojë kulturën e padhunshmërisë dhe respektimit dhe pranimit të dallimeve në mes të komuniteteve të ndryshme, me qëllim që të bëhen bartës të proceseve për paqe në të ardhmen. Kultura e padhunshmërisë është pjesë e parimeve dhe filozofisë së veprimit të ANP-së.

Që nga viti 2014, ANP është duke implementuar projektin “Ballafaqimi me të kaluarën në Kosovë” pasi që kjo çështje në ditët e sotme është shumë aktuale dhe e një rëndësie të veçantë, duke marrë parasysh që gjeneratat e reja po rriten në një ambient të narativëve etnocentrik dhe konfrontimeve politike, të cilat deri më tani ende nuk janë zgjidhur.

Angazhimi i gjatë dhe i qëndrueshëm i ANP-së ka rezultuar me krijimin e një rrjeti të partnerëve rajonalë dhe ndërkombëtarë me të cilët ndajmë të njëjtat vlera, qëllime dhe besim të ndërsjellë. Bashkëpunimi dhe shkëmbimi ndërkufitar konsiderohet nga organizata si thelbësore për një të ardhme prosperuese dhe paqësore në Ballkan.

në partneritet me

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

821.18(496.51)-32

Mbamendja e shpirtit : tregime / redaktore Emine Ismajli. - Prishtinë: OJQ Aksioni kundër dhunës dhe ndërtimi i paqes, 2015. – 125 f. : ilustr. ; 24 cm.

Parathënie : f. 5

1.Ismajli, Emine

ISBN 978-9951-8925-0-6

“MBAMENDJA E SHPIRITIT” ËSHTË PËRMBLEDHJE E TREGIMEVE TË SHKRUARA NGA NJERËZIT NGA TËRË KOSOVA. ATA DHE ATO I NDAJNË KUJTIMET E TYRE PËR MOMENTET MË TË TMERRSHME DHE MË TË VËSHTIRA TË JETËS SË TYRE GJATË LUFTËS NË KOSOVË SI DHE TË PERIUdhËS SË PARA DHE PAS LUFTËS.

Rrëfejnë për ngjarjet dhe dhunën e përjetuar në të kaluarën prej perspektivës civile: flasin për humbjen e anëtarëve të familjes, fqinjëve dhe shokëve, dëbimin nga shtëpitë e tyre, konfrontimin me dhunën brutale, përjetimin e ndjenjës së pasigurisë dhe frikës për jetën e kujtimeve të fuqishme, të thella dhe të errëta që i bëjnë presion personit që i bartë ato. Megjithatë autorët që mbijetuan shkatërrimet dhe terrorin bënë një hap të guximshëm duke folur për përvojën e tyre: sot ata dhe ato kanë thyer heshtjen dhe flasin për paqen dhe pajtimin.

ISBN 978-9951-8925-0-6

9 789951 892506